

302.939

**MŰZEUMI
KÖZLEMÉNYEK
1970**

2

ORSZÁGOS MŰZEUMI TANÁCS

A Néprajzi Múzeum 25 éve

MÚZEUMI KÖZLEMÉNYEK

1970

2

ORSZÁGOS MÚZEUMI TANÁCS

MŰSZER
KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Dr.Czére Béla, Dr.Füzes Endre, Hetés Tibor,
Dr.Korek József (szerkesztő),
Kovács István (társszerkesztő)

1970
2

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Kiadja a Népművelési Propaganda Iroda
Felelős kiadó: Nemes Iván igazgató
Készült a NPI sokszorosítójában. 2393/70 – Budapest
Felelős vezető: Fehérvári Tibor
Megjelent 850 példányban. Terjedelem: 12,1 A/5 iv.

A Néprajzi Múzeum 25 éve

Hosszu, a Néprajzi Múzeumot súlyosan érintő háborus események után következett el 1945-ben a felszabadulás. A Múzeum akkor már évek óta hiányosan tudta teljesíteni funkcióit, kiállításait be kellett zárnia, anyagának javát sokszáz ládába csomagolva biztonságosabb helyre szállítania. A háborus események s a tárgyi gyűjtemények hozzáférhetetlen volta a tudományos kutatást is nehezítették. Az ostrom viszontagságai nem kerülték el a Múzeumot, ahogy talán egyetlen épület sem maradt Budapesten, amelyen a háboru valamiképp ne hagyta volna rajta az emlékét. A mi épületünk a súlyosabban sérültek közé tartozott, aknák, gránátok szaggatták falait, bezúrták ablakait s lesodorták a tetőzet nagy részét. Összetörték, megrongálótak a termekben maradt tárlók, tárgyak, repeszek furták át a polcokon sorakozó folyóiratokat, könyveket. Érte károsodás az alagsori raktárakban őrzött muzeális gyűjteményeket is. Mindennek ellenére azt lehet mondani, hogy Múzeumunk nem szenvedett pótolhatatlan veszteségeket.

Alig hallgattak el a fegyverek, a Múzeum munkatársai nyomban hozzáláttak a károk megállapításához, az újjáépítés szervezéséhez, egyszóval a munkához. A súlyos infláció, az ország állapota a nagy iramu munka megindítását késleltette. Elsőnek a tetőt kellett helyreállítani, majd az ablakokat beüvegezni. Ezután kerülhetett sor az elcsomagolt anyag kiszállítására és elhelyezésére. Már ezekben az időkben el kellett dönteni, hogy a Múzeum a felszabadulás előtti állapot visszaállítására törekszik-e, vagy feladja a kiállító termek nagy részét s bennük raktárakat, munkahelyeket rendez be? Viszonylag rövid megfontolás után be kellett látni, hogy a felszabadulás előtti zsúfolt kiállítás korszerűtlenné vált, egy új kiállításban jóval kevesebb tárgyat lehetne bemutatni, a többi tárgy elhelyezésére pedig nem maradna hely. Így tehát a korábbi kiállítási termek

nagy részében raktári berendezés készült, a mai berendezések elődei, s megkezdődött a gyűjtemények szerint szervezett raktárak felállítása. A Muzeum kisszámú kutatója a rendelkezésre bocsátott csekély anyagi támogatás birtokában a felszabadulás előtt nem tudott nagyobb arányú tárgy-gyűjtést végezni, az új raktárak felállítása nemcsak a gyűjtemények korszerűbb elhelyezését szolgálta, hanem alkalmassá tette a Muzeumot nagyobb mennyiségű ujszerzeményű tárgy befogadására is. A raktárakkal egyidejűleg létesült a Muzeum restauráló műhelye s kaptak felszerelést asztalos és könyvkötő műhelyei. Megtörténtek tehát az első és legfontosabb lépések a gyűjtemények rendje és állagvédelme érdekében.

Muzeumunk felszabadulás utáni munkáját, fejlődését, gondjait számbavettük már máskor is, azonban ez az első olyan alkalom, amikor hosszabb idő, valóságos korszak áttekintése a feladatunk, hiszen ezuttal 25 év eseményeire, terveire és eredményeire emlékezünk. Ünnepi visszaemlékezésem, természetesen, nem lehet a korszak pontos, részletekre tekintő eseménytörténete, -erre is szükség lenne -, arra kell törekednem inkább, hogy a korszakot jellemző főbb eseményeket, eredményeket, terveket és gondokat foglaljam össze.

A felszabadulás után következett be az a fontos szervezeti változás, amely a Néprajzi Muzeumot, az Országos Magyar Történeti Muzeum Néprajzi Osztályát önálló intézmény rangjára emelte, az akkori Magyar Nemzeti Muzeum szervezetében. Ezzel a fejlődéssel egyidőben alakult ki a Muzeumnak az a szervezete, amely némi változásokkal máig él. Az osztályok lényegében a gyűjtemények szerint szerveződtek, azzal az elképzeléssel, hogy egy-egy osztály nyújtson keretet a tudományos kutatás számára is. Ilyenformán alakult a magyar gyűjteményekre alapozott Magyar Osztály, a külföldi gyűjteményekre alapozott Nemzetközi Osztály, az archivális jellegű gyűjteményekből (fénykép, kézirat, rajz, stb.) az Etnológiai Adattár, stb. A kialakuló új szervezetben még nem kaphatott helyet néhány azóta alakult csoport vagy osztály, így pl. a Muzeumnak akkor még nem volt Nyilvántartási Cso-

portja. Az elmúlt negyedszázad tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a tudományos kutatás szervezete és egy-egy osztály keretei gyakran nem estek egybe. Sokszor adódott úgy, hogy valamely osztály vezetője nem lehetett irányítója osztálya munkatársai tudományos munkájának, másszóval egy-egy osztály beosztottja tudományos munkája révén valamely másik osztály szervezetéhez kapcsolódott. A felszabadulás előtt a kisebbszámú tudományos munkatárs munkáját a számukhoz képest aránylag nagyobb számú kisegítő támogatta. Ez az arány a felszabadulás óta lényegesen megváltozott és, sajnos, kedvezőtlen irányban. Míg a tudományos munkatársak száma tetemesen megnőtt, nem fejlődött evvel arányosan a kisegítők állománya. Még rosszabb az arány, ha számításba vesszük a gyűjtemények növekedését is. Igaz, hogy rendelkezik Muzeumunk adminisztratív munkatársakkal, restaurátorokkal, a gyűjteményekben azonban szám szerint is kevesebb kisegítő dolgozik, mint a felszabadulás előtt.

A kialakított szervezetnek az volt a célja, hogy képzett, mind a fejlesztés, mind a feldolgozás ellátására alkalmas kutatók kezében legyenek a gyűjtemények. Nem számolt azonban ez a szervezet azzal, hogy a gyűjteménykezelők feladatai nem korlátozódhatnak a fejlesztésre és a feldolgozásra, netán a bemutatásra, sőt ezek a fontos funkciók gyakran elsikkadnak a rendező és állagmegóvó, másszóval raktárkezelő feladatok mellett. A Muzeum vezetői hol a muzeológiai eredményekről voltak kénytelenek lemondani a tudományos eredmények érdekében, hol a tudományos produkció kárára kellett a másik irányába engedniük. Ennek a negyedszázad óta tartó vergődésnek a konzekvenciája, hogy még ma sem mondhatjuk rendben lévőnek a gyűjteményeinket, másfelől pedig kutató tevékenységünknek állandó hátráltatója a nem szűnő restancia nyomasztó tudata. Nem szabad elfelejteni, hogy bár a Muzeum személyi állományának növelésével el lehetett volna érni a felszabadulás előttről örökölt adósságok törlesztését, a valóságban ez mégsem volt lehetséges, mivel a Muzeum teendői új és új feladatokkal bővültek. Hosszu évtizedeken át Muzeumunk volt a néprajz egyetlen számottevő intézménye, tehát kénytelen volt vállalni ennek a helyzetnek a konzekvenciáit. Vajon pl. a

Szabadtéri Múzeum létesítése sokszor irreálisnak látszó feladatot visszautasíthatna volna-e a Múzeum, elszalasztván ezzel az egyetlen kínálkozó valóságos lehetőséget ennek az intézménynek a megvalósítására? Lehet, hogy vannak országok, ahol ez nem a néprajz feladata, nálunk azé.

Mindezt azért vázoltam egy kissé részletesebben, mert gyakran vetődik fel, hogy Múzeumunk több feladatot vállal, mint amennyinek az ellátására képes, vagy hogy olyan feladatokat is vállal, amelyek nem tartoznának hozzá. Feladataink tekintélyes része abból ered, hogy intézményünk múzeum, gyűjteményeink közgyűjtemények, ebből a tényből származó kötelezettségeinket nem magunk választjuk meg, akarjuk, nem akarjuk, eleget kell tennünk nekik.

Amint lehetővé vált, megindult a tudományos kutató munka újjászervezése. A könyvtár gyorsan rendelkezésre állhatott s a költséghelyettesítési hitel is hamar lehetőséget nyújtott a gyűjtő tevékenység megkezdéséhez. A felszabadulás utáni első években jó együttműködést teremtettünk a Néptudományi Intézettel, munkatársaink részt vettek a Magyar Néptudomány Kézikönyve fejezeteinek kidolgozásában, megvitatásában. Bekapcsolódtak kutatóink a 48-as hagyományok gyűjtésébe és a migrációs vizsgálatokba. Az utóbbiak főleg a felszabadulás után a Dunántúlon létrejött bukovinai székely és moldvai csángó települések megismerésében jártak eredménnyel. Az említett kutatások azonban nem a Múzeum tudományos vállalkozásai sorába tartoznak. A kisebb-nagyobb egyéni kezdeményezések mellett első helyen azokat a törekvéseket kell említeni, amelyek a Múzeum kutatóit egy-egy terv közös megvalósítása érdekében fogta össze. Elsőnek a monográfikus igényű tisztaigari vizsgálatok számára alakult munkaközösség a Múzeum kutatóiból. Balassa Iván a következőket írja erről a munkaközösségről: „Ez a munkaközösség egy agrárproletár többségű falu teljes néprajzi felmérését tűzte ki céljául. Munkájában az alábbi szempontokat igyekezett érvényesíteni: a problémákat a marxizmus-leninizmus alapján állva igyekszik megoldani, a szovjet példákat és eredményeket felhasználja, az osztályszempontokat a gyűjtésben és feldolgozásban egyaránt következetesen érvényesi-

ti, a vizsgálat történeti szempontu, különös figyelmet fordít a parasztság multbeli haladó megmozdulásaira, figyelemmel kíséri a jelenben a termelészövetkezetek kialakulását, az életmódban és kulturában bekövetkezett változást." (Néprajzi Értesítő, XXXVI. 303.) A munkaközösség tagjai mélyre hatoló gyűjtőmunkát végeztek s összefoglalták munkájuk eredményeit. Tevékenységük jelentős tárgy-gyűjtéssel egészült ki. A vállalkozás mintegy 25 ivre terjedő anyaga, a tiszaiigari monográfia, azonban máig is kiadatlan maradt. A közönség csupán az összegyűlt anyagból rendezett kiállításon szerezhette tudomást a munka eredményeiről.

A következő évek tudományos kutatásai már az akadémiai munkaközösségi szervezetben folytak. A Múzeum munkatársai több munkaközösségben vezető szerepet vállaltak s irányították az országosan folyó kutatásokat. A Múzeum erőteljesebben a következő munkaközösségek munkájában vett részt: az új életmódot és kulturát kutató, a magyar népművészettel foglalkozó, a magyar néphitkutató, a földművelés és állattartás a feudalizmus és kapitalizmus időszakában nevet viselő, a matyó, az egyetemes néprajzi és bibliográfiai munkaközösségben. Ez a néhány esztendő különösen az anyaggyűjtés terén volt termékeny, s néhány jó részleterménnyel is dicsekedhet. Legnagyobb jelentősége talán mégis abban jelölhető meg, hogy egységes elgondolások szerint néhány kiemelkedő kutatási területre tudta irányítani csaknem az egész magyar néprajzot.

Még a munkaközösségi munka megindulásakor a Néprajzi Múzeum vette föl a Magyarság Néprajza kérdését. Akkor körvonalazódtak először az új összefoglalás problémái. Az új mű szükségességének elfogadásában nem volt ugyan véleménykülönbség, kivitelezése mégsem kezdődhetett el. Hosszu évek elteltével került ismét napirendre a Magyarság Néprajza ügye, azonban akkor sem jutott közelebb a megvalósuláshoz.

A Néprajzi Múzeum vállalkozásai közé kell sorolnunk a Néprajzi Atlasz tervét és munkálatait. S nem csupán azért, mert a szerkesztőbizottság többsége a Múzeum munkatársaiból állt, hanem

azért is, mert több éven át a Muzéumhoz kapcsolódott intézményesen is ez az akadémiai támogatással megvalósuló vállalkozás. Előkészítésében, a kérdőív-tervezet megvitatásában a kutatók széles rétegei vettek részt. Ma, amikor ez a munka már az MTA Kutatócsoportja feladatai között szerepel s közvetlenül a megvalósulás előtt van, nem feledhetjük, hogy mind az alapok lerakásában, mind pedig az építmény falainak felhuzásában része volt a Néprajzi Múzeumnak. S ugyanezt elmondhatnók több más vállalkozásról, amely szintén a mi gondozásunkban cseperedett föl, mire más intézmények feladatkörébe került át. S ha most végignézzük azokon a kutatásokon, amelyek az elmúlt 25 év alatt a Múzeumban, mint intézményes munkálatok folytak, azt kell látnunk, hogy kevés jutott el közülük a megvalósulásig, egy részük pedig megvalósulás előtt kikerült feladataink közül. Mindez abból következik, hogy a néprajz szervezeti változásai nyomán a Néprajzi Múzeum ma már nem a néprajz egyedüli intézménye. Ma nagyobb a lehetőségünk, mint a múltban, hogy feladatainkat úgy határozzuk meg, hogy azok jobban az intézményhez igazodók legyenek, hogy a mi feladataink maradjanak s hogy képesek legyünk meg is valósítani őket.

Hosszasan lehetne ismertetni azokat a kutatásokat, amelyek voltaképpen egyéni munkaként, de az intézmény támogatásával, eredményesen folytak s tanulmányok, értekezések, kisebb-nagyobb publikációk formájában öltöttek testet. Ezekben a kutatásokban döntővé vált a történeti szemlélet; megváltozott a falu képe, megváltozott a parasztság kulturájának vizsgálatával szemben támasztott igény is. S ha nem is lehetünk mindennel elégedettek, joggal állapíthatjuk meg, hogy a változások előidézői között nem jelentéktelen szerepe volt kutatóink marxista filozófiai és politikai gazdaságtani ismeretei bővülésének.

A Múzeum kiállító helyiségeinek csökkenése következtében a fel szabadulás előttinél kisebb terjedelmű kiállítások rendezésére nyílt lehetőség. S ez a lehetőség is évről-évre fogyatkozott, ahogy a helyiségeket fokról-fokra igénybe kellett venni raktárak és munkahelyek számára. Ennek ellenére a Múzeum az elmúlt

25 év alatt lenyűgöző kiállító tevékenységet fejtett ki. A kiállítások sorát külföldi bemutatások nyitották meg, Krakkóban és Szófiában. A hazai kiállítások közül csupán néhány nagyobbat említek: Az eke története, A természeti népek élete, Tiszaigar - egy agrárproletár falu története 1744-1950, Magyar képviselők, Magyar népi kerámia, stb., stb. Ezenkívül egész sor külföldi és belföldi kiállítás készült. Kiállításaink szemléletében a felszabadulás előttivel szemben gyökeres változás következett be. Ez nem csupán az anyag áttekinthető, izléses bemutatására terjedt, hanem a tematikára és a témák feldolgozására is. Sajnálatos tényként kell látnunk, hogy mióta a Múzeum vendégként tud csak és kénytelen időszaki kiállításokat rendezni, ez a tevékenysége jórészt a szemnek szánt anyagok bemutatására korlátozódik. A közönségben - eltekintve az izlésformálás pozitív eredményeitől - ennek következtében tovább él, sőt erősödik népi kulturánknak az a helytelen, korszerűtlen szemlélete, ami még évtizedekkel ezelőtt alakult ki és terjedt el. Ezen a téren változást csak akkor remélhetünk, ha ismét lesz nagyobb állandó kiállításunk s időszaki kiállításainkon kellő kidolgozottság után fejthetjük ki aktuális mondanivalónkat. A népművelő tevékenység bőséges és magas színvonalú, az ismeretterjesztő igényeket is kielégítő publikációkkal egészült ki. Ezen a téren könyvkiadásunk nem él még eléggé azokkal a lehetőségekkel, amelyekkel rendelkezünk.

Múzeumunk munkatársai az előttünk járt generációktól nagy múzeális gyűjteményeket kaptak örököül. A gyűjteményekkel együtt örökölték mindazokat a feladatokat, kötelezettségeket is, amelyeknek elvégzése nélkül gyűjteményeink nem őrizhetők meg, tudományos hitelük, értékük csökken vagy semmivé válik. Teljes és korszerű nyilvántartási és raktári rend teheti a múzeumi gyűjteményeket megőrizhetőkké, tudományos és népművelési célokra használhatókká. A Múzeum már a felszabadulást követő években hozzászálott e téren jelentkező feladatai teljesítéséhez. A raktárak felállítására és bennük a lehetőség szerint korszerű berendezés létesítése megteremtette a gyűjtemények raktári rendjének megvalósításához szükséges alapot. A leltárkönyvek alapján szak és

földrajzi utalók készültek, ezek rendezése egyfelől segítséget adott a tárgycsoportok szerinti gyűjtemények kialakításához, másfelől megmutatta az addigi tárgy-gyűjtések területi fehér foltjait. Az első revíziók, ellenőrzések alapjául is az utalók szolgáltak. Az 1950-ben bevezetett új leltározási rendszer kidolgozásában is tevékeny része volt Muzeumnaknak, nem különben a 8 pontos leíró leltárcédula bevezetésében. Gyűjteményeink kartonozása során mintegy 100.000 leíró leltárcédula készült. Sajnos, a revíziók, a rájuk fordított nagy munka ellenére sem hozták meg a várt eredményt. Az utalók pontatlanságai és hiányai sok hibát okoztak, a nem azonosítható vagy számnélküli anyag kérdéseinek rendezése elhúzódott s máig sem fejeződött be. Éppen ezek a pontatlanságok, illetve hiányosságok tették szükségessé a szuperrevízió elrendelését. Persze, mint már utaltam rá, a hátralékok törlesztését sokszor akadályozták a folyamatos munkák: az újabban gyűjtött anyag nyilvántartásba vétele, kiállítás rendezése, stb., s nem utolsósorban az a körülmény, hogy raktárainkban a munka a fűthetetlenség miatt évente csak néhány hónapra korlátozódik.

Nem hiszem, hogy szükséges részletesen foglalkoznom gyűjteményeink gyarapodásával, hiszen erről a Néprajzi Értesítő évről-évre számot ad. Könyvtárunk az elmúlt 25 év alatt a nagy könyvtárak sorába növekedett. Rá kell mutatnom arra az örvendetes tényre is, hogy esetenként nemzetközi gyűjteményeink fejlesztését is tervszerűvé tudtuk tenni a kínálkozó expedíciós és csere lehetőségek felhasználásával.

A közelmúlt évek legjelentősebb vállalkozásáról kell még megemlékeznem, a Szabadtéri Muzeum megvalósítását célzó munkálatokról. Valóben több évtizedre volt szükség ahhoz, hogy a szervezését meg lehetett kezdeni. A Muzeum munkatársai jól-rosszul látva a feladat nehézségeit, szakmai lelkesedésből vállalták őket. Ezek a feladatok, ha nem is azonnal, tovább növelték a Muzeumot. A botladozva megindult munka eredményei között ma már páratlan értékű népi építészeti dokumentum gyűjteményt mondhatunk a magunkénak.

Az egész elmúlt negyedszázadon végigkísérte Muzeumunkat épületek problémája. Már közvetlenül a felszabadulás után tárgyalások, puhatolózások kezdődtek másik épület szerzésének a lehetőségéről, ezek a kezdeményezések azonban eredménytelenek maradtak. Egyszer már-már sikerült elérni legalább az iskola kiköltöztetését épületünkől, a megvalósulás előtt azonban az is meghiúsult. A Muzeum munkatársai érthető lelkesedéssel fogadták a Minisztériumnak azt a határozatát, amely a budai Vár helyreállítási programjában jelölt ki helyet a Néprajzi Muzeum számára is. A tervezés-tervezgetés, az elgondolások megvitatásának hosszú korszaka következett, némelyek már írásztalukat is látták a jövő szobájukban, amikor közvetlenül a kiviteli tervezés megkezdése előtt megváltoztatták a programot s kiderült, hogy az új muzeumépület kimaradt belőle. Végül sok újabb próbálkozás után arra a belátásra kellett jutni, hogy a Muzeumnak még hosszabb ideig jelenlegi helyén kell maradnia, itt kell tehát a korszerűtlen és elégtelen elhelyezés megváltoztatására törekednünk. Bizunk benne, hogy amikor felszabadulásunk újabb ünnepére jövünk össze, a 30. évfordulóra, már ezen a téren is eredményről adhatunk számot a közben elkészülő új előadóteremben.

Muzeumunk az elmúlt negyedszázad folyamán, élve a rendelkezésre bocsátott eszközökkel, hatalmas fejlődésen ment át. Anyaga, munkatársainak létszáma tetemesen megnőtt, s velük együtt nőttek feladatai is. Ugyanakkor az évek során feladatai sorában tisztulás is következett be, egyre inkább tekinthetők valóban muzeumi feladatoknak. S ha most azt kérdezzük magunktól, mindazt jól megoldottuk-e, amit ennyi idő alatt meg kellett, meg lehetett volna oldanunk, nem felelhetünk a jól végzett munka belső nyugalmával. Maradtak adósságaink, vannak minőségi fogyatékoságaink. S bizonyára nem ünneprontás, ha ezeket sem felejtjük el akkor, amikor visszatekintve a sokszor nagyon nehéz és sajnos nagyon gyorsan végigjárt nagy utra, gondolatban mindazoknak melegen megszoritjuk a kezét, akik ezen az úton a Muzeumot támogatták, segítették.

Kodolányi János

A felszabadulásunk negyed századára rendezett kiállítások az Iparművészeti Múzeumban

Hazánk felszabadulásának 25 éves történelmi évfordulója arra kötelez, hogy felmérjük e két és fél évtized útját az eredményekkel, a fejlődéssel, a küzdelmekkel és harcokkal együtt. E kor történelmi bázisa: a szocialista gazdasági-társadalmi fejlődés alapjaiban meghatározta a kulturális, művelődési, tudományos intézmények fejlődését és fő vonalakban megjelölte azt az irányt, amelyen elindulni, haladni kellett. A sajátos feladatokat, az általános tendencia mellett a különös programot, annak legjobb és legmegfelelőbb módját azonban az egyes intézményeknek, így a múzeumoknak is maguknak kellett megkeresni, megoldani.

Ha mindezt az 1872-ben alapított, a közeljövőben tehát százéves fennállását ünneplő Iparművészeti Múzeum vonatkozásában akarjuk közelebbről megvizsgálni, akkor ismernünk kell legalább nagy vonásokban azt az állapotot, ahonnan 1945-ben elindult és ahová 1970-ben érkezett.

Mi volt a megtett negyedszázad útja? Erre a kérdésre kíván választ adni az a kiállítás, mely a múzeum 25 évét mutatja be dokumentatív formában, a múzeum másodikemeleti előcsarnokában. Sok kérdés merülhet fel bennünk előzetesen ezzel a kiállítással kapcsolatban. Vajon hogyan tudott urrá lenni a múzeum a nehézségeken? Hogyan gyarapította, gondozta műtárgyait? Milyen kapcsolatokat épített ki a nép széles rétegeivel? Közelebb tudta-e vinni - feladata szerint - a tárgyak művészetét, ismeretét, szeretetét az emberekhez, és teremtett-e olyan új formákat, melyeket a szocialista társadalom építése kívánt meg? Betöltötte-e szerepét a közizlés fejlesztésében, a környezetkultúra alakításában? A régmúlt emlékeinek gondos gyűjtése, megóvása, tudományos feldolgozása mellett, vajon felismerte-e, hogy a magyar és

egyetemes iparművészetet tekintve századunk és korunk művészetének tudományos vizsgálata immár fontos tudományos programja kell hogy legyen éppugy, mint ahogy gyűjteményeiben tudja ugyancsak e korszak iparművészeti alkotásait.

Éppen a kézművesség, a műipar, az iparművészet fejlődése - mint ismeretes - minden korban szorosan függött össze az emberek társadalmi-gazdasági helyzetével, mely hiven mutatott rá ember és tárgy kapcsolatára. A kérdések, amelyekre választ várhatnánk, valóban nem kevesek. Nem kívánható azonban, hogy a muzeumi munka minden területéről képes legyen számot adni egy terjedelmében és kereteiben a helyi adottságok által már eleve meghatározott és megszabott kiállításban. De elmondhatjuk, hogy a rendezés jól súlypontosította a fontosabb eseményeket, feladatokat, eredményeket, tömören, világosan fogalmazott, jól csoportosított, szép grafikai kiállítású tablókön mutatta be az egyes témaköröket, és a hozzájuk kapcsolódó tárlókban változatos, érdekes dokumentatív anyaggal, fényképekkel, ujság- és folyóiratcikkekkel, könyvekkel, kiadványokkal tette gazdagabbá, szemléletesebbé azt a történelmet, melyet egészben vagy részben átéltünk, és melynek munkánkkal részesei vagyunk.

Az első tábló az Iparművészeti Múzeum negyedszázada történetének fontosabb állomásait és ennek évszámait ismerteti 1948-tól, amikor önálló intézménnyé vált. Ekkor kapcsolódik hozzá a Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeum és egy évvel később a romos Nagytétényi Kastély. A Ráth György Múzeum, amely a magyar iparművészet története kiemelkedő személyiségéről kapta nevét: Kina Múzeum néven a Hopp Ferenc Múzeum részévé vált. Ma a múzeum bútor, ötvös, kerámia, textil, kisgyűjtemény osztályai mellett korszerű szakkönyvtárral, sokrétű anyaggal rendelkező adattárral és nyilvántartási osztállyal rendelkezik.

A következő tábló a statisztikai adatok tükrében impozánsan mutatja az adott időszakban a fejlődést. A kinevezett dolgozók száma 1945-ben 18 volt, míg 1970-ben 88. A tudományos munkatársak száma 3-ról 34-re emelkedett és a beleltározott műtárgyak-

nak a száma 1945-höz viszonyítva - amikor 24.000 -, 1970-ben 60.808 darab. A szakkönyvtár pedig felszabadulás után a mai napig annyival gyarapodott mint az azt megelőző fél évszázad alatt összesen. S míg 1951-ben az évi látogatók száma 22.000 volt, a múlt évben a statisztika szerint 112.000 látogató fordult meg kiállításainkon. A műtárgyak gyarapodása évente kb. 300-400 darab és a megrendezett kiállítások száma az adott időszakban jóval 100 fölött volt, amelyből 40-nek jelent meg katalógusa illetve vezetője. A muzeumnak és társintézményeinek épületeiben nagyarányú műemléki-, és épület helyreállításokat végeztek, 5 restaurátori műhely, fotolaboratórium létesült és az egyes részlegek, osztályok korszerű raktározási lehetőségeket kaptak.

Ötletesen mutatja be a rendezés a muzeum nagyobb kiállításait. A tabló kronológiai sorrendben tartalmazza a fontosabb kiállítások meghívóit, s jelzi egyben a kiállítás témáját is. A meghívók nyomdai színvonalában jelentős fejlődés következett be az utóbbi években.

Külön tabló foglalkozik - néhány jellegzetes fénykép kíséretében - a szakkönyvtárral, az adattárral, a Nagytétényi Kastélymuzeummal és az 5 restaurátor-műhely munkájával.

Az Iparművészeti Múzeum egyik fontos feladatára mutat rá a „Házánk műtárgyállományának védelme” című rész. Ezt a feladatot a Múzeum 1953 óta látja el. Ennek során 20.000 műtárgy védelmére került sor, melynek nyilvántartott anyaga a kutatás rendelkezésére áll. Végül a „Fejlődő nemzetközi kapcsolataink” című rész több témacsoportjából említsük meg a muzeum külföldi kiállításait, a muzeumban rendezett nagyszerű szovjet, valamint más külföldi bemutatókat.

A Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeum negyedszázad alatt a fővárosban 18, vidéken 35 kiállítást rendezett. Munkatársainak száma 1945-ben négy volt, ma tizennégyre emelkedett.

A kiállítás a muzeum tudományos munkatársainak különlenyomatai-

ból válogatott példányokkal, az Iparművészeti Múzeum Évkönyveinek sorozatával, valamint a muzeumi vezetőkkel, katalógusokkal kívánta dokumentálni tudományos tevékenységét. A szűkreszabott helyi adottságok miatt e rész is csak utalhatott e munkákkal, s még néhány megjelent iparművészeti tárgyú könyvvel arra, hogy ez idő alatt milyen jelentős kutatások indultak el, s hoztak hazai - és nem egyszer - külföldi sikereket. Nemcsak - és elsősorban nem - alapvetés történt tehát e negyedszázadban, - hiszen azt, - ismerve a hazai iparművészettörténeti szakirodalom elmúlt száz évét, - az idevonatkozó igen nagyszámú irodalmat - a nagynevű elődök már elvégezték. Inkább az egyes súlypontok, csomópontok kiemelése, meghatározása, korszakok és műfajok kijelölése, a terület fehér foltjainak felfedése és még sok más új kezdeményezés történt.

Azt sem szükséges elhallgatnunk, hogy munkatársaink közül néhányan sikerrel képviselték több külföldi és hazai művészettörténeti kongresszuson muzeumukat és előadásaikkal jelentős érdeklődést keltettek a nemzetközi szakkörökben. Ezen túlmenően fontos jelenség munkatársaink érdeklődése az élő iparművészet iránt, hiszen több könyv, számos cikk, kritika, tanulmány jelent meg a modern magyar és nemzetközi iparművészet tárgykörében. Ezek a munkák - minden bizonnyal - nem kis szerepet tölthettek be a nép széles rétegeinek izlésnevelésében, a környezetkultúra alakításában, a hatékonyabb vizuális, esztétikai nevelésben. Ezek a munkák tudományos-népszerűsítő jellegüknél és céljuknál fogva a dolgozók olyan rétegeihez is elértek, akiknek a felszabadulás előtt aligha volt lehetőségük arra, hogy legszűkebb környezetük, otthonuk szép, kulturált kialakításával foglalkozhassanak. Hiszen ha az Iparművészeti Múzeum aktivitását és hatékonyságát totalitásban vizsgáljuk e korszakban, akkor mindenképen tul kell néznünk a szűkebb szakmai kereteken, és feladatot társadalmi összefüggésben, társadalmi hasznosság szempontjából kell mérlegelnünk.

Ehhez a kérdéscsoporthoz kapcsolódik a múzeumnak a „Mai magyar iparművészet” című kiállítássorozata, és az a tárló, ahol e ki-

állítások meghívóit, s az ezzel kapcsolatos kiadványokat, cikkeket, könyveket mutatja be. Természetesen a helyhiány miatt itt sajnálatosan nélkülöznünk kellett még néhány ismert könyvet, kiadványt, folyóiratot.

E figyelemreméltó, jól összefogott, igen tanulságos, elgondolkoztató és egyben problémafelvető kiállítás nem idegen példák után jött létre. Nem kell semmiféle külföldi párhuzamot vonnunk ez évforduló alkalmával ahhoz, hogy kiállítás keretében felvázoljuk intézetünk legujabbkori történetének fontosabb állomásait. Tudománytörténet ez, vizuális eszközökkel. Indítóoka mindenekeelőtt a felszabadulás ténye, a megtett negyedszázad utja, s nem utolsó sorban az a megbecsülés és szeretet, mely a muzeum munkatársait intézetünkhöz fűzi.

A másik kiállítás, mely a muzeum földszinti nagy üvegcsarnokában került megrendezésre a „25 év iparművészeti alkotásaiból” címet viseli. Az impozáns csarnok, mely a muzeum története folyamán oly sok jelentős műalkotásnak, kiállításnak adott helyet már, most a modern magyar iparművészet válogatott alkotásait fogadta be. Most is beigazolódtott, hogy még igen szerény installációs eszközökkel is meg lehet találni annak a módját, hogy megfelelő kiállítási keret létesüljön.

Nincs lehetőségünk arra, hogy még csak vázlatosan is érintsük e korszak iparművészete fejlődésének fontosabb csomópontjait. Csupán egészen futólagosan utalhatunk arra, hogy iparművészetünk ez idő alatt igen jelentős fejlődésen ment keresztül. Az 1949-ben főiskolai rangra emelkedett Iparművészeti Iskola tanszakai tartalomban elmélyültek, számban gyarapodtak. Jelentős művész-tanárgárdával erősödött meg, s vezető iparművészeink közül többen rövidebb-hosszabb ideig megfordultak falai között, tanítottak katedráin, kivették részüket a fiatal iparművészgeneráció nevelésében. A Főiskola mellett azonban több más olyan szervezet, intézmény is létesült e negyedszázad alatt, melyeknek az élő iparművészet támogatása, képviselőinek hazai és külföldi bemutatása, az iparművészeti élet szervezése, a művészet és ipar

kapcsolatának kiépítése és elmélyítése lett feladata. Az Ipar művészeti Múzeumnak évente jelentős összegek állnak rendelkezésére, hogy az élő magyar iparművészet alkotásaiból vásárolhasson. Ezekből válogatott a kiállítás anyaga.

Egy negyedszázad már lehetőséget ad a történetiség, a fejlődés-történeti-művészeti kronológia helyes rekonstrukciójára, arra, hogy az egyéni és korstíluson keresztül a használati, iparművészeti tárgytípusok előfordulását, a különböző művészeti technikák, műfajok gyakoriságát vagy hiányát regisztrálhassuk. Egy ilyen kiállítás - ha megfelelő katalógussal is párosulna - valóban hézagpótló lenne a legujabbkori magyar iparművészet kutatásában, tekintettel arra, hogy - mint ismeretes - ez idő alatt nem volt folyamatos iparművészeti folyóirat hazánkban, mint volt a „Magyar Iparművészet” közel félévszázadon át. Így a jelenlegi kiállítás - szándékánál fogva - inkább vonzó és szép bemutató, kvalitásos és változatos anyagu alkotások seregszemléje, olyan egyedi kerámia, textil, butor, üveg és fémművészeti alkotásoké, melyek kétség kívül legnevesebb és tehetséges fiatal iparművészeink műhelyeiből kerültek ki. Itt látjuk - többek között - Kovács Margit, Gorka Géza, Gádor István, Gorka Livia, Kis Róz Ilona, Csekovszky Árpád, Steindl Katalin, Bod Éva, Gorányi József, Németh János, Csabai Mária kerámia faliképeit, vázáit, táljai, gyertyatartóit, állatfiguráit, kerámiaplasztikáit.

E korszak magyar textilművészetét szinte kizárólag faliképek képviselik a kiállításon. A különböző technikájú, felfogású, igen változatos alkotások számos tehetséges művészegyéniség érdekes párhuzamát adják, egyben olyan paralelitást és az egyidejűségnek olyan változatosságát, mely gazdagon tükrözi az egyes művészegyéniségek önálló alkotói világát, anyag és technikai vonzódását, figurális, absztraháló vagy stilizáló alkotói módszerét. E gazdag és megnyerő panoráma mellett azonban gondolnunk kell arra, hogy épen a textilművészet megjelenési formái, szükséglete és funkciója az ember otthoni és nyilvános környezetében rendkívül sokrétű, és hogy az elmúlt negyedszázad alatt számos jelentős munka készült a fenti műfajon kívül is.

Molnár Béla, Juris Ibolya, Szuppán Irén, Hübner Aranka, Plesznivny Károly különböző technikájú és felfogású falképei mellett figyelemre méltó új irányt képviselnek Gulás Zsuzsa vászon, Szenes Zsuzsa, valamint Attalai Gábor szövött faliképei. Két nagyméretű vitrinbe kerültek a finom kis ötvös és fémékszerek, fém disztárgyak Teván Margittól, Englesz Józseftől, Vál Valériától Percz Jánostól; Péri József amorf ékszereiben figyelemre méltó új vonások jelentkeznek. Néhány üvegtárgy Szabó Erzsébettől és Báthory Juliától, valamint két ülőbutor (Preisich Anikó és Gaubek Julia), Fekete György faintarziája, Király József és Mezei Gábor famunkái egészítik ki a kiállítást.

Az egyedi „par excellence” disztárgyak mellett az iparművészeti tárgykulturát korunkban egyre inkább a művészi színvonalu használati tárgyak jelentik, mint pl. a porcelán, üveg, fém, asztali edények, tálak, poharak, evőeszközök és sok más korszerű, szép használati tárgy típusa. Régebbi történeti korokból meglehetősen gazdag anyag található egyik-másik műfajban, tárgytipusban a múzeum gyűjteményében. Talán nem lenne minden haszon nélkül való az élő iparművészettel, formaalkotással kapcsolatban e kérdésekkel is foglalkozni.

Végül emlékezzünk meg néhány sorban arról a kis bemutatóról is, mely az ünnepi évfordulóval kapcsolatban az Iparművészeti Múzeum Könyvtárában látható az 1945-1948 években készült politikai plakátok albumban kiadott gyűjteményéből.

Koós Judith

A Szépművészeti Múzeum kiállításai 1970-ben

A Szépművészeti Múzeum 1970-ben megrendezésre kerülő kiállításai sokrétű és változatos tematikájukkal járulnak hozzá a Magyarország felszabadulásának 25. évfordulóját ünneplő kulturális programokhoz.

Mivel a múzeum 25 éves fejlődéséről már több ízben is számot adtunk („20 év új szerzeményei” kiállítás 1965-ben, vagy a tudományos munka révén új értéket nyert műtárgyak kiállítása 1960-ban: „55 kép megtalálta mesterét”), ezuttal nem került sor az 1945 óta eltelt időszak összefoglaló bemutatására. Az elmúlt évben megrendezett Nemzetközi Művészettörténeti Kongresszus alkalmából ismét jelentős retrospektív kiállításunk volt, melyen a legújabb szerzemények mellett az újonnan meghatározott vagy reataurált, és a kevésbé ismert festményeket mutattuk be.

Igy vált lehetségessé, hogy csaknem minden földszinti termünket a Munkásmozgalmi Múzeum reprezentatív kiállítása számára szabaddá tegyük és a „25 éves a szabad Magyarország” kiállítás hatalmas anyagának adjunk helyet. Bár e kiállítás elsősorban nem képzőművészeti jellegű, mégsem hagyhatjuk említés nélkül, hogy néhány jelentős képzőművészeti alkotás méltó helyet kapott a történeti fejlődést reprezentáló összeállításban. Derkovits egy remekműve, Goldmann „Rendőrr” szobra a két világháború közötti korszak szimbolumai e helyen; a kortársi képzőművészet néhány kiemelkedő jelentőségű alkotása, mint Barcsay Jenő mozaik-kartonja, Hincz Gyula 1919 emlékét idéző pannója, Würtz Ádám szellemesen megoldott falképe, Konecsni plakáttervei, vagy Ferenczy Béni Juhász portréja, Somogyi József szimbolummá nőtt Marti-nász-a kapott helyet a múzeum termeiben, hogy csak néhány nevet emeljünk ki a hatalmas anyagból.

E jubileumi kiállításához szabva muzeumunk további kiállítási programját, csak az év második felében kerülhet sor saját tárlataink megrendezésére. Az évfordulót, úgy hisszük, méltó módon ünnepeljük meg azzal az ujszerű és első jelentős lépésnek számító nagy vállalkozással, melyet a külföldön élő magyar művészek tárlata jelent. E kiállítást augusztus 20-án nyitjuk meg. Az igen nagy szervezési és tudományos munkával járó vállalkozás sikerét a Szépművészeti Muzeum Modern Osztálya, a Kulturális Kapcsolatok Intézete és a Magyarok Világszövetsége közös munkája biztosítja. A kiállítás célja, hogy a külföldön élő magyar származású alkotóművészek, vagy a XX. századi művészeti irányzatokban kiemelkedő szerepet betöltött, nemrég elhunyt mesterek működéséről első ízben adjon összefoglaló tájékoztatást a hazai közönségnek. Festők, szobrászok, építészek és fotóművészek művei kerülnek bemutatásra a világ minden tájáról, jórészt a Horthy-rendszer gazdasági vagy politikai elnyomása elől a Szovjetunióba, Párisba vagy az Egyesült Államokba emigrált magyar mesterektől, akiket a jelenkori művészet kiemelkedő alakjaiként tart számon már a külföldi közönség. Ez alkalommal a magyar közönség előtt ismeretlen külföldi, vagy esetleg még itthon készült műveiket mutatjuk be, a lehetőség szerint hiteles és teljes képet adva működésükről. Természetesen nem fűzi össze e mestereket a hazai születésükön kívül semmi stiláris kapcsolat. A XX. századi művészet legkülönbözőbb irányzatait képviselik, a tradicionális-tól kezdve a legújabb törekvésekig, így szinte kicsiben is tükrözik századunk legkülönbözőbb stílusait. A modern művészet alapjait megteremtő irányzatok és csoportosulások jelentős magyar képviselői, mint a Bauhaushoz csatlakozó Moholy-Nagy László, Breuer Marcel és Kepes György, vagy a de Stijl csoport-hoz tartozó Huszár Vilmos; a kubizmus korai korszakát képviselő Csáky József és Réth Aurél; az 1919 bukása után emigrált művészek, mint Tihanyi Lajos, Uitz Béla, Péri László nálunk alig ismert művei kerülnek bemutatásra. Az európai művészet élvonalába tartozó Kemény Zoltán, Vasarely, Schöffner Miklós műalkotásai, vagy Lucien Hervé fényképei, vagy a grafikai műfajokat kitűnően képviselő Peterdi Gábor, Szalay Lajos műveinek bemutatása ünnepi eseménynek számíthat képzőművészeti életünkben.

A Régi Képtár ebben az évben érdekes, a muzeum történetének egyik legjelentősebb fejezetét bemutató kiállítást rendez. Az ország egyik legnagyobb és legjelentősebb közgyűjteményének, a Szépművészeti Múzeumnak a megszületése, majd fejlődése a magyar műgyűjtés történetét is tükrözi. Két évvel ezelőtti kiállításunkon a „Budai Vár egykori képgyűjteménye” címen az 1848-ban Kossuth Lajos intézkedésére a Magyar Nemzeti Múzeumnak átadott festmények sorsáról és jelentőségéről számolhatott be a muzeum. Ebben az évben nemcsak a Szépművészeti Múzeum, hanem a magyar muzeológia is jelentős évfordulót ünnepel, - 100 éve közkinccs az Esterházy képtár. 1870 decemberében irták alá az országgyűlés határozata alapján, Eötvös József kultuszminister lelkes támogatásával azt a szerződést, melyben Esterházy Miklós herceg rendkívül méltányos áron a magyar nemzetnek adta 637 festményből, 3.535 rajzból, 51.301 metszetből és 315 kötet könyvből álló gyűjteményét. Az Esterházy család két évszázados multtal rendelkező magángyűjteménye ekkor vált közkinccsé. Az európai magángyűjtemények között is igen rangos gyűjtemény a XVIII. század második felében, Fényes Miklós fertődi kastélyában kezdett megduzzadni; úgy tudjuk, hogy Raffaello kisméretű, a Madonnát gyermekével és a kis Keresztelő Szent Jánossal bemutató befejezetlen remeke ekkor már a család birtokában volt. Raffaello legszebb Madorna-képeit még ma is egykori tulajdonosaik nevével jelzik, így ez a mű az „Esterházy-Madonna” néven került a köztudatba és a szakirodalomba. A gyűjtemény igazi megalapítójának Esterházy Miklósnak (meghalt 1833-ban) kitűnő ízlését és biztos ítéletét tanúsítja a muzeum ebben a vonatkozásban ma is egyedülálló gyűjteménye, hiszen az ő törekvése volt, hogy minden jelentős iskola és mester képviselve legyen gyűjteményében. Az Esterházy képtár sokáig Bécs nevezetessége volt, a magyar közvélemény kívánságára-követelésére került Pestre, 1865-ben már a Magyar Tudományos Akadémia épületében kapott helyet. A gyűjtemény köztulajdonba jutása művelődéstörténeti és tudományos esemény volt, a magyar muzeumügy történetének szép fejezete. Erre emlékezünk most az eddig kevésbé ismert Esterházy képek bemutatásával.

A Grafikai Osztály 1970-ben két jelentős kiállítással járul hozzá az évforduló ünnepléséhez. Első idei, azaz a sorban CXI. kiállítása, a muzeum anyagából került bemutatásra és Raffaello halálának 450 éves évfordulójáról emlékezik meg. Az érett itáliai reneszánsz festészet harmóniájának legtisztább képviselője rövid élete alatt hatalmas életművet alkotott, hatása egész évszázadára elhatároló jelentőségű volt. A Régi Képtár kiállításán szereplő két jelentős festményén kívül három eredeti lapját is őrzi a Grafikai Gyűjtemény; a kiállítás a mester tanítványait, körét is bemutatja, így a mester történeti jelentősége kapott nagyobb hangsúlyt, művészetének nemcsak forrásait, előzményeit idézve, hanem tanítványainak, követőinek hosszú sorát is, akik invencióinak felhasználásával kompozícióinak variálásával térben és időben szerteágazó hatásáról tanuskodnak. Az itáliai grafika jelentős alakjának, Marcantonio Raimondinak a művészetét is bemutatja a kiállítás. E kiállítás a művészettörténészek számára sokszor izgalmas motívum-összefüggések feltárásán túl, talán tudatosíthatja a nagyközönség előtt is Raffaello művészetének gazdagságát, hiszen ismert és sokat reprodukált művei mellett ezuttal művészetének más oldalára is fényt derít.

A Grafikai Osztály ez év őszén a szovjet-magyar kulturcsere-egyezmény keretében ismét cserekiállítást szervez a leningrádi Ermitage-al. Ezuttal a világhírű gyűjtemény 120 mesterrajza kerül bemutatásra Budapesten. A válogatás elsősorban a mi gyűjteményünkben kevesebb művel képviselt iskolákat, mind például a korai olaszt, vagy alig képviselt mestereket (Rubens) ismerteti meg a hazai közönséggel. A 120 rajz az európai rajzművészet különböző korszakait mutatja be a XV. századtól korunkig. Bár csak vázlatos képet adhat az Eremitage gazdag grafikai gyűjteményéből, nagyszerű anyagával méltón járul hozzá a felszabadulásunk 25. évfordulójára rendezendő kulturális események gazdagításához, egyben szerves folytatása muzeumaink egyre elmélyültebbé váló kapcsolatának. Cserébe a Grafikai Osztály 120 rajzból álló válogatását mutatjuk be még ezévből Leningrádban, ugyanazt a gondos válogatást, melyet néhány évvel ezelőtt a bécsi Albertinában mutattunk be.

A nagyarányú tudományos és szervezési munkát jelentő kiállításaink mellett folytatjuk ismeretterjesztő tevékenységünket is: a múzeum KISZ szervezetének munkáját dicséri a „Lenin a képzőművészetben” című tematikus vándorkiállítás szervezése is.

Urbach Zsuzsa

A Szolnok megyei múzeumok eredményei és tervei

A szolnoki muzeumban a felszabadulás után megindult tudományos munka úgy határozta meg feladatait, hogy számolt a megye sajátos helyzetével. A megyeszékhelyen nincs egyetem, amelynek tanszékei a tudományos munkát végzik és az egyetemi hallgatók révén tudományos-szervezési feladatot is ellát.

A szolnoki muzeum 1954-től kezdve vállalkozott - eleinte szerényebb lehetőségek között - a megye előtt álló helytörténeti, helyismereti feladatok végzésére és részbeni irányítására. 1954-ben a Magyar Történelmi Társulat Szolnok megyei szervezetének megalakulásakor ismertettük a muzeumnak azt a távlati tervét, amely a helytörténeti kutatók bekapcsolásával a rendelkezésre álló lehetőségeket felhasználva, egységes elgondolás szerint igyekezett a megye helytörténeti kérdéseinek megoldására.

Abból az elgondolásból indultunk ki, hogy mivel Szolnok megye 1876-ban lett újra önálló megye és Szolnok ugyanakkor megyeszékhely, a milléniumi idők pozitívista történeti kutatását elvégeztetni nem tudta, mert szervezetének kiépítése, székház, törvényszék, kórház stb. létesítése igénybe vette minden energiáját. Így azon kevés megyék közé tartozik, amelynek monográfiája a „Magyarország vármegyéi” sorozatban nem jelent meg. A század elején más városokban megindult helytörténeti folyóiratok és kiadványok sem emlékeztek meg Szolnokról és a megyéről.

A két világháború közötti időben is mindössze három munka foglalkozik a megye helytörténeti kérdéseivel. Az egyik Scheftsik György szerkesztésében - elsősorban mint üzleti vállalkozás - jelent meg, s ezt a korabeli szakkritika is gyengének, sikerületlennek találta. 1943-ban Fodor Ferenc tollából látott napvilágot „A Jászság életrajza” c. értékes, település-földrajzi munka,

amely ma is jól használható, de ma már a könyvtárakban is alig lehet megtalálni. Dr. Balogh Béla kezdeményezésére a szolnoki muzeum jelentette meg később Botor Imre: „Szolnok települési, népesedési és gazdasági viszonyai a XVIII. században” című művét. Ezt a munkát a korabeli kritika nagy elismerésben részesítette. s gazdasági és egyéb megállapításai ma is megállják helyüket.

A felszabadulás után a szolnoki muzeum ezt a kezdeményezését folytatva jelentette meg az 1848-49-es szabadságharc százéves évfordulójára „A szolnoki csata” című rotaprintes kiadványát, Kaposvári Gyula munkáját.

Az ötvenes évek elején a megye történetének megismeréséhez igen kiterjedt régészeti gyűjtő- és feltáró munkát indítottunk az építkezések és földmunkák alkalmával felszínre került leletanyag megmentésére. Leletmentő ásatásaink Szolnok megye tudományos tekintetben nagyrészt fehér foltnak ismert területén szebbnél-szebb régészeti leleteket hoztak felszínre. Történeti kutatómunkánk arra irányult, hogy a szolnoki vár 1552-es harcaival, a vár építésével kapcsolatos anyagot tárjunk fel. 1954-ben „A szolnoki vár 400 éve” címen már állandó jellegű kiállításra kerültek értékes hódoltság-kori leleteink Szolnokon a muzeum új kiállító termében.

1954-től a helytörténeti kutatómunkát gyűjtőpályázatok és muzeumi kiadványok segítségével is sikerült szervezettebbé tenni. Ekkor adtuk ki a Jászkunsági Füzetek sorozatban Betkowsky Jenő: „Fahajók a Tiszán” című, a tiszai közlekedést és a tiszai hajóséleletet részletesen bemutató tanulmányát is. Ugyancsak a Jászkunsági Füzetek sorozatban adtuk ki Dr. Gyórfy Lajos: „Adatok az Alföld törökkori településtörténetéhez” című munkáját. Ez a forráskiadvány az Alföldön - közelebbről a megye Tiszától keletre eső területein - az 1571-ben folyt török adóösszeírás részletes ismertetésével közreadta a településeken akkor élt lakosság névsorát is, amely lényegében a török pusztítás előtti helyzetet tükrözi. A helytörténettel foglalkozó pedagógusok a későbbi - a 18.-19. századi - összeírásokkal való egybevetés ré-

vén feleletet kaphattak arra a kérdésre, hogy községük lakossága kipusztult-e a török hódoltság alatt, vagy pedig elmenekült s legalább egy része visszatelepedett. A több helységben folyt kutatás részadatainak összegezése pedig választ adhat az Alföld településtörténetének egy fontos kérdésére.

A helytörténeti kutatómunkához sok lehetőséget kínált a TIT Szolnok megyei szervezete kiadásában megindult Jászkunság című folyóirat is, amely 1954-től -részben szerkesztésünkben- Szolnok megye helytörténetére vonatkozó igen értékes, egyes esetekben országos jelentőségű tanulmányokat és közleményeket adott közre. A megyében a lap csakhamar a helytörténettel foglalkozók fórumává vált. Most, 15 év múltán örömmel állapíthatjuk meg, hogy Szolnok megye történetéhez, s különösen legujabbkori történetéhez igen gazdag és használható anyag jelent meg a folyóirat hasábjain. De más tudományágak is bőséges teret kaptak benne. Cikkirói között rendszeresen megtalálhatók a muzeumok munkatársai is.

1958-tól jelent meg a Damjanich János Múzeum Közleményei című sorozatunk. Első számaként Soós Imre: „A jobbágyföld helyzete a szolnoki Tiszatájon” című tanulmányát adtuk ki. A dolgozat az 1711-től 1780-ig terjedő korszak: a város és a megye török utáni újratelepülése történetét és ennek forrásait adta közre, segítve ezzel is a helytörténeti kutatók munkáját.

A megyei és a városi tanács segítségével ebben az időben több helytörténeti pályázatot szervezhettünk, s a beérkezett legjobb pályamunkákat meg is jelentettük. A kiadványok felsorolására az anyag nagy száma miatt itt nem is vállalkozhatom; csak mint a jelentős eredmények egyikét emlitem meg a TIT munkaközösség munkájaként a megyei pártbizottság agit.-prop. osztálya által kiadott „Szolnok megye 1918-19-ben” című tanulmányt, amelynek megállapításai ma is jól használhatók.

1960-tól kezdve bővült a szolnoki múzeum létszáma s a tudományos kutatómunka rendszeresebbé válhatott. Előnyösen hatott az

a változás is, hogy 1962 július hó 1-ével a Művelődésügyi Minisztériumtól a muzeumok a Szolnok megyei tanácshoz kerültek, s megalakult a megye összes muzeumát irányító és összefogó Szolnok Megyei Muzeumok Igazgatósága. A decentralizálás jobb anyagi lehetőségeket hozott a tudományos munka számára is. Régészeti kutatásaink fokozódtak, és 1962-ben az országban elsőnek - egy korszerű megyei monográfia előfeltételeként - megindult a Szolnok megyei Néprajzi Atlasz gyűjtőmunkája is.

A második ötéves terv időszakában Szolnok megye muzeológusai a megye minden községéről, városáról elkészítették a népi műemléki felvételeket, rögzítették rajzokban, fotókban, térképeken a megye népi építkezését. Megindult a térképes földrajzi-név gyűjtés is (amely közbejött újabb feladatok miatt jelenleg átmenetileg szünetel). A tudományos munka fontosabb fejezetei akadémiai témaként folytak. A muzeumi kiadványok sokrétűbbé váltak, s megindultak az adattári sorozat füzetei is. Elkészült Szolnokon és Jászberényben az állandó régészeti-történeti komplex kiállítás is.

A harmadik ötéves terv fő munkafeladatai során - abból a már említett tényből kiindulva, hogy egyetem nem lévén Szolnokon, a muzeumba komolyabb kutatási feladatok várnak - 1964-ben a megyei tanács támogatásával - a Nemzeti Muzeummal közösen - megindítottuk a Tiszai II. Vizlépcső régészeti kutatását. Ez 1965-től kezdve a Művelődésügyi Minisztérium Tudományos Kutatási és Fejlesztési Alapja támogatásával folyt és országos viszonylatban is kiemelkedő eredményt hozott; a szolnoki muzeumot az Alföld egyik legnagyobb és legértékesebb régészeti gyűjteményévé fejlesztette. A feltárások eredményeként bebizonyosodott, hogy Szolnok mint átkelőhely, az őskortól kezdve minden időben alkalmas volt letelepedésre, mert területén a különböző korok régészeti emlékanyagát a jégkorszaktól kezdve megtaláltuk.

A régészeti kutatások egyik feladatuként megkezdődtek a megye településtörténetéhez nélkülözhetetlen régészeti leletkataszteri munkái. Jelentősebb ásatásaink ezidőben a kunok régészeti ha-

gyatékát, egy Árpád-kori, faragott kövekből álló templom értékes maradványait, továbbá az Alföld legépebben fennmaradt bronzkori lelőhelyét, a Jászdózsa-kápolnahalmi telepet tárták fel. Az eredmények azon felül, hogy a megye megismerését segítik, az országos kutatás számára is jelentősnek bizonyultak.

1967-től kezdve a muzeumi szervezet az évfordulókkal kapcsolatos megyei feladatokat igyekezett segíteni értékes forráskiadványok, feldolgozások közreadásával. A Tanácsköztársaság helyi történetéhez faksimile kiadásban 240 oldalon megjelentettük a Szolnoki Munkás című 1919-es napilap ritkaságszámba menő példányait. Mivel levéltári anyagunk rendkívül hiányos, ez a forráskiadvány nemcsak helytörténeti szempontból jelentős, hanem az országos kutatás számára is lehetővé teszi a tiszai front harcaiban oly fontos szerepet játszó város eseményeinek megismerését.

A „Szolnok megye 1944-45-ös eseményeiből”, valamint a „Szolnok 25 éve” című kötetek - a Megyei Operatív Bizottság megállapítása szerint - a felszabadulási évfordulók tudományos és ismeretterjesztési rendezvényeihez sok segítséget nyújtottak.

A Jász Múzeum kiadásában Jászberény 1918-19-es történetével, valamint a felszabadulás utáni időszak történetével foglalkozó monografikus feldolgozások jelentek meg. Az évfordulós kiadványok mellett azonban régibb korokról sem feledkeztünk meg. Megjelentettük a defterkiadás folytatásaként az azóta elhunyt kiváló turkológus: Dr. Fekete Lajos kéziratot munkáját „A hatvani szandzsák 1550.évi adóösszeírása” címen, amely az egész Jászság középkori népesedéstörténetéhez nyújt hasznos segítséget. A kötetet szintén a Jász Múzeum adta ki.

A Damjanich János Múzeum Közleményei című sorozatunkban jelentettük meg a községmonográfiákat, több esetben a helytörténeti kutatók pályadíjnyertes munkáit. Ilyen volt pl.: Kormos László „Kunmadaras története” című tanulmánya, amely valójában egy község történetét öleli fel, de egyúttal a Nagykovácsok - ennek

a multban kiváltságokkal rendelkező területnek - a történetével is megismerteti az olvasót. S éppen ezt akarjuk elérni a muzeum helytörténeti kiadványaival. Ha ugyanis Szolnok megyében - ahol a Jászság és Nagykunság sajátos fejlődésétől a volt Külső-Szolnok megyei területek történeti fejlődése annyira eltér - néhány jól kiválasztott település-történeti feldolgozása elkészül, ezek közreadása egyuttal a megye történetének feldolgozását is nagymértékben segíti, mert általában nemcsak az érintett helyet, hanem annak egész környezetét is bemutatják.

A III.ötéves tervidőszaktól kezdve a Muzeumi Évkönyv rendszeres kiadása ad nagyobb lehetőséget a megyét érintő tudományos publikációk megjelentetéséhez.

Meg kell itt említenünk Szolnok művészettörténeti hagyományai-
val kapcsolatos muzeumi feladatainkat is. A Művésztelepen dolgozó jeles mesterek munkásságát bemutató kiállításainkhoz rendszeresen katalógusokat készítünk, amelyek résztanulmányokként segítik a szolnoki művészeti élet monográfikus feldolgozását, de egyben az esztétikai közizlést is fejlesztik.

A III. ötéves terv idején munkájának kiegészítése érdekében a muzeum szorosabb kapcsolatot vett fel más tudományos intézetekkel. A Magyar Állami Földtani Intézettel való együttműködés következményeként Szolnok környéke teljes földtani atlasza kéziratos példányának jutottunk birtokába. Hosszabb ideje rendszeres kapcsolatot tartunk a MTA Tiszakutató Bizottságával is. Ennek eredménye, hogy a MTA Biológiai Osztálya és a Damjanich János Muzeum közös fenntartásában, 1969. augusztus 1. óta Szolnokon működik a Tiszakutató Laboratórium, melynek feladata az elkészülő Tiszai II. Vizlépcső folyó- és mederszakaszai, továbbá a csatlakozó csatornarendszer és a vízzel elárasztott és öntözött területek hydrobiológiai kutatása. A Tiszakutató Laboratórium irányításával 1969 őszén megalakítottuk a Tiszai II. Vizlépcső kutatásával és rutinvizsgálatával foglalkozó intézmények és személyek (Damjanich Muzeum Tiszakutató Laboratóriuma, Szolnoki Vizügyi Igazgatóság Vizminőségi Felügyelősége Laboratóriu-

ma, Szolnok megyei KÖJÁL, Szarvasi Haltenyésztési Kutatóállomás) munkaközösségét és ezen belül a vizsgálatokat igyekszünk úgy összehangolni, hogy az minél jobban megközelítse a komplex jellegét.

1968-ban a szomszéd megyék muzeumaival közösen a palóckutatás témakörében egy, a megyénket is érintő etnikum kutatása indult meg. Ez a munka nemcsak a néprajz számára, hanem a megye népesedéstörténetének vonatkozásában is jelentős.

+ + +

A muzeum irányításával, a muzeumi munkatársak közvetlen munkájával az elmúlt években folyt tudományos tevékenységről röviden a fentiekben számolhattam be. Nem szóltam még arról az igen jelentős területi gyarapodásról, amely a muzeum egész tevékenységét rendkívül kedvezően befolyásolta. A felszabaduláskor a szolnoki muzeum még csak három szuterén helységgel (s benne mindössze kb. 1.000 db. tárggyal) rendelkezett. Ma hatalmas műemléki épülete - végleges otthona - van, amely a sokrétű muzeumi tevékenységhez mindenképen alkalmas bázis. A „társbérlet” Megyei Könyvtár új épületbe költözése után további jó lehetőségeket nyerünk elsősorban a kiállítási és népművelési munkához, de véglegesnek tekinthető megoldáshoz jut a raktározás ma még nem kevés problémát rejtő kérdése s zavartalanabb, jobb elhelyezést lehet biztosítani a munkatársak számára is.

Muzeumügyünk hatalmas fejlődését a megyei szervek érdeklődése és támogató készsége lendítette előre. 1958. decemberében a megyei pártszervezet segítsége oldotta meg a muzeumépület fejlesztésével és a gyűjteményraktárak bővítésével kapcsolatos - akkor súlyos - problémákat. A tanácsi kezelésbevétel óta (1962. július 1.) a Megyei Tanács VB háromszor is tárgyalta részletesen a muzeumi munkát (1962. szeptember 4-én, 1964. augusztus 3-án és 1967. május 4-én) s a korszerű feltételek megteremtése érdekében igen hatásos határozatokat hozott. Nyugodtan mondhatjuk, hogy az elmúlt évek során megteremtődtek azok az anyagi

és szakmai alapok, amelyek biztosítják az új - a IV. - ötéves terv előkészítését azoknak a szempontoknak messzemenő érvényesítésével, amelyeket a MSzMP KB tudománypolitikai irányelvei jelölnek meg.

+ + +

A Szolnok megyei Múzeum Szervezet IV. ötéves terve főfeladatainak összeállításánál - támaszkodva eddigi munkánk eredményeire - nem a kis részletek, hanem az átfogóbb jellegű témák kidolgozására helyeztük a hangsúlyt. Elképzeléseinket az alábbi előzetes javaslat-összeállításunk tartalmazta:

I,

Az eddigi alapozó, feltáró jellegű kutatások eredményeinek monografikus feldolgozása és közreadása

1. Szolnok megye történetének monográfiája

A két kötetben megjelenő mű első kötete a megye történetét a legrégebb időktől kezdve dolgozza fel, a második pedig 1876-tól napjainkig. Megjelenésének határideje: 1975. április 4.

A monográfia előzetes résztanulmányai a következők:

Szolnok megye története a honfoglalás előtt. (Munkaközösség dolgozza fel 1972-ig.)

A szolnoki várispánság régészeti emlékényaga. (Selmeczi László dolgozza fel 1971-ig.)

Szolnok megye az Árpád-korban. (Györfy György közreműködésével munkaközösség dolgozza fel 1972-ig.)

Szolnok megye a későközépkorban. (Munkaközösség dolgozza fel 1973-ig.)

Szolnok megye 1865-től 1876-ig. (Munkaközösség dolgozza fel 1972-ig.)

Szolnok megye 1918-19-ben. (Munkaközösség dolgozza fel 1971-ig.)

Szolnok megye 1876-tól 1976-ig. (Munkaközösség dolgozza fel 1974-ig.)

2. A Szolnok megyei Néprajzi Atlasz gyűjtőmunkáinak feldolgozása.

Kartografikus feldolgozás.

Munkaközösség munkája az egyes szaktémáknak megfelelően. A kézirat határideje: 1973. december 3.

Egyes témák monográfikus feldolgozása.

A munkálatban a gyűjtőkön kívül országos szakemberek is résztvesznek. A tanulmányok megjelentetése füzet sorozat-szerűen történik, a Néprajzi Atlaszban közreadott tematikus számozásnak megfelelően. Határidő: folyamatos.

II.

A gyűjtőmunkák folytatása, ill. új gyűjtések indítása az I. fejezetben megjelölt főfeladat: a Szolnok megyei monográfia munkájához

1. Szolnok megye régészeti katasztere.

A munkálatok folytatása, járásokonkénti közreadása rota-printes kiadványban. Határidő: folyamatos.

2. Szolnok megye földrajzi nevei.

A gyűjtőmunka kiszélesítése társadalmi gyűjtők bevonásával. Célja: Szolnok megye jelenleg ismert összes helyneveinek rögzítése a településtörténeti kutatómunkához. A munka befejezésének határideje: 1973.

3. Szolnok megye műemléki katasztere.

Feldolgozás fotokartonokon és kiadványban. A munka befejezése 1973-ig.

4. A szolnoki vár története.

A feldolgozáshoz szükséges gyűjtőmunka és régészeti feltárás befejezése 1973-ig.

5. A szolnoki művésztelep története.

Az itt dolgozó nagyobb mesterek munkásságának felkutatása, feldolgozása és kiállításon történő bemutatása. Határidő folyamatos.

6. Természettudományi gyűjtőmunka.

A megyei muzeumban megkezdjük a természettudományi anyag rendszeres gyűjtését abból a célból, hogy természettudományi témájú kiállításokkal gazdagíthassuk a népművelő munkát.

7. A testvér-városi kapcsolatok szélesítése.

Az észt nép történetét és művészetét bemutató anyag helyszíni gyűjtése s bemutatása kiállításainkban, kiadványainkban.

III.

Állandó, és hosszabb időre szóló időszak kiállítások

1. Szolnokon, 1971-ben: „Szolnoki Galéria”, időszak kiállítás.

A Zsinagóga-épület átadása után a művésztelep jeles mestereinek műveiből, emlékanyagából rendezzük meg.

2. Tiszafüreden, 1973-ban: új állandó kiállítás.

A Tiszai II. Vízlepcső működésének megkezdése alkalmára nyílik meg.

3. Szolnokon, 1974-ben: „A Tisza élete”, állandó kiállítás.

Természettudományi komplex kiállítás a Közép-Alföld élővilágának a földtani koroktól máig terjedő bemutatására.

4. Szolnokon, 1975-ben: a megye történetét bemutató új állandó kiállítás.

Megrendezésére a könyvtár kiköltözése után felszabaduló helyiségekben kerül sor.

5. Szolnokon: néprajzi, népművészeti állandó kiállítás.
Megrendezésére ugyancsak a könyvtár kiköltözése utáni idő-
kben kerül sor.

IV.

Egyéb feladatok

1. Kunszentmártonban és Jászapatiban a muzeumi egység kiépítése.

A megye e két jelentősebb gócpontjában a már korábban megindult szervező munka befejezése.

2. A szolnoki muzeum manzard helységeinek raktározás céljaira történő kiépítése.

3. A karcagi és a tiszafüredi muzeumok épületeinek műemléki felújítása.

4. A szolnoki muzeum műemlék-épülete udvarának „Zenélő udvar” címen nagyobb nyári népművelési rendezvények (hangversenyek, művészfilm vetítések stb.) számára alkalmassá tétele.

5. A legújabbkori történeti fotoarchivum megalapítása és kifejlesztése.

+ + +

A Megyei Tanács VB Művelődési Osztálya javaslatainkat elfogadta és a IV.ötéves terv időszakára kidolgozott programjában az alábbiak szerint szerepelteti:

„Tovább kell folytatni a III.ötéves terv időszakában megkezdett alapozó, feltáró jellegű kutatásokat, a gyűjtőmunkák, ill. azok eredményeinek monografikus feldolgozását és közreadását. (Szolnok megye történetének monográfiája két kötetben, a Szolnok me-

gyei Néprajzi Atlasz gyűjtőmunkájának feldolgozása.) Meg kell kezdeni a Damjanich Muzeumban a természettudományi gyűjtőmunkát. Tovább kell folytatni a testvéri kapcsolatok jegyében az észti nép történetét, művészetét bemutató anyagok gyűjtését, feldolgozását."

Tevékenységünk a következő esztendőben egy jelentős megyei és városi esemény előkészítését is szolgálja. 1975-ben ugyanis Szolnok város 900 éves évfordulós ünnepséget szervez, amelyen kiállításokban, kiadványokban azt kívánjuk megmutatni, hogy Szolnok nagymultu város, az alföldi megyeszékhelyek közül az egyetlen, amely már I. István korában is megyeszékhely volt és ma is az, továbbá, hogy ez a kilenc évszázadot is meghaladó történelme során annyiszor elpusztult, fejlődésében akadályozott település 1945-től hogyan indult meg a tudatos városrendezési, várospolitikai munka nyomán az urbanizáció útján, s hogyan teremtdik meg annak lehetősége, hogy betölthesse az ország településhálózatában megjelölt feladatkörét.

Kaposvári Gyula

A műtárgyvédelem a Német Demokratikus Köztársaság múzeumaiban

1969. augusztusában egyhónapos tanulmányuton vettem részt a Német Demokratikus Köztársaságban. Utam célja a műtárgyak állagvédelme, a restaurálásügy általános helyzetének tanulmányozása volt. Az általam javasolt és a német kollégák által kiegészített programban a következő városok szerepeltek: Berlin, Potsdam, Lipcse, Drezda, Meissen, Karl-Marx-Stadt, Erfurt, Weimar, Eisenach, Halle, Stralsund. Tizenegy városban jártam tehát, ezek számos muzeumával ismerkedtem meg. Ellátásomat, utiprogramomat a német minisztérium kitűnően megszervezte, erről csak a legnagyobb elismerés és köszönet hangján tudok beszélni. Külön szeretném kihangsúlyozni azt a rendkívül barátságos fogadtatást, amiben minden látogatásom során részem volt.

Igen eredményes tanulmányutam legfontosabb tapasztalatait szeretném az alábbiakban röviden ismertetni. Mindenekelőtt is a muzeumi restauratori tevékenység körülményeivel kívánok foglalkozni, érintem a tűz- és vagyonvédelem kérdéseit, és közreadom azokat a szorosán vett szakmai (restaurálási és konzerválási) tapasztalatokat is, amelyeket a meglátogatott muzeumokban dolgozó kollegákkal történt konzultációkon szereztem.

A műtárgyvédelem általános helyzete, laboratóriumi munkakörülmények

Az NDK muzeumainak laboratóriumait járva, módszereiket tanulmányozva, könnyen megállapíthattam, hogy a műtárgyak védelme magas szinten áll. Ennek magyarázata és biztosítéka a megfelelő számú szakember, a korszerű felszerelés és berendezés, s a megfelelő munka- és tárolóhelyiségek.

A nagyobb muzeumokban a restaurátorok - szakmai színvonaluktól függően - kutatómunkát is végeznek, főleg a fémek és a faanyagok konzerválása területén. A kezelési eljárások, vizsgálati módszerek, melyeket a műtárgyak védelmében alkalmaznak, nálunk nagyrészt ismertek.

A tárgyak tisztítását, konzerválását a korszerű esztétikai igények és a távoli jövőben is megejthető vizsgálatok figyelembevételével végzik. Már régen szakítottak a bizonyíthatóan korszerűtlen módszerek alkalmazásával és tudományos alapokon álló eljárásokkal törekednek a műtárgyak élettartamának meghosszabbítására. Ennek a célnak szolgálatában létesült 15 évvel ezelőtt a weimari Kutató Csoport. A weimari muzeum a restaurálás-konzerválás, a természettudományi kutatás „fellegvára” az NDK-ban. Korszerűen felszerelt, több helyiségből álló műhely-laboratórium komplexumában a legújabb eljárások tanulmányozása, újabb módszerek kidolgozása folyik. Számos publikációjuk jelent már meg az elmúlt években. A Csoport feladata az országos restaurátorképzés, illetve továbbképzés is. Évenként konferenciákat rendeznek, ahol a sokrétű muzeumi munka minden ágával foglalkoznak: a borostyánkő konzerválásától a fémek analíziséig át, egészen a kiállításokon alkalmazható „technikai fogásokig”. Állandó figyelemmel kísérik a külföldön megjelenő folyóiratok idevágó tanulmányait, erről bibliográfiát készítenek, ami egyik munkatársuk Rolf-Dieter Bleck összeállításában 1967 óta a weimari muzeum kiadványaként meg is jelenik. Címe: Bibliographie der archäologisch-chemischen Literatur. Megrendelését - ha még nem történt meg -, legalább központilag, feltétlenül meg kellene valósítani. (Beihefte zu „Alt-Thüringen”, Herausgegeben von Günter Behm-Blancke, Museum für Ur- und Frühgeschichte Thüringens).

Muzeumaik restaurátor-szakember ellátottsága kedvezőbb, mint nálunk. Még a kisebb városok muzeumaiban is pl. más végzi a fémek restaurálását és más a kerámiáét, megint más a fatárgyak restaurálását. De csoportosítás is előfordul: pl. aki a kerámiával foglalkozik, az végzi az üveg- és csonttárgyak restaurálá-

sát is, vagy a fémekkel dolgozó restaurátor tárgymásolatokat is készít, stb. A nagyobb létszám munkamegosztást tesz lehetővé, s ez igen kedvezően érezteti hatását a műtárgyak védelmének munkájában.

A legtöbb helyen, ahol jártam, tágas, különböző célokra kialakított helyiségek állnak rendelkezésre. A műhely-laboratórium technikai-tudományos felszerelése között kevés olyat láttam, ami nincs meg nálunk a jobban felszerelt muzeumokban: mikroszkópok, infra- és U.V. sugárzók, rtg-készülék, galvanizáló berendezés stb.

Berlin egyik nagy muzeumában a Museum für Deutsche Geschichteben (Unter den Linden 2.) láttam működésben is egy ultrahang-generátort. Fémek és textilek tisztítására használják. A berendezés nagy és költséges. Érdeklődésemre elmondták, hogy a készülék német márka, de az NDK-ban már nem gyártják. Csehszlovákiából vagy Bulgáriából lehetne beszerezni; átszámítva kb. 60 ezer forintba kerülne. A weimari kutatók nem voltak valami jó véleményvel az ultrahangos tisztítási módszerről. Szerintük a készülék ára nincs arányban hasznáival, ezen túlmenően a tisztítás sebessége nagy, emiatt a munka menete nem kontrollálható megbízhatóan és így könnyen előfordulhat, hogy a műtárgy jóvátehetetlen sérülést szenved.

A lipcsei „Museum für Völkerkunde“-ban láttam egy rejtett világítású, állványos asztali nagyítót; mozgatható minden irányban, jól lehet alatta dolgozni, a lencse átmérője kb. 20 cm. Gyártm.: Mautner, Dresden. Ár: 270 MDN. Nagyon praktikus és beszerzése indokolt esetben ajánlott.

Klimaberendezéssel csak egy helyen, a drezdai Zwingerben találkoztam. Erről a következőképpen informáltak: nyugatnémet gyártmány, nagyon drága és nem vált be. Szerkesztettek egy „lokális klimaberendezést”. Ez egy értékes kép, vagy néhány kisebb tárgy védelmét szolgálja. Tulajdonképpen egy üveg-fa kombinációjú, hermetikusan zárható szekrény (vitrin), amelyben a zárt tér pá-

ratartalmát egy tálcán konyhasó vizes oldata biztosítja. Olcsó, „a semminél jobb” megoldás - mondták.

A tisztított tárgyak szárítását infralámpákkal végzik. Erre a célra vagy külön helyiséget biztosítanak, vagy infralámpás szekrényekben szárítanak.

A hallei Landesmuseumban láttam egy bernburgi cég speciális, kisméretű, műanyagból készült festékszóró pisztolyait. Egy készletben 3 db van, külön a szerves-oldószeres réz- és ezüst kolloid oldatokhoz és külön a víz-oldószeres festékekhez. A kolloid oldatokat is ez a gyár hozza forgalomba. Felhasználható: műanyagmásolatok festésére (tökéletesen élethű hatást kelt), kiállítások dekorációs munkáihoz. Kompresszor nélkül (ez Magyarországon olcsóbb) a készlet, egyéb tartozékokkal kb. 500 MDN-ba kerül. Gyártja és megrendelhető: Max Erms, Bernburg/Saale, Chemische und technische Produkte für die Spiegelindustrie. Beszerzését nagyobb muzeumaink számára feltétlenül javaslom.

A kiállítótermek vitrinjei általában falbasüllyesztettek, ami esztétikailag kellemes és igen hatásos megoldás. Kedveltek a diorámák. A lipcsei muzeum érdekes kezdeményezése, egy, a vakok számára készült kiállítás. Ez a kiállítás egy folyosószerűen kiképzett teremben található, ahova a muzeum anyagát képező kultúrákból egy-egy jellegzetes darabot helyeztek el. A tárgyakról cédulák lógnak, kb. egyforma magasságban és ezekre kitapintható a vakok által ismert „plasztikus” jelekkel irták le a tárgy fontosabb jellemzőit. Ilyen nyomottjelű prospektust is árúsítanak. A kiállítás azért figyelemreméltó, mert Lipcse a vakok központja az NDK-ban. A módszer bevált.

A kiállítótermek általában gőzfűtésűek. Érdekes megoldást láttam Weimarban. Állandó fűtés nincs, csak nagyobb csoportok jövetelekor, de akkor kb. három méter magasságban elhelyezett, parabolikusan kiképzett infrahősugárzókkal (nem lámpával). Érdeklődésekre elmondták, hogy ez látszólag drága megoldásnak tűnik, sok előnyét tekintve azonban gazdaságos.

Betörés és tűz elleni védelem

Betörést jelző elektromos biztonsági berendezést kizárólag a drezdai Zwingerben láttam. Az „elektromos ajtóőr” működése röviden a következő: a külső üvegajtókra körül alumínium-fólia van ragasztva. Az ajtó betörése esetén a fólia elszakad és egy elektromos jelzőberendezést hoz működésbe az épületben állandóan ügyeletet tartó rendőr helyiségében, aki direkt-vonalon azonnali összeköttetést tud létesíteni a rendőrséggel. Viszonylag egyszerű, olcsó, elektromos szakembereink által ismert megoldás. – A többi muzeumban „csak” úgy védekeznek a betörések, lopások ellen, hogy van elegendő teremőrük és mindent gondosan zárnak.

A nemesfémből készült műtárgyak általában trezorokban vannak elhelyezve, kiállításokon a másolatok szerepelnek.

Tűz ellen hagyományosan, homokkal, vízzel és vegyi tűzoltó-készülékekkel védekeznek.

Restaurálási tapasztalatok

Kerámia. Restaurálását a legtöbb muzeumban minden mástól elkülönítve végzik, tágas helyiségekben. Sósavas oldatban tisztítanak, ezután csapvízes mosás következik. A festett kerámiákat nem savazzák, csak vízzel mossák, előbb azonban a jó megtartásukat vízben kifőzik. A sellakot ragasztási célra már nem használják, helyette az acetonban oldott film, vagy más cellulóz-nitrát alapú, gyárilag kiszerezelt ragasztó, bizonyos esetekben epoxigyanta terjedt el. A kiegészítés gipsszel történik, amibe vagy előzőleg keverik a festéket, vagy a kiegészítés után a felületet festik, – ezt esetenként döntik el. Több helyen a gipszhez – kötőkéességének javítására – dextrint adnak. A kiegészítést száradás után zaponlakkal fedik le.

Fémek. Tisztításukra sokféle módszert alkalmaznak. Az általáno-

san elterjedtek és említésre méltók a következők: a Krefting-eljárás, a Komplexon III-as módszer (ezt vastárgyaknál is használják), és az elektrokémiai módszer, aminek menete megegyezik a hazai gyakorlattal.

Néhány fentiektől eltérő eljárás: különböző érmék galvanikus uton történő másolása előtt az érméket tisztítás céljából 3-4 órára 10 %-os ammóniumhidroxidba helyezik, majd enyhe kefézés után deszt. vízben mossák. - A berlini Museum für Deutsche Geschichte-ben a következőképpen tisztítják a 17-18. századi puskákat: amennyire lehet szétszedik, és 8 %-os nátriumhidroxid oldatba helyezik. Kapocsfeszültség és áram: 10-12 V, 6-8 A. Amikor a tárgyon már csak kevés korróziós nyom látható, csapvizben a tárgyat lemossák. Ezután a tárgy tisztítását ultrahang-generátorral folytatják (20 ezer Hz). Befejezésül szárítás, polirozás, olajozás (paraffin) következik. - Drezda egyik muzeumban 30 %-os foszforsav oldatot használnak a vastárgyak tisztítására. A felületen keletkező szürkés-matt réteget mechanikusan eltávolítják, sőt puskák, páncélruhák esetében a felületet polirozzák, ezután paraffinolajjal áttörlik. Az esetek többségében ritkán hagyják meg a foszforsav vagy csersav által a tárgy felületén kialakult elektrokémiailag passzív réteget. Mint mondják, így a tárgy nem felel meg a kiállítások igényeit szemelőtt tartó esztétikai követelményeknek.

Említésre érdemesnek tartom weimari tapasztalataimat. A weimari muzeum laboratóriumában a bronztárgyakat 0,1 m Komplexon III oldattal tisztítják, de előzőleg az oldatot NH_4 -acetáttal, vagy nátriumhidroxiddal pH 10-re állítják be. - Egy újabb eljárás a bronztárgyak tisztítására: 3 %-os etanolos benzotriazol oldatban egy órán át hagyják a tárgyat. Ezután óvatosan lekefézik, majd acetonnal öblítik. A benzotriazol a bronztárgy felületén kb 5 Å vastag passzív réteget alakít ki. Infra alatti steril szárítás után polietilénviaszt visznek a tárgy felületére. Ezután a tárgyat polietilén zacskóba behegesztik.

Rendkívül nagy gondot fordítanak a tisztaságra; tisztítás alatt

és közben a tárgyakat csak gumikesztyűben fogják meg. Igen gondosan járnak el a vastárgyak tisztításánál is. A rendszerint elektrokémiai tisztítás után foszforsavval vagy tanninnal paszsziválnak.

Textil. A moly elleni védelemben használják a nálunk is ismert Eulan-típusokat. Riasztóanyagként az Eulánon kívül több helyen alkalmaznak szegfüolajat is, amit vattára csöpögtetve teafütar-tóban a textilszekrénybe helyeznek. A rossz állapotú textilek erősítésére könnyű, sűrű szövésű, festhető textilanyagot használnak, amire Planatollal ragasztják rá az eredeti darabokat, majd langyos vasalóval teszik tökéletesebbé a ragasztást.

Fa. A száraz faanyagokat gyárilag forgalomba hozott DDT és HCH tartalmu rovarirtószerekkel kezelik. Ragasztásukhoz epoxigyanta alapu keverékeket használnak.

A nedves fák konzerválására - tájékoztatásuk szerint - nincsenek megbízható módszereik. Weimarban kísérleteket folytatnak egy, eddig legjobban bevált „Arigal C” (CIBA) elnevezésű, melamin-formaldehid mügyantával, ami nálunk is - főleg az irodalomból - régen ismeretes. (Lásd pl.: Takács V.: Ásatásokból előkerült nedves faanyagok konzerválásának lehetőségei. Muzeumi Közlem. 1962/1, 30-32., vagy: Báthy G.: A fakonzerválás helyzete és eredményei Lengyelországban. Muzeumi Közlem. 1964/3, 40-55. stb.) A kísérletek a gyanta hibáinak kiküszöbölésére irányulnak. A pórusok kitöltése helyett a sejtfalak megerősítése a cél.

Műtárgymásolatok. Leggyakrabban fémből készült műtárgyakat másolnak. A galvanoplasztikai darabok mellett a műanyagból készült másolatok is megtalálhatók. Anyaguk PVC vagy még ennél is gyakoribb egy metakrilát alapu, gyárilag kiszerelt, hidegen keményedő mügyanta. Minden alkoholban vagy acetonban oldódó szerves színezékekkel megfesthető. A két komponensű (folyadék + por) mügyanta „Kallocryl R” néven kerül forgalomba. Az ebből készült másolatok puhelykönnyűek, külsőleg tökéletesen élethűek. Negativnak az itthoni gyakorlatban is ismert szilikonkaucsukot használják.

A nemesfémből készült műtárgyakat szinte kivétel nélkül másolják, s ezeket a kitűnő másolatokat teszik a kiállítás vitrineibe.

+ + +

A műtárgyvédelem területén a muzeumok az NDK-ban kétségtelenül nagyobb multra tekintenek vissza, mint nálunk. Módszereink, eredményeink azonban így sem maradnak el a kinti eredményektől azokon a területeken, ahol sikerült biztosítani a megfelelő szakembert és a korszerű munkakörülményeket.

A hazánkban ezen a téren is megindult erőteljes fejlődés felszínre hozta a célszerű igényeket. Az elmúlt évek gyakorlati intézkedései megalapozzák ezek kielégítését: műkincseink még színvonalasabb védelmének szolgálatát.

Csépai Ferenc

A Herman Ottó Múzeum és a Borsod megyei honismereti mozgalom

Az 1899-ben alakult miskolci múzeum hét évtizedes fennállása alatt a munkatársak arra törekedtek, hogy a gyűjtőfeladatokba a múzeumügy iránt érdeklődőket is bevonják. Ezt a tiszteletre méltó törekvést azonban csak részben tudták megvalósítani. Néhány jószándéku múzeumbarát alkalmi ajándékozásán kívül tervszerű gyűjtőmunkát végezni, a múzeumi munkát széleskörű társadalmi ügyé tenni hosszú ideig nem sikerült.

Lényeges változás a múzeum államosítása után történt, de még éveknek kellett eltelni, hogy a múzeumfejlesztés ne csupán a szakemberek dolga legyen. 1957-ig történtek ugyan kísérletek a múzeum és a szélesebb néprétegek kapcsolatának megteremtésére (pl. a Múzeumi Hétfők címen népszerű előadássorozat indítása), de alapvető változás akkor következett be, amikor a vidéken élő értelmiségiek is bekapcsolódtak az anyaggyűjtésbe, elsősorban a néprajzi pályázatok révén.

Először 1957-ben szerepeltek borsodi gyűjtők sikeresen az országos pályázatokon; Koós Imrének a summáséletről írt munkája első díjat nyert. A következő évben a megyei gyűjtők közül huszonötven jöttek össze az első honismereti megbeszélésre. Itt már a társadalom különféle rétegeiben tevékenykedő, a néprajz, a helytörténet iránt érdeklődők is részt kértek a munkából. Bár a kollektív munka anyagi alapjait ekkor még nem sikerült megteremteni, a megyei tanács azonban 10 ezer forint támogatást adott. Ebből az összegből régebbi és újabb gyűjtéseket sikerült megvásárolni, legépeltetni és megteremteni a néprajzi kéziratos adattár alapjait.

Ezekben az években alakultak meg a megyében az első néprajzi (később honismereti) szakkörök; Mezőkövesd 1959, Borsodnádásd

1959, Miskolc 1959, stb. A szakkörök vezetői a néprajz iránt érdeklődő fiatal kollégák. Természetesen az idősebb gyűjtők is ösztönzést kaptak a munkához. Az idősebbek néprajzi ismereteiket még a sárospataki Faluszemináriumban szerezték, s most mint lelkesek tevékenykednek. A gyűjtések, pályázatok egy példánya elhelyezésre került az 1956-ban létrehozott néprajzi adattárban, s így hozzáférhetővé vált a további kutatás számára. A múzeum gyarapodó szakkönyvtára is vonzotta a kutatókat, s jó kapcsolat alakult ki a Néprajzi Múzeum és a miskolci múzeum között.

Ujabb minőségi változás történt 1962-ben, amikor létrejött a megyei muzeumi szervezet. Ezidőtől kezdve a megyei múzeum az országos intézményekkel közösen hirdette meg a néprajzi pályázatokat s ezek első foku elbírálása is megyei szinten történt, és a múzeum díjazta elsőfokon a sikeres pályázatokat a tanács által biztosított évi 3 ezer forintból.

A hatvanas évek elején a honismereti munka országosan is fellendült. Konferenciákat, továbbképzéseket, gyűjtőtalálkozókat rendeztek az ország különféle részein, de kisebb-nagyobb kiadványok is megjelentek. A nyíregyházi, szegedi, túskevári, zalaegerszegi, szentendrei, stb. gyűjtőtalálkozásokon munkatársaink is szép számmal vettek részt, sőt előadásokat, beszámolókat is tartottak. Országos és megyei helytörténeti, honismereti bizottságok jöttek létre, s a néprajzi gyűjtőmozgalomból a társadalomtudományokat átfogó honismereti munka keletkezett. Miskolcon létrejött a Legujabbkori Történeti Bizottság, amelynek tagjai elsősorban a munkásmozgalom, illetve a XX. század történeti anyagát gyűjtik össze. Ujabb szakkörök jöttek létre (Sátoraljaujhely, Karcs, stb.), ezek egy része azóta is dolgozik. Néprajzi munka kezdődött az általános és középiskolákban, művelődési házakban. A honismereti munkát felkarolja a Hazafias Népfront és a KISZ is; fontos feladata van a mozgalomnak a szülőföld szeretete, az ifjúság szocialista hazafiságra való nevelésében.

1963-ban a múzeum a miskolci Istvánffy Gyula tanár, etnográfus születésének 100. évfordulója alkalmából „Istvánffy Gyula” nép-

rajzi pályázatot hirdetett. A pályázat ifjusági tagozata kapcsolódott a Sárospataki Diáknapok seregszemléjéhez, eredményét a beérkezett 75 pályamunka is bizonyította. A diákok és a szakörök több arany, ezüst és bronzérmeket kaptak, eredményeikre az iskolák igazgatói, a művelődésügy vezetői is felfigyeltek. Már a gyűjtőmozgalom megindulásakor kísérlet történt arra, hogy a jó pályázatok, illetve ezek részletei megjelenhessenek. 1959-ben jelent meg Sztareczky Zoltán Kékedi népdalok című kötete, 1960-ban Koós Imre Summásélet című könyve. 1964-ben Deme Dezső: Mit dalolnak a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei szlovákok? címmel állított össze egy kötetet s 1966-ban a muzeum kiadásában jelenik meg egy válogatás Borsod megye népi hagyományai címen. Ez a kötet ötven gyűjtő munkájából ad izelítőt. Ezek mellett kisebb nagyobb adatközlések, cikkek a helyi lapok és folyóiratok hasábjain is megjelennek.

Anélkül, hogy most részletesen vizsgálánánk a néprajzi gyűjtőmozgalmat, meg kell állapítanunk, hogy a megyei honismereti mozgalom a néprajzi gyűjtőmozgalomból sarjadt ki. Kifejlődését, tömeges mozgalommá válását elősegítették a kedvező politikai, gazdasági és kulturális körülmények. A történelmi sorsfordulók (a polgári demokratikus forradalom, a Tanácsköztársaság, a felszabadulás) megünneplése alkalmából igen sokan kutatnak, gyűjtenek össze értékes dokumentumokat, kisebb-nagyobb alkalmi kiállításokat rendeznek, előadásokat tartanak, pályázatokon vesznek részt. A muzeum szakemberei segítik ezt a munkát, kiadványokat szerkesztenek, lektorálnak, stb. A muzeum költségvetése azonban nem elegendő arra, hogy átvállalják a szervezés költségeit is.

Néhány éve a Rónai Sándor Megyei Művelődési Központ honismereti szakbizottságot hozott létre. A szakbizottság tagjai a legjobban felkészült, évtizedes tapasztalatokkal rendelkező szakkörvezetők közül állnak. Rajtuk keresztül tartunk a megyében dolgozó mintegy 120 kutatóval rendszeres kapcsolatot. A járások területén rendezett szakkonferenciákon, tájértekezleteken mód nyílik a felmerülő helyi problémák tisztázására, tapasztalatcserére is.

Természetesen a kapcsolat a gyűjtőkkel kétirányú. A muzeum nem-

csak tanácsokat ad, hanem segítséget is kér. A régészeti, helytörténeti, néprajzi, leletek bejelentésénél, a helyi kiszálások alkalmával a muzeum dolgozói mindig számíthatnak a gyűjtőkre, akik segítséget adnak egy-egy konkrét tudományos feladat megoldásában is. A muzeum által kibocsátott kérdőíveket rendszeresen visszaküldik, hallgatóságot toboroznak az ismeretterjesztő előadásokra. Egyes szakkörök foglalkozásaikat a muzeumban tartják, kiállításokat látogatnak, stb.

A honismereti mozgalom támogatása a muzeum népművelési tevékenységének egy része. Az elmúlt évtized alatt a mozgalomban résztvevő gyűjtők rendszeresen résztvettek a néprajzi pályázatokon s mintegy 20 ezer lapnyi anyaggal gyarapították a muzeum néprajzi adattárát. Ez a gyűjtés mintegy harmadát teszi ki a muzeum anyagának és teljes mértékben hozzáférhető a tudományos összehasonlító vizsgálat számára.

A gyűjtők értékes munkájának elismerését mutatják a megyei és országos pályadíjak, elismerő oklevelek és kitüntetések, valamint az a tény, hogy míg 1962-ben 3 ezer forint volt a pályázatok díjazására, 1970-re ez az összeg négyszeresére, 12 ezer forintra emelkedett.

1969-ben a KISz KB Borsod megyében, Sátoraljaujhely központtal rendezte meg a III. Országos Honismereti Tábort. A Tábor szakmai munkájának irányítását a muzeum munkatársai vállalták. Eredményes munkájukért a KISz KB levélben fejezte ki köszönetét.

A honismereti munka az 1970. évben is tovább folyik s ennek támogatása a muzeológusok munkatervében is szerepel. A mozgalom révén egyre többen kapcsolódnak be a gyűjtésbe, részt vesznek a muzeum ismeretterjesztő és tudományos megőrző munkájában. További feladatunk a munka kiszélesítése, a gyűjtő munkatársak létszámának növelése. Arra kell törekednünk, hogy ez a munka ne csak ünnepi évfordulókhoz kapcsolódjon, hanem mindennapos, rendszeres tevékenységgé váljon.

Bodgál Ferenc

A Népi Kerámia kiállítás a Nemzeti Galériában

A Nemzeti Galéria tiz termében 1969. szeptember 19-e és október 21-e között állt a Néprajzi Múzeum „Népi Kerámia” kiállítása. A milleniumi nagy kiállítás óta alig volt lehetősége a Néprajzi Múzeumnak, hogy ezt az anyagát reprezentatív módon bemutassa. Az ország legnagyobb és tudományosan gondozott gyűjteménye most méltó szerepet vállalhatott: az országos méretekben megnőtt érdeklődés irányítását.

Ezt segítette elő a r e n d e z é s két nagy erénye is: a szigorú tematikus egység és ezen belül a tárgycsoportoknak leginkább megfelelő kiállítási mód. Nagy fegyelmezettséggel az igen színes anyag szépségének bemutatása mellett elsősorban a központok jellemzésére törekedett. Megkereste a lehetőségeket, hogy az adott anyag jellemzői a legjobban érvényesüljenek. Tányérfal, rekeszekre osztott fehér falmező nagyméretű színes darabok formáinak hangsúlyozására, vitrinek közti falfelületen felfüggesztett nagy tálak és tányérok, a gömöri edények ablak előtti különböző nagyságu hasábokra való látványos állítása, a tömeget érzékeltető körüljárható nagykantásor, és a kiállítás ékszereinek: a miskáknak több teremből látható, üveg mögötti hangsúlyos bemutatása, mind jól használt mesterfogásoknak bizonyultak a mondanivaló érdekében.

Nem tagadta meg a szorosan vett n é p r a j z i j e l l e g é t sem a kiállítás. A műhely, valamint a mezőcsáti asztal (a lakodalom hiteles kellékeivel) a kerámia-terem szerves részeként illeszkedtek be a keretbe. A bemutatott anyag zöme a XIX. századból való volt.

Az első terem indítása t á r s a d a l m i h á t t e r e t adott: mennyire értékelte a társadalom a fazekas mesterséget, és milyen volt a munka szervezése a mesterségen belül, ezt do-

kumentálták a c é h e m l é k e k . A fazekaslegény, aki vándorkönyve tanúsága szerint kis termetű, fakó hajjal és korán vénült ábrázattal lép elénk, nem a legelőkelőbb szakma dolgozója volt.

A legtovább élt és gyakorlatilag soha meg nem szűnt céh emlékei a mezőturi láda, céhzászló és a behívótábla a mesterek névsorával, a XIX. század elejei kiváltságlevélben pedig a céh törvényeivel. Két nagyméretű tárgy: nagy tál és kancsó remekmű volt, a máza alá a rimaszombati céh pecsétjét ütötték. A fazekasok céhéletének fontos emlékei a borosedények, céhkancsók; a komáromi „mázás fazekas” céhén ciméállatként unikornist karcoltak be, a gyöngyösi fazekaslegényekére pedig mozdonyt festettek.

Hódmezővásárhelyi f a z e k a s m ű h e l y foglalta el a második terem sarkát: a szárítópolicokon nyers tányérokkal, a korongon formázásra kész „kétszer gyurt” agyagcsomóval. A dobogó előterében az „író” asszony alacsony széke, írókája, a fal mellett a mester gyurópadja és őrlőköve. A falon Kiss Lajos feldolgozása nyomán a mester teljes szerszámkészlete vonult fel. Fényképek illusztrálták az agyag feldolgozásának folyamatát. Ide kerültek a kemencék fotói és szerkezetük ábrái is, és ezzel együtt a b o l t o z a t i e d é n y e k , a fazékformának építészeti célra készült darabjai. Az árpádkori hullámvonalas testű kis fazekakhoz igen hasonló formájú edényekből az égetőkemencék boltozatát rakták össze.

Az edények sorát a dunántuli mázatlan edények nyitották meg és a kiállítás a szintén mázatlan erdélyi kerámiával zárult - utalásként az egységes középkori anyagra -, melynek bomlása a XVI. században a tálak színes írókás diszítésével kezdődött, legszínesebb pedig az Alföldön és a Duna mentén volt a múlt századig. A jáki fazék és nyujtott alaku tejesfazék, a veleméri völgy ke-rekszáju, középkori hagyományt őrző korsótípusa és főleg a rücskös felületű jobbágyi korsó párja a székely anyag között található.

A Magyar Nemzeti Múzeum és a Budapesti Történelmi Múzeum anyagából válogatott vitrinek a népi kerámia régészeti előzményeit kívánták jelezni. A mázhassználata Magyarországon a XIV. században terjedt el, a királyi udvar köréhez tartozó fehéredényeken. Belül mázas zöld pohár és anjoukori - vállán is zöld-sárga mázas - kanocska szemléltette ezt a fokot. Nagyobb felület mázzal való borítása a kályhacsempéken folyamatosan kísérhető a késő középkortól. Diszítésük domboru, alakos, a lovagkályha áttört zöldmázos alakjainál az arc és a pajzs terrakotta. Többszínű mázzal színezték a reneszansz palotából származó, művészien formált alakos csempéket, kiállításunk táncospár-töredékét. A zöld máz a legdrágább; a rendelésre készült boros- és pálinkás népi edényeket borítja, diszítésük domboru és karcolt.

Ilyen nagyméretű zöldmázos edényeket mutatott be a céhkanocsó-fal, melyen három megye: Fejér-, Zala-, és Veszprém, és egy város: Várpalota takács, csizmadia, kovács, szürszabó, szücs, fazekas és vegyes céheinek borosedényei voltak láthatóak. Ezeken feliratokkal jelölték a készítés helyét és idejét és a céh mestereit. Középre helyezték cimerszerűen a mesterség domboru jelvényeit, a szerszámokat. E tárgycsoportnak ipartörténelmi jelentősége is van. Így együtt még nem kerültek bemutatásra. Hogy a tárgyakból alkotott táblázat minél teljesebb legyen, a veszprémi és a székesfehérvári múzeum is adott kölcsön anyagot. A céhkanocsók évszáma viszonylag korábbi, mint a többi tárgycsoporté, több darab a XVIII. századból való, ezek közül kiválik néhány karcosabb és világosabb színű kanocsó. Nem fért be a táblázatba és oldalt nyert elhelyezést néhány sötétzöld kanocsó Jákról és több darab a Balaton-Felvidékről.

Dekoratív hatást váltott ki a sárközi tálakkal borított fal. Diszítésben jellegzetes a tagolt perem minta, olykor a perem és a tál belseje eltérő színű. Jellemző színei a vörös és barna árnyalatai, a máz alatt irókás virágminta van. Kedves darabjai a madaras kistányérok. Az irókás virágot a bucsujáró helyek korsóira is ráfestették.

Csákvár vörös korsói, csikos feketei már a következő terembe kerültek, részben abból a meggondolásból, mert Csákvár edényeit nemcsak a Dunántúlon, hanem a Duna-Tisza közén is kedvelték. Korsóikat vörös alapon fehér irókás minta díszítette, míg a hasonló formájú tatai korsókon - a középkorhoz hasonlóan - vörös földfestéssel festették a mintát az edény vállára. Kalocsáról vörösre festett, fényezett felületű korsók a legismertebbek, melyek színükben a kelta, arányaikban a pannóniai korsókra emlékeztetnek.

A híres és korunkban igen népszerű fekete ére égettett, besimitással díszített korsók hagyományát a népvándorláskorig követhetjük. Kiállításunkon a murgaihoz hasonló hunkori és a budai várból származó XIV-XV. századi fekete korsók után az ugyanolyan felületű török korsót állították (szűrővel lezárt szájnnyílással, tagozott nyakkal), közvetlen utána pedig a napjainkig használt késői testvérét, a tiszántúli fekete korsót, helyi nevén: „kantát”.

Szentes, Mezőtur és Nádudvar a fekete edények fő alföldi központjai; bemutatásukkor az Alföldre jellemző kanta-forma kapott hangsúlyt. Régészeti anyagban először az irán eredetű szarmaták hagyatékában található hazánk területén ez a széles száju, kétfülű, gömbölyded testű edényforma. A néprajzi anyagban több változatban az egész Alföldön elterjedt, de ismerünk Erdélyben készült darabot is. A mezőturi református egyház urvacsorai zöld kantasorozata és a mellette bemutatott nagy fekete kanták tiszta arányaikkal méltán váltottak ki elismerést a szakma mai mestereiben is.

A fekete és vörös csoportba tartoznak azok az egyszerű használati tárgyak is, pl. szűrőkanál, csirkeitató, sőtartó, locsolóvedrek és gyertyamártók, melyek egyszerű formáikkal, vonalaik harmoniájával hatnak a mai nézőre.

Az átlátszó máz alatt irokás díszítés („virágozás”) egy csapásra hódított az ország nagy te-

rületén. Ezt vette át Mezőtur is a XIX. század közepén és meg-
őrizte helyi sajátosságként. Hogy e diszitómód már az előző
századokban megvolt, bizonyította a kiállítás, egyrészt a Bu-
dapesti Történeti Muzeumtól kölcsönkért anyaggal, másrészt az-
zal a nagy tállal, amelynek párja miskolci ásatásnál került
elő. Hasonlóan őrzött meg jellegzetessé vált színes virágozást
Debrecen is. Ez tulajdonképp a XVI. század divatjának továbbélé-
se a XVIII. és XIX. században.

Ezt a hagyományt őrzi Mezőcsát és Tiszafüred kerámiája is. Van
fehéralapu csoport, de fekete, sárga, vörös és zöld alapon is
használták az írókás diszítés lehetőségeit. Az 1830-as évektől
kezdve sok a megrendelésre, barátságból készült szignált darab.
Ez lehetővé tette mesterek és tanítványok, családok és műhelyek
szétválasztását.

Az edények életszerű bemutatását, egymáshoz való viszonyát, kü-
lönböző központok edényeinek együttes használatát szemléltette a
mezőcsáti l a k o d a l m a s a s z t a l. Tiszafüredi és me-
zőcsáti tálak és butellák mellett gömöri fazekak és kuglófsütők
voltak a lakodalmi sütés-főzés kellékei. Mezőcsát egyik régi fa-
zekascsaládjának selejtgödör töredékei a mesterség előbbi kor-
szakára utalnak. Nagy sikere volt a lakodalmas asztallal szem-
ben felállított figurális buteláknak, gyermekjátékoknak, játék-
lakodalomnak.

Sajnos nem nyílt lehetőség a g ö m ö r i k e r á m i á n a k
a hozzá hasonló megjelenésű anjou fehérszínű darabokkal való
összevetésére. Gömör fazekasfalvai, akár annak idején az udvari
kör, nagy területet látott el kiváló minőségű főzőedénnyel. Tö-
megárujuk a fazék, a legnagyobb lakodalmas edénytől a kis csu-
porig. Belül mázasak, egy- vagy kétfülűek, jellegzetes gömbölyű
alakuak. Hiresek voltak sütőedényeik is: a három lábú serpenyő,
zsirsütő tepsik. Vam mázas és mázatlan gömöri korsó. A rene-
szanszból őrzött szamócás disz megtalálható, de az írókázást
nem igen használták. Minden edényük könnyű, vékony falu. Mázaik
szinte modernnek hatnak.

Szatmárt kevés tárgy képviselhetette; ezek egy része az átlátszó máz alatt virágozott tálak csoportjához tartozik, a nagyobb korszok, kancsok pedig zöldmázusak, domborművesek, hasonlóan a du-nántuli céhedényekhez.

Hódmezővásárhely, Sentes és Makó a szines, sárga- és zöldmázusak edények készítőhelyei. Főleg a nagy pálinkásbutykos korszok sorozatán lehetett e színhatás különböző változatait bemutatni, variálva a diszítés lehetőségeivel, a foltszerű „mázvirág”-tól, a máz alatti irókázásig.

Az ujkeresztény vagy habán bokályok és tálak az észak-nyugati központokból árasztották el a Kárpát-medence teljes területét. Központjaikat és kereskedelmi utjaikat térképen mutatta be a kiállítás. A habán központokból való tárgyak egy részét ma szinte mesterenként tudják meghatározni. A habán művesség indításában és jellegében eltér a népitől, utolsó szakasza és hatása miatt azonban nem hagyható el. A kiállítás nagy kísérlete az erdélyi habán és habán hatásu központok csoportosítása. Az Erdélyben készült bokályokon a szarvas motívum szinte mindig hátratekintő. Fontos közvetítő szerepe lehetett Nagyváradnak és Erdély nyugati részén fekvő központoknak. Ezzel szemben a székely „cserelapis” mintájú bokályoknak nem találjuk megfelelőit a habán anyagban, sem a zárt csoportot alkotó háromszéki és barcasági fehér-kobaldek, jellegzetes vonalú virágos tárgyaknak.

Erdélynek ugyanugy megvoltak a híres központjai, mint Magyarországnak; ezek tovább őrizték a régi közös formákat, a reneszansz földfestékekkel való mintát, a sárga és zöld mázat. A kiállítás az erdélyi mázatlan kerámia bemutatásával zárult. A bihari edények világosak, vékony faluak és a gömörihez hasonlóan hasasok voltak, a révi korszok és kanta barna földfestékekkel festett. Korond e század elején még csak mázatlan vörös fazekat készített, Csikmadaras a tűzálló fekete mázatlan fazekakról és korszokról volt híres. Ritka mesterségbeli tudást követelt a mázatlan durva felületű járai csupornak az elkészítése, melynek a fala ége-

tés után hólyagos maradt és forrón tartotta a folyadékot.

A s g r a f i t t o szép és korai példája a kiállítás záródarabja a „Király biró” feliratu zöld-sárga mázas korsó két pávával, 1764-es évszámmal.

+ + +

A kiállítás rendezési problémái is felvetették a kérdést: hogyan segíthet egymásnak tudománya eredményeivel a régészet és a néprajz? Ahol az anyag összeérne a XVII-XVIII. században kettős a törés: gazdasági - a harcok miatt -, stílusváltozás az elszínesedés irányában (írókás + máz). A régészet (Méri I., Voit P., Holl I., Katona I., Fehér G., Parádi N. és Kozák K.) a török anyaggal zárja vizsgálódási körét, a néprajz a XVIII. századig tud visszatekinteni. Ami a határon marad: várásatások késői rétege, műhelygödörök anyaga. István Erzsébet kísérelte meg, hogy helyben készült töredékek alapján egy központ előző időszak életét is meghatározza. A közelítés szempontjai a következők lehetnének:

1. Az adott idő alatt a természeti feltételek nem változtak (a tűzálló agyag lelőhelyei körül fogják át Alföldet).
2. A háborúk után a társadalmi igény alapján azonos maradt (a török ék területe újra benépesült céhekkel).
3. Az alapvető formák (fazék, korsó, tál) továbbélésének követése a régészeti anyagtól.
4. Az ismert biztos központok sorsának visszafelé követése a történelem mozgásában.

+ + +

A „Népi kerámia” kiállítás sajtóvisszhangjából:

Esti Hírlap, XIV. 165.sz. 1969.jul.17. (fencsik): „Honi tányért veszek én - abból ebédelek én...”

Magyar Nemzet, 1969. jul.20. Horváth György: A Néprajzi Múzeum kerámia kiállítása a Nemzeti Galériában.

Élet és Irodalom. 31.sz. XIII.31. 1969.aug.2. - Perneczky Géza: A népművészet offenzívája.

Mestermunka. A finomkerámiaipari Művek dolgozóinak lapja. IV. 19.sz. 1969. szept.10. Sámán: Népi kerámiák a Nemzeti Galériában.

A Medosz Lapja. Takács Tibor: Fazekasok.

Nők Lapja. XXI. 35.sz. 1969. aug.30. Szebelkó Erzsébet: „Piros rózsa szál” alias Rajczi Mihály Mezőcsátról.

Képes Ujság. X. 37.sz. 1969. IX.13. Nádasi Péter: Magyar századok cserepekben.

Vie Nuove. 24.évf. 34.sz. 1969. aug.21. Raffaello De Grada: A népi fantázia története. Nagy kerámiai kiállítás Budapesten.

Juhász Etelka

Grafikonok a kiállításokban

A grafikonok alkalmazása a kiállításokban igen bevált eljárás adatok ismertetésére hosszas és fárasztó magyarázó szövegek helyett könnyen áttekinthető, képszerű ábrák segítségével. Feladatukat azonban nem mindig teljesítik kifogástalanul, ami abból következik, hogy a kivitelező grafikus konstruálja meg az ábrákat a neki átadott adatok alapján, még pedig a számára elsősorban fontos esztétikai igények szerint. Sokszor elvész vagy hibás hangsúlyvá válik ilyenkor mondanivalójuk a díszes formában, holott pontos értelmezhetőségük érdekében a kettőnek összhangban kell lennie.

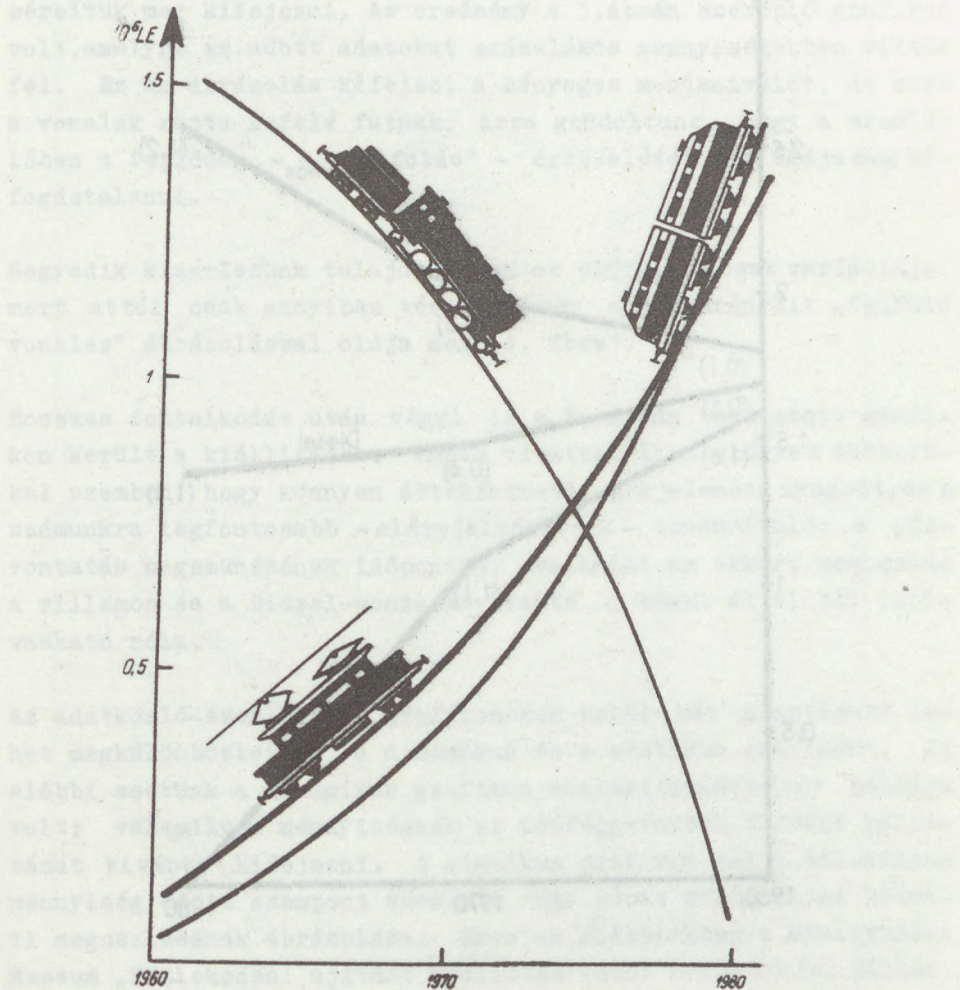
E tapasztalatom igazolására a Közlekedési Múzeum „Magyar közlekedéspolitiká” című kiállításában szerepeltetett egyik grafikon kialakításának problémáit ismertetném az alábbiakban.

Az említett kiállítás többek között szemléltetni kívánta, hogy a MÁV korszerű rekonstrukciós programja keretében meg fog szünni hazánkban a gőzvontatás és helyét gyors ütemben a Diesel-, ill. az elektromos vontatás foglalja el. Az erre vonatkozó adatokat táblázatba összeállítva kapta meg a grafikus s ebből az anyagból az 1. ábrán szereplő grafikont szerkesztette. Ez az ábrázolás - bár tetszetős - a kiállításra nem volt alkalmas. A konkrét számértékeken: a mozdonyok millió lóerőben megadott névleges teljesítményén kívül ugyanis egy további fontos adatot is tartalmaz - hogy t. i. mire a gőzvontatás megszűnik, a mozdonyok összteljesítménye kb. másfélszeres mértékűre növekszik -, ezt a fontos mondanivalót pedig a nagyközönség számára nem közvetíti világosan.

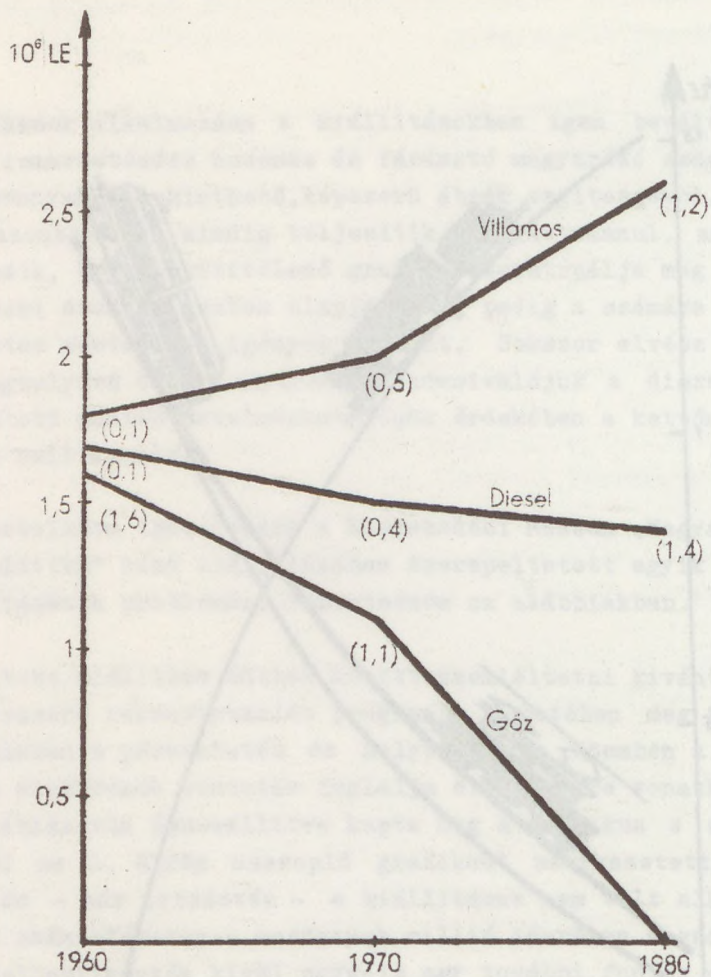
A témát az adott értékekkel a 2. ábrán szereplő megoldással kíséreltük meg mindenki számára hozzáférhetővé tenni. Ezen az áb-

Én azonban a legtöbb vonalról átváltottam, megváltoztattam
tárat az új irányokba.

A vonalról átváltottam a gyors vonalra, és a gyors vonalra
átváltottam a gyors vonalra, és a gyors vonalra

1. ábra

2.ábra

rán azonban a széttartó vonalak zavarólag hatnak, megfelelőnek tehát ezt sem ítéltük.

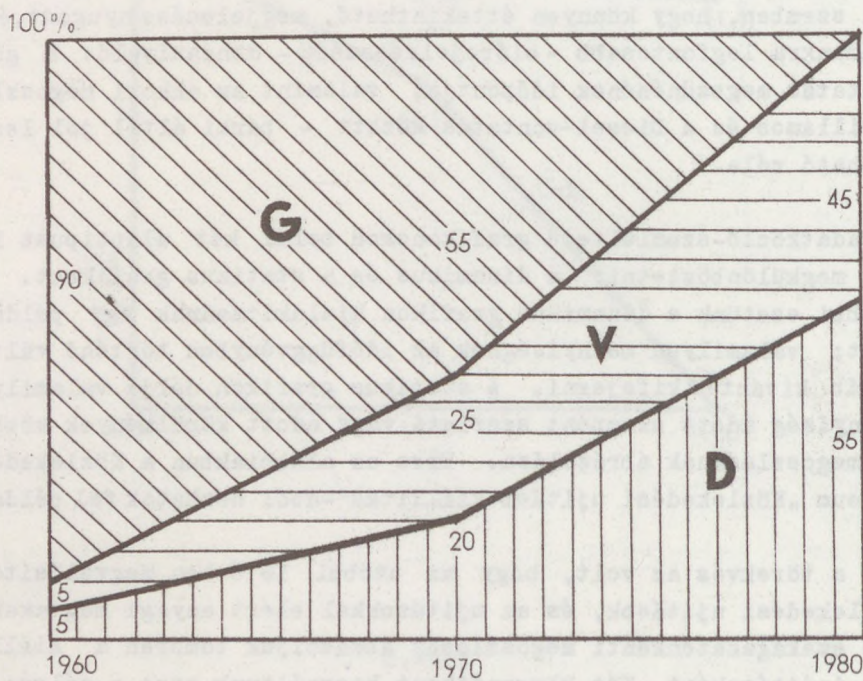
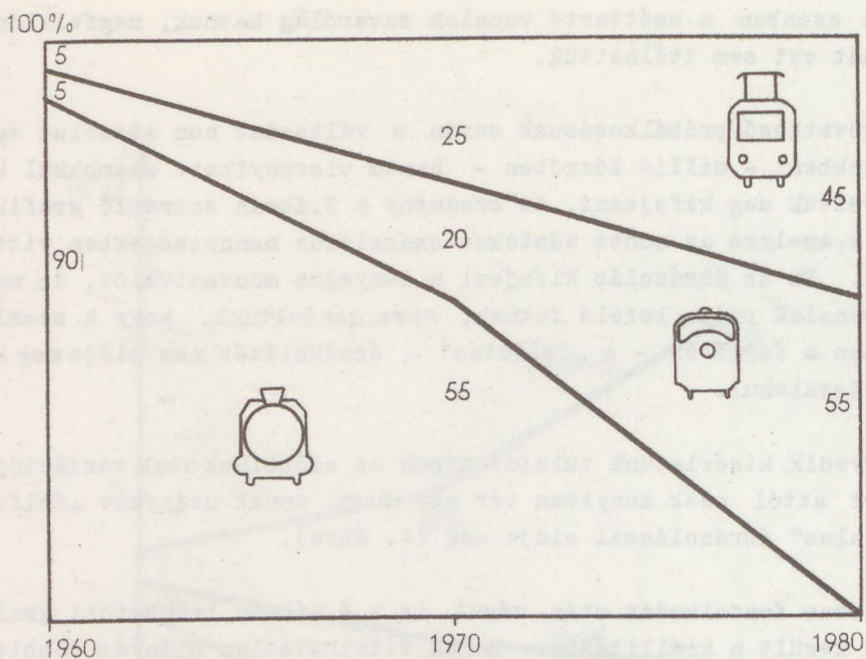
A következő próbálkozásunk során a változást nem abszolút egységekben - millió lóerőben - hanem viszonyított számokkal kíséreltük meg kifejezni. Az eredmény a 3. ábrán szereplő grafikon volt, amelyre az adott adatokat százalékos mennyiségekben vittük fel. Ez az ábrázolás kifejezi a lényeges mondanivalót, de mert a vonalak rajta lefelé futnak, arra gondoltunk, hogy a szemlélőben a fejlődés - a „felfutás” - érzékelését nem oldja meg kifogástalanul.

Negyedik kísérletünk tulajdonképpen az előbbinek csak variációja, mert attól csak annyiban tér el, hogy annak arányait „felfutó vonalas” ábrázolással oldja meg (4. ábra).

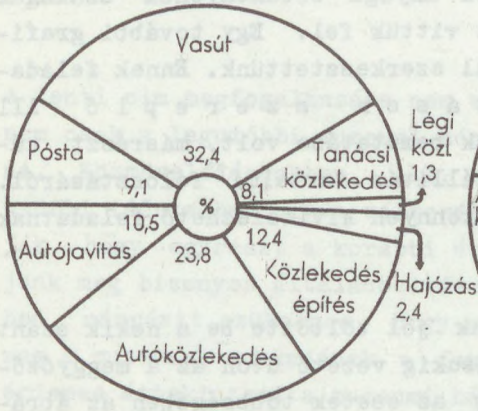
Hosszas fontolkodás után végül is a 3. ábrán bemutatott grafikon került a kiállításba. Ennek vitathatatlan előnye a többiekkel szemben, hogy könnyen áttekinthető, megjelenése nyugodt, és a számunkra legfontosabb - előrejelzésszerű - mondanivaló: a gőzvontatás megszűnésének időpontja, valamint az akkori megoszlás a villamos és a Diesel-vontatás között - bárki által jól leolvasható róla.

Az adatközlő-szemléltető grafikonokon belül két alaptípust lehet megkülönböztetni: a dinamikus és a statikus grafikon. Az előbbi esetünk a dinamikus grafikon kialakításának egy példája volt; valamilyen mennyiségnek az időfüggvényben történő változását kívánta kifejezni. A statikus grafikon célja valamilyen mennyiség adott szempont szerinti vagy adott körülmények közötti megoszlásának ábrázolása. Erre az alábbiakban a Közlekedési Múzeum „Közlekedési ujitási kiállítás”-ából hozhatok fel példát.

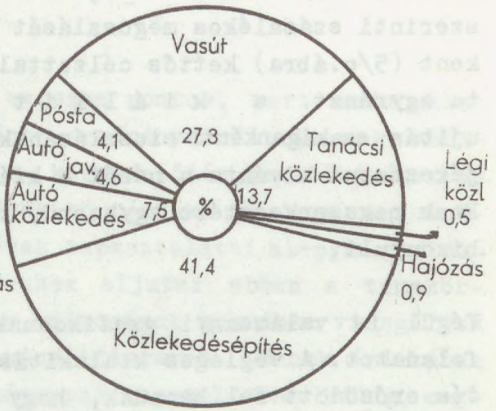
Itt a törekvés az volt, hogy az utóbbi 10 évben megvalósított közlekedési ujitások, és az ujitásokkal elért anyagi megtakarítás szakágazatonkénti megoszlását ábrázoljuk tömören a kiállítás indításaként. Két körgrafikont használtunk erre a célra; az

3.-4. ábra

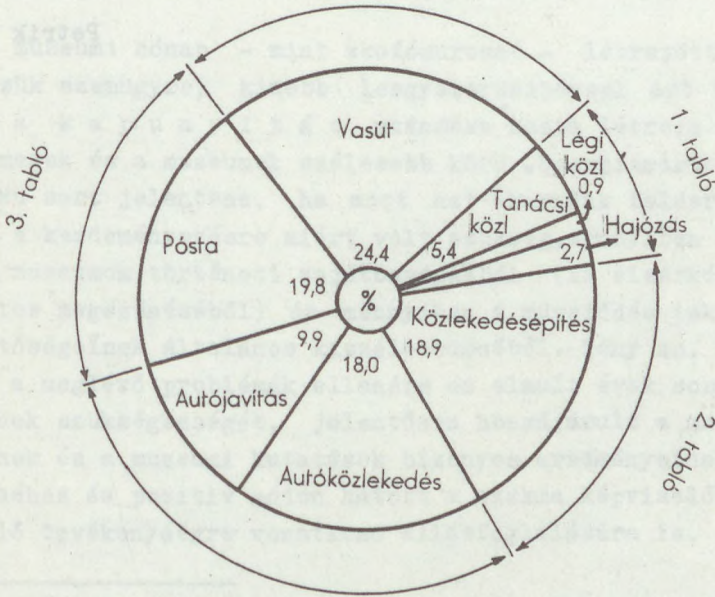

5/a. ábra

5/b. ábra

4. tábló

5/c. ábra

egyikre (5/a.ábra) a közlekedési tárca területének egészén megvalósított ujitások szakágakra eső százalékos megoszlását, a másikkra (5/b.ábra) az ujitások anyagi eredményének szakágak szerinti százalékos megoszlását vittük fel. Egy további grafikon (5/c.ábra) kettős célzattal szerkesztettünk. Ennek feladata egyrészt a kiállításon szereplő 111 ujitás szakágankénti eloszlásának bemutatása volt, másrészt tájékoztatni kívánta a nézőt a kiállítás tartalmi felosztásáról. Ezek megszerkesztése egyszerű, könnyen kivitelezhető feladatnak bizonyult.

Végül is valamennyi grafikonunk jól töltötte be a nekik szánt feladatot. A végleges kialakításukig vezető uton az a meggyőződés erősödött fel bennünk, hogy az esetek többségében az ábrázolandó adatok összeállításán kívül az ábrázolás nyers vázlatát is a muzeológus szakembernek kell elkészítenie, hogy a grafikon mindenki számára azt fejezze ki, ami készítőinek szándékában volt.

Petrik Ottó

Gondolatok az 1969. évi Múzeumi Hónapról

A fenti cím megfogalmazása nem egészen pontos, mert írásunkban nem csak a legutóbbi múzeumi hónap eredményeiről akarunk beszélni. Közművelődésünkben, ill. a közművelődés megítélésében az utóbbi időszakban olyan változások történtek, amelyek indokolják, hogy egyrészt a korábbi évek tapasztalatai alapján próbáljunk meg bizonyos általánosításokhoz eljutni ebben a témakörben, másrészt szükséges, hogy a változások tükrében vizsgáljuk meg a múzeumok munkájának e fontos időszakát. Ennek érdekében érdemes áttekinteni a múzeumi hónappal kapcsolatban eddig megjelent értékelő jellegű írásokat is.[✕]

A múzeumi hónap fogalma

Ha a múzeumi hónap - mint akciósorozat - létrejöttének okait vesszük szemügyre, kisebb leegyszerűsítéssel azt mondhatjuk, hogy a k a p u n y i t á s szándéka hozta létre; a kezdeti cél a tömegek és a múzeumok szélesebb körű „összeismertetése” volt. Hosszu sort jelentene, ha most azt akarnánk felderíteni, hogy erre a kezdeményezésre miért volt szükség, mennyiben következett ez a múzeumok történeti sajátosságaiból (az elzárkózottság fokozatos megszűnéséből) és mennyiben a művelődés iskolán kívüli lehetőségeinek általános kiszélesedéséből. Tény az, hogy a „hónap” a meglévő problémák ellenére az elmúlt évek során igazolta létének szükségességét, jelentősen hozzájárult a múzeumok kinccseinek és a múzeumi kutatások bizonyos eredményeinek megismertetéséhez és pozitív módon hatott a szakma képviselőinek a népművelő tevékenységre vonatkozó állásfoglalására is.

[✕] Lásd: Albertini: A múzeumi népművelés szakirodalmáról c. bibliográfiájának Múzeumi Hónap (Nap, Hét) c. fejezetét a folyóirat szám oldalán.

A létrehozatal szándékai és az eddigi tapasztalatok szerint a hónap magán viseli a népművelés mozgalmi jellegét, annak minden előnyével (tömegméretűség, rendkívüli rendezvények lehetősége) és hátrányával (felszínesebb művelés, a számszerű eredmények tulbecsülése, a formák ill. szervezeti keretek fetisizmusa stb.) együtt.

A muzeumok közművelő, népművelő funkciója az utóbbi két évtizedben kiteljesedett, s ma már elmondhatjuk, hogy a viták főbb témáját nem a muzeumi népművelés szükségessége, hanem annak eredményesebb módja képezi. A muzeumok munkatársai döntő többségükben fontosnak tartják a folyamatos népművelő munkát. Ez a tevékenység, amely az ügy jellegéből kifolyólag a muzeumi kincseket ill. a kutatómunka eredményeit eszközként hasznosítja, a muzeumi hónap idején koncentrált formát ölt. Az eddigi gyakorlat azt bizonyítja, hogy azok az intézmények ill. szervezetek tudtak általában sikeres muzeumi hónapot rendezni, ahol év közben is rendszeres népművelés folyt.¹

A fentiek alapján a muzeumi hónap fogalmát úgy próbáljuk meghatározni, hogy az a muzeumi eszközökkel folytatott koncentrált népművelő tevékenység időszaka. Rendszeres folyamatra épülő, mozgalmi jellegű munkát feltételez. A mozgalmi jelleg végső mérlege jó lehet, ha a programok tervezői figyelembe veszik a fennálló, az extenzitásból származó veszélylehetőségeket és azokat csökkenteni igyekeznek.

A muzeumi hónap célja

1962 óta a célkitűzések alakulása az általános népművelési gyakorlatban is megnyilvánuló törvényszerűségeket mutatta. Ugyanakkor meg kell vallani, hogy bizonyos fázis késés is tapasztalható e téren. A muzeumi hónap kezdeti célkitűzései a muzeumok népszerűsítését hangoztatták. Ez „kapunyitásként” indokolt is volt. Közben a népművelés elmélete és gyakorlata az intenzívebb

megoldásokat keresve eljutott annak felismeréséig, hogy a kultúra kincseit nem elegendő csak népszerűsíteni, hanem azokat úgy kell beépíteni a tudatba, hogy azok az egész világgépet formáló személyiség fejlesztő tényezőkké váljanak. A tudományos eredmények közzététele tehát önmagában nem elegendő. Változások a muzeumi népművelésben is érzékelhetők. 1964-ben már a falak közül való kilépés is szerepelt a célkitűzések között.²

1968-ban a célkitűzés a társadalmi bázis kiszélesítését és "... a muzeumoknak a megyék és városok kulturális életébe való fokozott bekapcsolását" hangoztatja.³ Ezzel a muzeum egyre inkább elfoglalja helyét a kulturaközvetítő intézmény-rendszerek között (hiszen népművelési szempontból ez is a feladata). Így célja sem lehet pusztán a kampányszerű tudománynépszerűsítés, hanem a többi közvetítő rendszer (rádió, televízió, színház, könyvtár, művelődési otthon stb.) mellett, azok tevékenységéhez kapcsolódva sajátos, a rendelkezésre álló eszközökkel történő művelés-nevelés. Ez a megfogalmazás még nem a meglévő állapotot, hanem a tendenciát jelzi.

A muzeumi hónap célja a fentiek alapján kettős. Az általános cél: a muzeumi eszközökkel történő kultúra terjesztés ill. a kultúra közreadott elemeivel a szocialista világgép teljesebbé tétele, a sokoldaluan fejlett ember formálása. Ennek az általános célnak egyes tényezőit egy-egy évben ki kell emelni és azt elsődlegesként kell kezelni. A sajátos cél az adott időszak helyi követelményeiből következik. Ezt a művelődésügy helyi vezetőivel együtt kell meghatározni. Ugyanis senki sem tudja „központilag” megmondani, hogy egy adott megye vagy város művelődési szükségletei milyen igényeket támasztanak, illetve azt, hogy a muzeum (muzeumi szervezet) milyen konkrét feladatok megoldására képes. Ez egyébként vidéki muzeumok esetében a „tanácsosított” felügyeleti rendszerből is logikusan következik. Így a hónap nemcsak általánosan megfogalmazott célokat szolgálna, hanem konkrét, helyi igényekre (és lehetőségekre) épülne, kedvezően befolyásolná a muzeumi akciók kapcsolódását a helyi művelődési lehetőségekhez (egyéb rendezvényekhez), s jobban érde-

keltté tenné a megyei, városi művelődésügyi osztályokat ill. más művelődésügyi intézményeket a hónap sikerében. Erre vonatkozóan ugyanis gyakran hangzik el panasz. „A megyei tanácsok művelődésügyi osztályai nagyon kevés kivételtől eltekintve automatikusan továbbítják a muzeumi főosztályra a terveket (muzeumi hónap) anélkül, hogy azt népművelési szempontból megvizsgálják” - olvashatjuk 1964-ben.⁴ „A megyei tanácsok nem ismerték fel, hogy a muzeumi hónap elsősorban megyei ügy, megszervezésének irányítása, végrehajtásának ellenőrzése, az anyagi eszközök biztosítása, egyaránt feladatuk” - írja az 1968-as összegzés.⁵

Tervezés, tervekészítés

A muzeumi hónap alkalmából a muzeumok ill. muzeumi szervezetek külön terveket készítenek. Ma még maximalizmusnak hat az az igény, hogy ez a terv a muzeum egész éves tervének készítésekor elkészüljön. Jellemző egyébként, hogy ahol évközben is intenzív népművelő munka folyik, ott már erre vonatkozó törekvéseket is láthatunk. A tervezés „hogyanjára” vonatkozólag is vannak jó tapasztalatok. „Tanácsos csak olyan rendezvényeket tervbe venni és csak olyanoknak a szervezésébe belefogni, amelyek minőségileg is megfelelőek lesznek, amelyeket tényleg meg tudunk tartani, mintsem gazdag programot készíteni, sok rendezvényt előkészíteni, amelyekből azonban csak néhány valósul meg, vagy ha ezek meg is valósulnak, azok minősége ellen kifogások merülhetnek fel.”⁶

Miből származnak a hibák? Ha egy terv úgy készül, hogy a muzeumi hónapban valamilyen jól hangzó, tömegeket csábító rendezvény-sorozatra van szükség, vagy a rendelkezésre álló eszközöket kell „bevetni”, akkor nem a cél oldaláról történt a megközelítés, s ennek következményei kézenfekvők. Korábban szükség volt - s néha még ma is szükség van - olyan látványos eseményekre, amelyek felkeltik a közömbösök, a még nem érdeklődők figyelmét, amelyre a későbbiekben igényesebben is építeni lehet. Ilyen célt szolgáltak például az aranykincs kiállítások.

Ha a fentebb említettek szerint a művelődésügy helyi irányítói

a szükségleteket ismerve bekapcsolódtak a célok megfogalmazásába és a tervezők is alaposabban átgondolják a valós helyzetet, akkor a tervek nem épülnek a levegőbe, vagy legalább is kevesebb esetleges elemet tartalmaznak. Így lenne elkerülhető pl. az az eset, hogy egy megyében 6-7 képzőművészeti kiállítás képezze a program gerincét. Így nem a könnyebb ellenállás irányában folyna a munka, hanem a tényleges célok érdekében.

Még mindig kísért a szervezeti keretekben való tervezés sémája. Ugy tűnik, e téren a jó instrukciók visszatérőleg sem elegendők. 1965: „Évek óta visszatérő panasz a muzeumi tárgy előadások iránti érdektelenség. Az irányelvekben javasoltuk: csökkentsek az előadások számát.”⁷ 1969-ben mégis olvashattunk egy felvételt: „... a jövőben nem lenne-e célszerűbb a csak csekélyebb érdeklődést keltő előadások helyett az évente sikeres tanulmányi kirándulások számát növelni, esetleg ásatási és néprajzi gyűjtési bemutatókkal egybekötve?” Ezt egy olyan muzeumból kérdezték, ahol 1969-ben ismét gyenge volt az előadási részvétel, de a tanulmányi kirándulások sikeresnek bizonyultak.

Itt az ideje, hogy a tervezésben is a logikus megfontolások érvényesüljenek a konvenciók helyett.

Az 1969. év mérlege

Az 1969-es Irányelvek az általános teendőkön túl hangsúlyozták az üzemi munkások és a falusi lakosság nagyobb mérvű bevonását a muzeumi rendezvényekbe. Ugyancsak kiemelték az ifjúsággal való foglalkozás fontosságát. „Különösen fontos a szocialista brigádok kollektív kulturális igényeinek kielégítése... Rendezzenek a muzeumok sajátos ifjúsági programokat, indítványozzák a tanórák muzeumban történő megtartását. Szervezzenek ankétokat a pedagógusok és muzeológusok számára a muzeumi kiállítások hasznosítása, az oktató-nevelő munkában témából.”⁸ A beérkezett tervek azt mutatták, hogy több muzeum és megyei szervezet figyelembe vette ezeket a szándékokat (Petőfi Irodalmi Múzeum:

pedagógus ankét a szemléltetésről és a helyi hagyományok gyűjtéséről, Baranya megye: szocialista brigádok tanulmányi kirándulása muzeológusok vezetésével, Borsod-Abauj-Zemplén megye: előadás egy gépjavító állomás dolgozói részére, Hajdu-Bihar megye: ankét a debreceni üzemek szocialista brigád-küldöttei számára a művelődés muzeumi lehetőségeiről). Ma még nem tudjuk elérni, hogy egy-egy ilyen rendezvény h a t é k o n y s á g á r ó l is legyen néhány támpontunk a megtartás tényén és a résztvevők létszámán túl. Köztudomású ugyanis, hogy a részvételi létszám és a hatékonyság nem mindig állnak szinkronban. A jövő útja az, hogy néhány jellegzetes akció hatékonyság vizsgálatát megejtsük, s az eredmények ismeretében kezdjünk későbbiekben a tervezéshez.

Az Irányelvek propagandára vonatkozó pontjai is nagyrészt meghallgatásra találtak. Műsorfüzetet adott ki a hónap eseményeiről Baranya, Borsod-Abauj-Zemplén, Fejér, Hajdu-Bihar, Heves, Tolna és Vas megye, valamint Nagykanizsa és Zalaegerszeg. Több megyében (Baranya, Somogy, Vas, Zala, Heves) saját plakátokat is láttunk, valószínű, hogy a plakátokat készített megyék száma ennél is nagyobb. Nem mindenütt szivlelték meg az Irányelvek alábbi mondatát: „A KMI Propaganda és Népművelési Csoportja részére biztosítsák a megfelelő információ adatokat”.

A muzeumi népművelő eszközök közül a terület jellegéből adódóan a k i á l l i t á s a legfontosabb. A muzeumi hónap jelentősebb kiállítási a következők voltak:

B u d a p e s t e n

Iparművészeti Múzeum	Európai kerámiaművészet
	Esterházy kincsek textil és ötvösremekei
Magyar Nemzeti Múzeum	Pénz- és éremművészet
Szépítőművészeti Múzeum	Leonardo lovas
	Magyar remekművek (A Magyar Nemzeti Galériával közösen)

V i d é k e n

Pécs	II. Országos Kisplasztikai Bien- nálé
Hódmezővásárhely	XVI. Vásárhelyi Őszi Tárlat Picasso grafikák
Székesfehérvár	Vajda Lajos emlékkiállítás
Sopron	Reneszánsz könyvkötések
Debrecen	Gy.Szabó Béla grafikusművész ki- állítása
Orosháza	Nyolc nemzedék élete

Statisztikai adatok: időszak kiállítások: 111, állandó (a mu-
zeumi hónapban megnyiló) kiállítások: 8, vándorkiállítás: 29;
összesen: 148.

A kiállítások tematikai megoszlása: (a százalékos kifejezés
a főbb arányokat jelzi, a beküldött jelentések eltérő
ill. hiányos volta miatt a pontos kimutatás nem oldható meg)

képző- és iparművészeti	45,7 %
régészeti	8,5 %
felszabadulási	7,8 %
természettudományi	7,8 %
néprajzi	7,1 %
történeti	4,3 %
irodalmi	3,5 %
müemléki	3,5 %

3 % alatt: helytörténeti, vendéglátóipari, könyv (cserepéldá-
nyok, saját kiadványok), közlekedéstörténeti, zenei, ipartörté-
neti kiállítások.

Az adatok arra utalnak, hogy a képzőművészeti kiállítások hege-
móniája ebben az évben is változatlan. Nem új az erre vonatkozó
bírálat: „A legtöbb időszak kiállítás... az idén is képzőművé-
szeti jellegű maradt, mert viszonylag ezek elkészítése okozza a

legkisebb nehézséget a muzeumoknak" - olvashatjuk 1964-ben.⁹
 Nem az a baj, hogy sok a képzőművészeti kiállítás, hanem az,
 hogy más, a tudatformálás szempontjából fontos kiállítás pl.
 helytörténeti, ipartörténeti kevés.

Az egyes kiállítások látogatottsága a fentebb már említett okok
 miatt nem mutatható ki részletesen. Az ismert legmagasabb látó-
 gatói számok:

Magyar Nemzeti Múzeum	Pénz- és éremművészet	20.387 fő
Magyar Nemzeti Galéria- Szépművészeti Múzeum	Magyar remekművek	15.538 fő
Pécs	II. Országos Kisplasztikai Biennálé	6.230 fő
Hódmezővásárhely	XVI. Őszi Vásárhelyi Tárlat	7.568 fő
Debrecen	Gy. Szabó Béla kiállítása	5.500 fő
	25 év politikai plakátjai	5.000 fő

A kiállítások után az előadások vonzották a legtöbb
 résztvevőt. Összesen 245 előadást tartottak, több mint 16.000
 résztvevővel. E téren a számszerű elsőség Vas megyéé: 46 előadá-
 son 3.275 fő résztvevő volt.

Az előadások tematikai megoszlása:

művészeti	29,5 %
helytörténeti	12,5 %
néprajzi	12,0 %
régészeti	11,0 %
felszabadulási	9,0 %
természetudományi	8,0 %
történeti	6,0 %
irodalmi	5,5 %

Bár az adatok hiányosak (egyes előadásoknak csak számát is-
 merjük, témáját nem) a főbb arányokat jellemzőnek nevezhetjük. A
 művészeti témák tulsulya itt is érzékelhető, s ez figyelmeztető
 a jövőre nézve. Az előadások helye az esetek többségében múzeum,

művelődési ház (otthon), TIT klub; kisebb számban iskola, termelőszövetkezet és üzem. Örvendetes a muzeum falai közül való ki-lépés növekvő tendenciája, bár tudjuk, hogy a hatékonyság szempontjából alapvetően nem ez a döntő tényező.

Az előadásokkal kapcsolatban az utóbbi időszakban kialakult egy olyan felfogás, hogy az mint szervezeti keret ma már korszerűtlen. Ugy véljük, hogy az előadás egyszerűen a l t a l á n o s i t v a nem vethető el. A rádió sem avult el a televízió korszakában, csak a gyenge rádióműsor. Épp így az előadásra sem mondhatjuk ki az eleve elitélő jelzőt, csak a gyenge, a hallgatóság befogadó képességét figyelmen kívül hagyó, a didaktikai alapelveket nem hasznosító előadásra. A rádió jónéhány műsora például éppen a tv konkurenciája folytán érezhetően színvonala-sabb lett, néha a rádió reneszánszáról beszélhetünk. A jó elő-adásnak ma is van létjogosultsága, a legősibb kommunikációs mód-szer: az élőszavas közlés még hosszú időn át az ismeret- és élménynyújtás hatékony eszköze marad.

Érdeemes felfigyelni egy megyei jelentésre: "... az előadások aránylag kis létszámú látogatottságát a még folyamatban lévő őszi mezőgazdasági munkák eredményezték."¹⁰ Ebben a megyében (Nógrád) az egy előadásra jutó átlag 85 fő volt. A nógrádiak ezt szerény eredménynek tartják. (Az országos átlag 70 fő alatt volt.) Nyilvánvaló, hogy itt a tervezés és a helyi igények egy-beeséséről beszélhetünk. Ezt egyes előadások a kívülállók szá-mára is bizonyítják:

Madách kutatások legujabb eredményei - Csesztvén - 186 fő
Felszabadító harcok Nógrád megyében, különös tekintettel
Szécsény felszabadítására - Szécsényben - 82 fő
Az ipolyvecei tsz története - Ipolyvecén - 182 fő

Csak egy példát hoztam fel arra, hogy az előadások sikeré-nek vagy sikertelenségének okát nem mindig a szervezeti keret műfaji sajátosságaiban kell keresni. Külön tanulmány ill. ta-nulmány sorozatot érdemelne az a kérdés: hogyan lehetne javítani

a muzeumi eredmények szóbeli közvetítésének hatékonyságát.

Az „e g y é b” r e n d e z v é n y e k között a tárlatvezetések száma volt a legmagasabb: kb. 600. Ezt követik a filmvetítések (kb. 82) és a vetélkedők (13). További rendezvények: muzeumbarátok közgyűlése, tanulmányi kirándulások, műteremlátogatások, muzeumi klubfoglalkozások, néprajzi gyűjtőpályázat nyilvános eredményhirdetése, hangversenyek, raktári bemutatók, látogatás restaurátor műhelyben, népművelési vitafórum, pedagógus ankét, szocialista brigádvezetők ankétja, távcsöves bemutató, emléktábla és szobor avatás ill. koszorúzás, iskolai órák a muzeumban, idegenforgalmi tanácskozás, történelem tanítási tanácskozás. Az „egyéb” rendezvények száma összesen 507, a résztvevők létszáma 9.509 fő volt. Hasznos lenne ezek közül a rendezvény típusok közül néhányat részleteiben is megvizsgálni és az eredményt közreadni, mert így felsorolásszerűen keveset tudhatunk meg eredményességükről.

Összefoglaló részvételi statisztika (országos eredmény)

kiállítások	előadások	„egyéb” rendezvény	összesen
544.542 fő	16.277 fő	9.509 fő	570.328 fő

Több alkalommal szóltunk arról, hogy az egyes eseményekről csak számszerű adatokkal rendelkezünk. Ez rányomja bélyegét az eredmények összefoglalására is. Csak hatékonyság-vizsgálati elemzések birtokában lehetne igazán eredményesen összegezni egy-egy muzeumi hónap tapasztalatait. Ennek megvalósítása az elkövetkezendő időszak egyik főfeladata.

J e g y z e t e k

1. BÉNI Miklósné: A muzeumi hónap 1964-ben. Muz. Közl. 1964. 4. sz. 7.p.
2. BÉNI Miklósné idézett cikke, 1.p.

3. A muzeumi hónap általános feladatai, helye és szerepe a népművelésben. Muz. Közl. 1968. 1. sz. 44. p.
4. BÉNI Miklósné idézett cikke, 3.p.
5. A muzeumi hónap általános... 46. p.
6. DANKÓ Imre: A Pécs-Baranyai Muzeumi Hónap 1965. évi eredményei és tanulságai. Muz. Közl. 1965. 4. sz. 249. p.
7. BÉNI Miklósné: Muzeumi hónap 1965. Muz. Közl. 1965. 4. sz. 244. p.
8. Az 1969.évi muzeumi hónap irányelvei. Kiad. a Muzeumi Főosztály Bp. 1969. soksz. 2.p.
9. BÉNI Miklósné: A muzeumi hónap 1964-ben. Muz.Közl. 1964. 4. sz. 3. p.
10. Jelentés az 1969. évi országos muzeumi hónap Nógrád megyei programjáról. 3.p.

Albertini Béla

Adatok a Moszkvai Politechnikai Múzeum szervezetének és munkájának alakulásáról 1966-70 között

A korszerű technikai fejlődéssel való lépéstartás szüksége egyre fokozódó, egyre szélesebbkörű műszaki-természettudományi általános tájékozódást, és egyre újabb ismeret-elemeket kíván meg társadalmunk minden rétegétől, a fejlődés menetét figyelemmel kísérő, megérteni kívánó minden dolgozó embertől. Éppen ezért felesleges fejtegetni, hogy a szocialista társadalom kulturpolitikájának egyik alapvető és természetes feladata ennek az igénynek minél teljesebb kielégítése korszerű eszközökkel és módszerekkel. A tudományos és ismeretterjesztő szervek, intézmények sorában jelentős feladatkört betöltő hazai muzeumhálózat munkájában is természetes igénnyel kíván érvényesülést ez a szempont. A magyar muzeumhálózat fejlesztésében muzeumpolitikánk egyik legidőszerűbb és legsürgetőbb feladata éppen ezért az átfogó jellegű általános magyar műszaki muzeum létrehozása.

Örvendetes eredményként könyvelhetjük el, hogy - bár központi műszaki muzeumot szerveznünk még nem sikerült, ennek csupán kezdeti lépései valósultak meg - műszaki jellegű szakmuzeumaink és kiállítóhelyeink szépen gyarapodnak. Az elmúlt évtizedben alig mulott el esztendő, amelyben Budapesten vagy valamelyik nagyobb vidéki városunkban ne nyílt volna szakmuzeum vagy muzeális jellegű állandó kiállítás. Egy-egy szakminisztérium, ipari nagyüzem - felismerve a muzeumi ismeretterjesztő munka jelentőségét és eredményességét a társadalmi közfigyelem alakításában, a szakmai információ nyújtásában, a szakoktatásban és a szakmai továbbképzésben - jelentős anyagi áldozatot hozott a saját területét felölelő muzeális jellegű intézmények létrehozására.

Igy jött létre pl. a múlt esztendőben a legifjabb műszaki szakmuzeumunk: az Öntödei Múzeum a Lenin Kohászati Művek kezelésében

Budapesten, a Ganz törzsgyár ipari építészeti műemlékké nyilvánított és felújított épületében, amely mind tematikájával, mind bemutatási módszereivel európai viszonylatban is figyelemre méltó alkotás.

Ezek az anyagukban és témakörükben rendkívül érdekes és értékes kis szakmuzeumok azonban a helyzetükből szükségszerűen adódó olyan kérdésekkel küzdenek - elsősorban muzeológiai vonatkozású kérdésekkel -, amelyek megoldásához alig kapnak komoly támogatást.

Nem a szinte már szokványos kiállítási-, raktártér-, költségvetési- és munkaerő-problémákra akarok utalni, hanem elsősorban azokra a nehézségekre, amelyek a gyorsütemű kulturális fejlődésből, a „hirtelen növekedés”-ből adódnak. Ezek a kérdések megérttek arra, hogy megoldásaikat behatóbb elemzés segítse elő. A problémák felvetése, a kérdések megfogalmazása, szemünknek minél szélesebb horizontra való ráirányítása pozitív segítséget nyújthat a fejlődésben.

E soroknak nem célja az említett problémák felsorakoztatása. De példaképpen egyetlen adottságot megemlítenék itt, amely - úgy érzem - tárgyunkkal is bizonyos kapcsolatban van.

A műszaki területeken muzeológus és történész képzés egyáltalán nincs. A szakmuzeumok szervezői és szakmunkatársai általában a szakterület „termelő vonaláról” elindult szakemberek, akiknek tevékenységét sem történelmi, sem muzeológusi előképzettség nem alapozza meg. A muzeumtól joggal megkívánható általános áttekintésben pedig nehézségeket okoz az óriási léptekben haladó műszaki fejlődés által a szakember képzésben kialakított viszonylag kis területekre korlátozó ténye. Különösen sok problémát okoz ez a körülmény a muzeumok tudományos és muzeológiai, szervező és módszertani feladataival kapcsolatos területeken.

A muzeológiai szempontból kívánatos egyöntetű és szakszerű el-

járást a kiadott központi rendeletek, utasítások - éppen generális jellegük következtében - nem biztosíthatják. A végrehajtás részleteinek elvi egységét és szakszerűségét irányító-biztosító mértékadó szervünk pedig a műszaki muzeumok területén nincs. Minthogy e szakmuzeumok tevékenységének bizonyos vonatkozásokban a klasszikus muzeumi feladatkörökön túlmutató területekre kell terjednie (pl. szükségszerűen kapcsolatban kell lenniök a műszaki propaganda és információ munkaterületeivel), sokszor csupán a maguk erejére utalva kell kialakítaniok működési gyakorlatukat.

Ebben a munkájukban bizonyos gondolatébresztő támpontul szolgálhat a nemzetközileg számontartott nagy műszaki muzeumok szervezetének, tevékenységének, munkamódszereinek, célkitűzéseinek tanulmányozása, megismerése. A belőlük adódó s a hazai körülményeknek megfelelően alkalmazott adaptációs lehetőségek mind a szervezeti felépítésben, mind a gyakorlati munkában igen sok kísérletezést, vargabetűt, zsákutcát takaríthatnak meg.

Ezért tartom hasznosnak a kontinens egyik legnagyobb műszaki muzeuma: a moszkvai Politechnikai Múzeum most záruló öt éves munkatervének, újjászervezése eredményeinek bemutatását. Ezek tanulmányozása napjainkban, amikor komoly erőfeszítéseket teszünk az Országos Magyar Műszaki Múzeum szervezeti kereteinek kialakítása terén, különösen hasznos lehet.

A munkaterv egyrészt tükrözi ennek a korszerű „mamut” múzeumnak a szervezeti felépítését, célkitűzéseit, osztályainak, csoportjainak funkcionális egymáshoz kapcsolódását, másrészt példát mutat egy szocialista múzeum tervező tevékenységére, formailag és tartalmilag egyaránt.

A moszkvai „Politechniceszkij Muzej” a Szovjet Szocialista Köztársaságok központi intézménye, melyet a Szovjetunió központi ismeretterjesztő társadalmi szervezete, az „Összszövetségi Politikai és Tudományos Ismeretterjesztő Társaság” (népszerű rövidítéssel: „ZNANYIJE”) tart fenn. Ennek épületében működik az

1872-es alapítású, tehát Földünk legrégebbi hasonló intézményei közé tartozó múzeum 50 teremben 18.000 m² hasznos kiállítási területtel, 320 fő dolgozóval (akik között 95 az egyetemi vagy főiskolai végzettségű tudományos munkatárs), 35.000 darabos tárgyi gyűjteménnyel, amelyet félmillió tételszámú archivális gyűjtemény egészít ki. Itt működik a Szovjet Összszövetségi Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete is, amely a technika- és ipartörténet területén patronálja a múzeumot, továbbá egy hatalmas, millió kötetes műszaki könyvtár.

A múzeum a legutóbbi időkig - természetesen megfelelő ideológiai-politikai és tartalmi kiegészítéssel - lényegében még a cári időkben kialakított szervezeti keretek között működött. Alapvető újjászervezésére az ötvenes évek közepén hétéves tervet dolgoztak ki, melynek végrehajtására az 1959-1965 közötti esztendőknél került sor. A menetközben felmerült problémák és tapasztalatok közbeeső új intézkedések kidolgozását tették szükségessé, így az újjászervezés nem volt ebben a tervidőszakban teljes egészében befejezhető. A tartalmi és szervezeti korszerűsítés befejezése az 1966. esztendővel induló s 1970-ben befejeződő ötéves tervidőszak feladata lett.

A széleskörű tudományos, pedagógus és ipari termelő aktivahálózat mozgósításával, közel két esztendő előkészítő munkával kidolgozott ötéves terv - amely természetesen nem csupán az intézmény vezetőinek és felügyeleti szerveinek van a kezében, hanem egy-egy sokszorosított példányát a múzeum minden dolgozója is megkapta - bevezető részében az előző tervidőszak eredményeit is értékeli s további programját ezekre építi.

A következőkben a tartalom lényegét nem érintő összevonásokkal és a fontosabbnak ítélt szövegrészek meglehetősen pontos idézetével ismertetem ezt a munkatervet.

I. f e j e z e t e a múzeum tevékenységének általános fővonalait az alábbiak szerint jelöli ki:

- a párt és a kormány műszaki fejlesztési határozatainak, a kommunizmus műszaki anyagi bázisai megteremtésének, a kommunista társadalom felépítése gyakorlati feladatainak propagálása;

- az anyagi kultúra történelmi emlékeinek gyűjtése, megőrzése, tanulmányozása és kiállítása, elsősorban a hazai tudományok és technikának a szovjet hatalom éveiben történt fejlődése fő szakaszait tükröző gyűjteményekben;

- a korszerű termelés tudományos alapjainak feltárása, a politechnikai tudományok terjesztése a lakosság - főleg a fiatalság - széles rétegeiben, valamint erőteljes közreműködés a különféle iskolai politechnikai oktatás területén.

E célkitűzések megvalósítására a korábbi - a hétéves - tervidőszakban egész sor új muzeumi osztály, csoport, szektor és kabinet létesült. Ekkor alapozták meg a tudományos tömegpropaganda új módszereit is. Tájékoztatásul álljon itt néhány ezekből az intézkedésekből: - létrehozták a „szabványosítási és megbízhatósági kabinet”-et, amely tevékenységével a Szovjetunió ipari központjai vállalatainak széles körét fogja át; - az audiovizuális szemléltető- és oktató eszközök alkalmazásának eredményesebbé tételére a programozott oktatás témaköréből gyakorlati előadás-sorozatokat rendeztek, elsősorban pedagógusok számára; - a muzeummal szoros kapcsolatban működő szabadegyetemen új fakultásokat szerveztek. Közöttük különösen fontos a moszkvai műszaki-mérnök káderek továbbképzését célzó automatizációs fakultás; - a hazai és külföldi technika köréből rendszeresen rendeztek időszaki kiállításokat a muzeumban és évente több, mint 100 vándorkiállítást nyitottak meg a szövetséges köztársaságok ipari központjaiban is.

A hétéves tervidőszak alatt a közönséggel való kapcsolat alakulásáról is szól a terv bevezető fejezete. Megemlítek két érdekes adatot ebből a részből is: a muzeum központi és vándorkiállításai, bemutató előadásai 10.200.000 látogatót fogadtak a hét

év alatt. Az 1965. esztendőben a muzeum központi épületében 772.000, vidéki rendezvényein 454.000, összesen tehát 1.326.000 érdeklődő fordult meg.

A hétéves terv eredményeit értékelve utalások történnek a fejezetben a tervteljesítés közben előfordult hibákra, hiányosságokra is. Ezek a fejlesztéshez szükséges területbővítés (5676 m²!) elmaradását, a magas képzettségű szakemberek alkalmazhatóságának nehézségeit - mint bérezési kérdést - a fiatal káderek hiányos muzeológiai ismereteiből adódó problémákat, és a szakmai és pénzügyi feladatteljesítés helyenkénti összehangolatlanágát teszik szóvá.

A m u n k a t e r v II. f e j e z e t e a tudományos tevékenység feladatait a következőkben adja meg:

- a tudomány és a technika történetének fő időszakait s a műszaki haladás vívmányait, továbbá a korszerű termelés tudományos alapjait bemutató különleges típusu műszaki tudományos muzeum profiljának és ágazati felépítésének további tökéletesítése;

- tudományosan hiteles és tipikus anyagok (jelenségek, események, munkásságok) tanulmányozása, leíró feldolgozása, a muzeum alapgyűjteményeinek kiegészítése és logikailag összehangolt kiállítások rendezése célzatával;

- a muzeum tapasztalatainak elemzése a kiállítási és tömegmunka leghatásosabb, legaktívabb formáinak és módszereinek kidolgozására irányuló törekvéssel;

- a Politechnikai Muzeum történetének tanulmányozása azzal a céllal, hogy alapításának 100. évfordulójára egy nagyszabású muzeumtörténeti kiállítás és egy monográfia készüljön el.

A III. f e j e z e t „A tudományos módszertani munkáról és a

muzeumi személyzet képzettségének növeléséről" szól. Az egész muzeumi tudományos és módszertani munka összefogó irányítására a tudományos módszertani osztály felállítását tervezi, az alábbi három szektorral:

- a/ kiállítási módszertan,
- b/ társadalmi tömegmunka és közönségszervezés,
- c/ információs könyvtár és muzeumi foto-szolgálat.

A terv a módszertani osztály munkájának ideológiai alapjaként a SzKBP KB 1964 évi május hó 12-i „A muzeumok szerepének növeléséről és a dolgozók kommunista neveléséről" szóló határozatát jelöli meg, eszközökként, mellyel feladatát teljesítheti a következőket sorolja fel:

- a tematikus tervek, a kiállítási tervek és az elkészült kiállítások átvizsgálása, elbírálása;
- az elkészült szöveges ismertetések, a szervezett megmozdulások, tárlatvezetések, előadások, kirándulások ellenőrzése, bírálata;
- a műszaki oktatás és a szakmai továbbképzés tervszerűségének biztosítása;
- a kiállítási és a tömegfoglalkoztatási munka módszertana instruktív dokumentációjának kidolgozása;
- módszertani szeminárium szervezése a muzeum tudományos munkatársainak rendszeres továbbképzésére a muzeológia, a tudomány, a technika és a termelés, a propaganda tevékenység és a munkaszervezés terén;
- módszertani értekezletek és konferenciák szervezése;
- a muzeumi dolgozók csoportos látogatásainak megszervezése más muzeumok kiállításainak és munkatapasztalatainak megismerése céljával.

A IV. f e j e z e t a muzeum törzsgyűjteményeinek kiegészítésére irányuló, valamint az egyes „fondokkal” és a tudományos levéltárral kapcsolatos munkákat foglalja össze. Megemlíti, hogy a muzeum gyűjteményi feltöltése a SzU Minisztertanácsának „A Szovjetunió muzeumi alapjáról” szóló határozata alapján történik. Az ötéves tervidőszakra 66 törzsgyűjtemény létrehozását s ennek érdekében a tudományos kiküldetések és gyűjtőutak körének szélesítését irányozza elő.

Hangsúlyozza a munkaterv a meglévő és a beszerzendő gyűjteményi tárgyak tanulmányozásának és tudományos leírásának feladatát, a leltári törzskönyvek és a katalógusok elkészítésének fontosságát. Célokat tűz ki a nyilvántartó, feldolgozó és tároló munka egyre jobb megszervezésére is.

A z V. f e j e z e t címe: „Tudományos kiállítási munka”. Bevezető sorait szószerint idézem: „A muzeum tudományos kiállítási munkája az 1966-70 években elsősorban a muzeum kiállítási felépítésének tökéletesítésére és pontos meghatározására, a kiállítások ideológiai-politikai és műszaki tudományos tartalmának elmélyítésére, valamint a munkamódszer megjavítására, a kiállítandó anyag bemutatása új formáinak és eljárásainak keresésére, rendszeresítésére, a propaganda korszerű eszközeinek felhasználására irányul.” Célul tűzi ki a terv a központi helységeken egy állandó „törzskiállítás” felállítását „A Szovjetunió műszaki előrehaladása 50 év alatt” témakörrel, továbbá felsorolja az egyes muzeumi osztályok által a tervidőszakban megoldandó kiállítási feladatokat. Ezekből - csupán izelítőül - a következőket említem meg:

Fizikai osztály. Elkészíti „A fizika elméleti alapjai” című kiállítás tématervét; optikai kiállítást rendez „műszaki optika” és „fizikai optika” csoportosítással; új részleget szervez „introszkópia” témakörrel.

Kémiai osztály. Új kiállítási szektort alakít „A kémia elméleti alapjai” témakörrel; kidolgozza „A kémia technológiai eljárásai

és készülékei" című kiállítás tervét és felgyűjti a hozzá szükséges tárgyakat; kidolgozza a „Ftorlonok” és a „Sokméretek az építészetben” témájú kiállításokat.

Bányászati osztály. Új kiállítási részt szervez „A furás” témakörrel; ujjászervezi „A szilárd hasznos ásványok kitermelése” című kiállítást.

Kohászati osztály. Megszervezi a vas- és fémkohászat általános kiállítását. Új kiállítási témái: „Csőhengergyártás”, „Ritka fémek”, „Nagy tisztaságú fémek”.

Energetikai osztály. Felújítja „A mindennapi életből vett villamoskészülékek” című kiállítását. Új kiállítási témái: „Hidroenergetika”, „Az öt éves terv energetikája”.

Gyártástechnológiai osztály. Új kiállítási témái: „A mechanizmusok kinematikája”, „Fémek öntése és megmunkálása nyomással”, „Plasztmassza a gépgyártásban”.

Autó- traktorteknikai osztály. Átépíti a „Gépkocsitechnika” című kiállítását; létrehozza a „Traktorteknika” csoport új kiállítását. Egyéb új kiállítási témái: „Kémia a gépkocsigyártásban”, „A forgalom biztonsága”.

Rádióelektronika és villamoshírközlési osztály. Ujjászervezendő és új kiállításai: „Rádióelektronika”, „Rádiótechnika”.

Automatika osztály. Átszervezendő és új kiállításai: „Automatika elektronika nélkül (pneumoautomatika)”, „Bionika”, „Mi tulajdonképpen az automatika?”.

Számítástechnikai osztály. Átszervezendő és új kiállításai: „Elektrongepek-analóggépek-számjegygépek”, „Billentyűs és perforációs gépek”, „A grafikonhálózat szerinti munka”, „Félvezetők a népgazdaságban”.

Űrrepülési osztály. Átszervezendő és új kiállításai: „Világűr-kutatás”, „Reaktív technika”.

A propaganda műszaki eszközeinek osztálya. Újjászervezi „A propaganda műszaki eszközei” című kiállítását; megvalósítja a múzeum bemutató-előadó termének teljes rekonstrukcióját.

Időszaki kiállítások osztálya. Évente 10 időszaki kiállítást szervez, átlagosan 15 napos időtartamu bemutatásra, a hazai és a külföldi technika legújabb vívmányairól.

Előadás-szervezési osztály. Létrehozza a „Programozott oktatás kabinetjét”; végrehajtja „Az ipari készítmények szabványosítása és megbízhatósága” kabinet reexpoziációját s ebből a témakörből vándorkiállítást szervez.

Alapgyűjtemények osztálya. Évente hat kiadványban szerkeszti és kiadja „A tudomány és technika története jelentős dátumai”-nek naptárát; a múzeum kiállító osztályaival együtt megszervezi a múzeum termeiben a technikatörténet emlékezetes dátumaival kapcsolatos időszaki kiállításokat.

A t e r v VI. f e j z e t e az összes muzeumi osztályok tömegszervezési munkájának együttes feladatait foglalja össze. Ennek központi kérdései:

- a múzeum nevelő szerepének további fokozása a dolgozók, különösen a tanuló és munkás ifjúság széleskörű tömegei között;
- a múzeum tömegvonzásának fokozása, közönségszervezésének egyenletesebbé és szervezettebbé tétele;
- a múzeum fontosabb munkaformái (csoportos látogatások, szervezett kirándulások, előadások, szemináriumok, konferenciák, konzultációk, laboratóriumi foglalkozások, kísérleti bemutatók stb.) tematikájának és programjának pontos

kidolgozása;

- a módszertani munka fejlesztése, új és hatékonyabb munkaformák keresése, tekintettel a látogatók legkülönbözőbb kategóriáira;

- közvéleménykutatás a muzeummal szemben támasztott igények feltárására;

- egyes intézetek, tudósok, ujitók, feltalálók és kiváló dolgozók beszámoló-estjeinek, a tudományos dokumentumfilmek alkotói beszámolóinak, az „50 éves a szovjet tudomány és technika” című téma előadó- és bemutató-ciklusainak megszervezése;

- I. V. Lenin 100. születési évfordulója megünneplése terveinek kidolgozása;

- Taskentben, Leningrádban és Rjazányban a programozott oktatás kabinetje fiókjai munkájának megszervezése.

E terv-fejezet további érdekes előírásai: osztályonként ki kell dolgozni egy részletes tárlatvezetési tervet és egy 20-30 perces rövidített vezetést a csoportba tömörített egyéni látogatók számára, ill. az egész muzeumot megismerléző csoportos látogatók osztályról-osztályra való átadásának szempontjával. - Üzemek, gyárak, intézmények, szovhozok, kolhozok, katonai alakulatok, pedagógusok, iskolák és más kollektívák mozgósítására „tömegszervezési intézkedéseket” kell megvalósítani, ilyen és ehhez hasonló célkitűzésekkel: „Indulj hadba a tudományért!”, „Egy szabad napom a muzeumban”, „Foglalkozási körök találkozása”, „A nyitott ajtó napja”, stb. - Erősíteni kell a közvetlen kapcsolatokat a kulturházakkal, más kulturális intézményekkel és szervezetekkel, iskolákkal. - Az ismeretterjesztő munka új vonásaként meg kell szervezni a tudományos munkatársak előadásait és bemutatóit a pihenő- és kulturparkokban, a nagy intézmények klubjaiban, vállalatok kulturothonaiban, nemcsak filmek

és diapozitívek, hanem egyes kiállítási tárgyak helyszíni bemutatásával is. - A muzeum tudományos tanácsa mellett műszaki tudományos társaságot kell szervezni, s ennek tagjait mozgósítani kell társadalmi munkában a muzeum előadó- és egyéb ismeretterjesztő munkájába való bekapcsolódásra.

A felsorolt tevékenység jó részét nemcsak Moszkva területére tervezi a muzeum, hatókörét csaknem az egész Szovjetunió területére kívánja kiterjeszteni.

Mindezek alapján a muzeumi ismeretterjesztés mennyiségi mutatószámaint a munkaterv az 1966-1970 közötti évekre a következőképp tervezi:

Rendezvények jellege	Rendezvények száma	Látogatók száma
A muzeumban		
1/ Csoportos látogatások	7000	1 500 000
2/ Tudományos előadások és bemutatók	4000	800 000
3/ Népszerűsítő előadások	700	140 000
4/ Vasárnapi előadások és bemutatók	160	32 000
5/ Konzultációs előadások	2000	nem tervezhető
6/ Komplex „tömegintézkedések” (találkozás tudósokkal, feltalálók- lakkal, iskolai gyűlések, stb...)	130	10 000
A várható egyéni látogatók száma		1 000 000
A muzeumban megforduló személyek száma összesen		3 450 000
Muzeumon kívül		
1/ Bemutató és szemléltető előadások	7500	nem tervezhető
2/ Vándorkiállítások munkanapokban	15000	nem tervezhető

A VII. fejezet az információs és kiadói munkával foglalkozik. Felsorolja a kiadandó tájékoztatókat, katalógusokat, népszerű ismertetéseket, propaganda nyomtatványokat, tudományos tanulmányokat, amelyeket a „ZNANYIJE” könyvkiadója utján milliós példányszámban bocsát ki a muzeum. Ezek sorában külön érdekes szint képviselnek a különböző általános- és szakiskolák tanterveire igazodó tematikus kiadványok és tárlatvezetők. Előírnyozza ez a fejezet egy két részes „A politechnikai muzeum” című tudományos színes dokumentumfilm készítését, valamint egyes és sztereo-diapozitív sorozatok kibocsátását is. Tervezi a gyűjtemények évi gyarapodásáról külön leírókatalógusok kiadását.

A VIII. fejezet a társadalmi kapcsolatok fejlesztéséről szól. Kiténik ebből, hogy a muzeum tovább kívánja erősíteni kapcsolatait a tudományos propaganda intézményeivel, együttműködését a tudományos akadémiákkal, a kutatóintézetekkel, a műszaki tudományos társaságokkal és a tanintézetekkel.

Részletesen kifejti a muzeum tudományos tanácsának tevékenységét is. Lényegében a tudományos tanács (melynek tagjait a „ZNANYIJE” vezetősége hívja meg a tudomány, az oktatás és a termelő munka kiváló képviselői közül) felügyel a muzeum tevékenységére, kezdeményezi új módszerek bevezetését, állítja össze munkatervét és véleményezi munkásságát. A tudományos tanács aktivitálására a tervidőszakban a tanács 5-7 főből álló „munkaelnökségét” hozzák létre.

A fejezet külön bekezdése foglalkozik a külföldi társintézményekkel - elsősorban a szocialista országok rokon intézményeivel - való szélesebbkörű kapcsolatok kiépítésével, „beleértve a küldöttség-cseréket egymás munkájának tanulmányozására és a tapasztalatcserére”.

A záró IX. fejezet a muzeum gazdasági ügyeiről és terveiről tájékoztat. Megtervezi a szükséges felújítási és beruházási feladatokat, felhívja a figyelmet a takarékoság és a gazdaságosság szempontjainak folyamatos megvalósítására, a muzeum tervfeladatainak és tevékenységének a gazdasági lehetőségekkel

való összehangolására. Ismerteti a muzeum évi költségvetését; ez 850.000 rubel keretben mozog, amelyből 320.000 rubel a „különleges eszközök” előirányzata.

Megismerjük a munkatervből a muzeum 1970-re megvalósítani szándékozott szervezeti felépítését is. Ennek terve a következő:

A/ Igazgatóság

B/ Tudományos módszertani osztály

- Csoportjai: 1. Tudományos kiállítási módszertani munka
2. A csoportos látogatások és előadások módszertana
3. Tájékoztató könyvtár és fotoszolgálat

C/ Alapgyűjtemények osztálya

- Csoportjai: 1. Központi gyűjteményi nyilvántartás
2. Gyűjteménygyarapítás
3. Újjáépítő és szervező csoport
4. Tudomány- és technikatörténeti csoport
5. Tudományos levéltár és képtár

D/ Tudományos kiállítási osztályok

I. Fizikai osztály

- Csoportjai: 1. A fizika elméleti alapjai
2. Optika

II. Kémiai osztály

- Csoportjai: 1. A kémia elméleti alapjai (laboratóriummal)
2. Szervetlen termékek
3. Szerves termékek
4. Vegyi feldolgozás

III. Bányászati osztály

- Csoportjai: 1. Földtan és kutatás
2. Szilárd hasznos ásványok

3. Folyékony és gázképző anyagok kitermelése

IV. Kohászati osztály

- Csoportjai: 1. Vaskohászat
2. Színes fémkohászat

V. Energetikai osztály

- Csoportjai: 1. Atomenergetika
2. Hőenergetika
3. Elektrotechnika
4. Villamoshálózatok és rendszerek

VI. Gépgyártási technológiai osztály

- Csoportjai: 1. Fémvágás
2. Villamos megmunkálás
3. Gépezetek kinematikájának szemléltető kabinetje
4. Villamoshálózatok és rendszerek

VII. Autótraktor technikai osztály

- Csoportjai: 1. Gépkocsi technika
2. Traktor technika

VIII. Rádióelektronikai és villamoshírközlési osztály

- Csoportjai: 1. Elektronika
2. Rádiótechnika
3. Rádióhírközlés és televízió
4. Villamoshírközlés

IX. Automatikai osztály

- Csoportjai: 1. Automatika
2. Telemechanika

X. Számítástechnikai osztály

- Csoportjai: 1. Billentyűs és perforáló gépek
2. Elektronikus gépek

XI. Ürrepülési osztály

- Csoportjai: 1. Világűr kutatás
2. Reaktív technika

XII. A propaganda műszaki eszközeinek osztálya
előadóteremmel és szemléltető kabinettel

E/ A műszaki tudományos tömegpropaganda szervezetének osztályai

I. Időszaki kiállítások osztálya

II. Tömegszervezési osztály

- Csoportjai: 1. Közönségszervezési csoport
2. Tájékoztató és beszámoló csoport

III. Előadásszervezési osztály

- Csoportjai: 1. Vasárnapi előadások csoportja
2. Tárlatvezetési csoport
3. Szabadegyetemi és bemutató laboratóriumi csoport
4. Ipari készítmények szabványosítási és megbízhatósági kabinetje
5. Programozott oktatás kabinetje

IV. Kiküldetések szervezési osztálya

- Csoportjai: 1. Vándor és mozgókiállítások csoportja
2. Kihelyezett rendezvények csoportja

F/ Adminisztrációs és gazdasági részleg

G/ Műszaki-üzemi osztály

H/ Könyvelőség

Érdeklődésre tarthat számot a múzeum 66 törzsgyűjteményének felsorolása is. A munkaterv elsősorban ezek fejlesztését irányozza elő.

OsztályGyűjtemény

I. Fizika
3 gyűjtemény	1. Mikroszkópok
2. Optikai mérőműszerek
3. A spektrálanalízis optikai műszerei
II. Kémia
5 gyűjtemény	1. Berendezések és készülékek szén-sav előállításához
2. Berendezések és készülékek kőolaj és gázfeldolgozáshoz
3. Műanyagok alapfajtái és alkalmazási területük
4. A vegyi alapanyagok főbb fajtái
5. Egyszerű anyagok
III. Bányászat
7 gyűjtemény	1. Fejtőgépek és gépsorok szénkitermeléshez
2. Ekszkavátorok
3. Furópadok és berendezések
4. Geofizikai műszerek
5. Bányalámpák
6. Ásványgyűjtemény
7. A Szovjetunió szeneinek gyűjteménye
IV. Kohászat
6 gyűjtemény	1. Nagyolvasztók
2. Acélolvasztó kemence típusok
3. Hengersorok
4. Emlék és jubileumi nyersvas öntecsek
5. Emlék és jubileumi egyéb fém öntecsek
6. Színes és ritka fémek ipari mintái
V. Energetika
8 gyűjtemény	1. Energetikai magreaktorok
2. Gőzkazánok

3. Gőzturbinák
 4. Hydrogenerátorok
 5. Villanymotorok
 6. Általánosan használt villamos készülékek
 7. Műszaki eszközök a napenergia, a szél és a föld belső melegének felhasználására.
 8. Villamos mérőműszerek
- VI. Gépgyártás
5 gyűjtemény
1. Hegesztő és forrasztó berendezések
 2. Gépezetek kinematikája
 3. Esztergapadok
 4. Alkatrészellenőrző berendezések
 5. Fémmegmunkáló szerszámok
- VII. Autótraktor technika
5 gyűjtemény
1. ZIL-gépkocsik
 2. GAZ-gépkocsik
 3. Kisfogyasztású gépkocsik
 4. Belsőégésű motorok
 5. A gyújtógyertyák fejlődése
- VIII. Rádióelektronika és villamos hírközlés
7 gyűjtemény
1. Televíziókészülékek
 2. Rádióvevőkészülékek
 3. Távirókészülékek
 4. Távbeszélő központok
 5. Távbeszélő készülékek
 6. Elektronikus lámpák
 7. Televízió csövek
- IX. Automatika
5 gyűjtemény
1. Hőmérő leolvasó berendezések
 2. Nyomásmérő automaták
 3. Egységesített gépcsoport rendszerek
 4. Az ellenállás villamos tenzométere
 5. Egyszerű szabályozók

<p>X. Számítástechnika
6 gyűjtemény</p>	<p>1. Régi számológépek
2. A XVI-XIX.sz.számolótechnikája
3. Automata számkapcsolású gépek
4. Kézi számkapcsolású gépek
5. Elektronikus számológépek elemei
6. Analóggépek</p>
<p>XI. Űrrepülés
5 gyűjtemény</p>	<p>1. Rakétamotorok
2. Cseppfolyós-tüzelésű rakéták
3. Mesterséges szputnyikok és bolygóközi állomások
4. Űrhajósok felszerelése
5. Műszerek az űr tanulmányozásához</p>
<p>XIII. Alapgyűjtemények
5 gyűjtemény</p>	<p>1. Szovjet motorkerékpárok
2. Világító készülékek
3. Galvanoplasztikai készülékek
4. Hazai kerékpárok
5. Óraszerkezetek</p>

Az utóbbi gyűjtemények kizárólag történeti jellegűek; ezek anyaga még a muzeum alapítása utáni esztendőkből származik. A többi gyűjtemény a történeti fejlődés fonalán általában a legkorszerűbb technika bemutatásáig vezeti a látogatót.

Mészáros Vince

Lengyel múzeumok kiállításain

A Múzeumi Főosztály 1969. augusztusában tíz napos kiküldetést biztosított azzal a céllal, hogy a lengyelországi múzeumok kiállításait tanulmányozzam, s hazatérve a gyakorlatban is hasznosítsam szerzett tapasztalataimat. Bár három igen távoleső városban jártam (Varsó, Gdansk, Wrocław), a lengyel barátaink biztosította belföldi légi közlekedés a tíz napot teljesen kihasználhatóvá tette.

Az alábbiakban tapasztalataimról szeretnék beszámolni, előrebocsátva, hogy elsősorban a hazai gyakorlattól különböző elemek bemutatására törekszem, s ezért nem teljes képet, csak gondolatokat közlök a lengyelországi kiállításokról. Mondanivalómat három nagyobb egység köré csoportosítom; először a kiállítások megrendezésének alapelveiről, majd a kiállítások tematikájáról, s végül néhány technikai megoldásról írok.

I. A kiállítások rendezésének alapelvei

Mindhárom város muzeumainak kiállításai elsősorban a rendezési alapelvek változatosságával tűnnek ki. A téma, az anyag természete, a kiállítás célja a rendezési alapelvekkel szoros összefüggésben van. A legjobb kiállításoknál mindig ebből a tapasztalati tényből indulnak ki. Ugy vélem, hogy a mi szigorú, didaktikus rendezési elgondolásaink kissé akadémikussá teszik muzeumi kiállításainkat. A lengyel múzeumok az élettel szorosabb kapcsolatot tartanak, s ez a közvetlenebb kötődés a mindennapi élethez, nem annyira a tematikában, mint a kiállítás megrendezésének elveiben mutatkozik meg elsősorban.

Asszociatív alapú kiállítások

Lényegük az, hogy nem a logikai elrendezési elv uralkodik bennük, hanem az asszociatív kapcsolatok kerülnek előtérbe. Egyik tárgy felidézí a másikat, egyik rész kiemeli a másikat, s nem logikusan következnek a dolgok egymásból, hanem közös érzelmi tartalmuk miatt kerülhetnek össze. Mivel a gondolkodást bizonyos érzelmi indíték segíti, erősíti, hatásuk ezért rendkívüli nagy. Az ilyen alapelv szerint megrendezett kiállítások két csoportra oszthatók, s minden bizonnyal ez az alapelv két forrását is jelenti.

Az egyik a háborúval foglalkozó kiállítások sora, amelynek elsődleges célja az, hogy az embereket érzelmileg fogja meg, tartsa bennük ébren, hogy milyen szörnyűséges is a háború. Ilyen kiállítást a Történeti Muzeumban (Varsói felkelés, II. világháború, Felszabadulás) láttunk teljesen kidolgozva, minden részletében megvalósítva, de sok utcai tablón (Varsó, Gdansk, Westerplatte) és fotókiállításokon is láthatók ilyen megoldások.

A még mindig romokkal tele Lengyelországban meglehetősen nehéz kiállítással erőteljes érzelmi hatást kiváltani, hiszen az emberek a háborús pusztítások emlékeivel, azaz az eredeti dokumentumokkal nap mint nap közvetlenül találkoznak, sokan közömbössé is váltak irántuk. Hogy a német fasizmus mit jelentett, azt logikailag az újabb nemzedék is könnyűszerrel megérti e romok láttán. A muzeumban tehát valami mást kell adni. Az asszociatív alapú kiállítások érhetik el ezt a célt. Nem az események történeti részletességü, pontos rendszert követő precíz elrendezése hathat, hanem a hangulat felidézése. Az utcán látható romokat e hangulati értékétől a napi találkozás, az élet folyama ugyanis megfosztja.

A varsói felkelést bemutató kiállítás első termének fala szemközt vöröstre van feste, mesterséges fényforrással megvilágítva, s rajta egy tépett nemzeti zászló és egyetlen felirat: „W óra.”

A vérszinű fal, a fekete felirat a belépőt azonnal megragadja, hangulatilag megfogja, s kellő érzelmi töltéssel veheti később szemügyre a kétoldalt elhelyezett nagyobb méretű fotóscrt a gettóról, az internálásról, stb., amely levegős elhelyezésben, nem is logikus sorrendben erősíti a fő fal által kiváltott érzelmet. Ha e terem logikai mondanivalóját, rendszerét keressük, meg kell állapítanunk, hogy ilyen nincs, vagy nem is fontos. Egyetlen hatalmas termet szántak az érzelmek felkeltésére, s egyben a varsói felkelés megindokolására is. Az indoklás azonban nem logikai. A logikáját a lengyelek az iskolában már megtanulták, vagy tudják, ismerik az eseményeket.

A következő terebben találkozunk történeti értékű, nálunk is megszokott logikusabb elrendezéssel, ahol a felkelés történetét vázolják. Itt az anyag zsufoltabb, látszik, hogy magyarázni kíván. Ám itt is minduntalan szimbólikus megoldások (rács, égő város, stb.) játszanak a dokumentumok logikájába, s fokozzák az érzelmi hatást. Ezek a kiemelt részek logikailag nem illeszkednek a kiállításba. Hazai gyakorlatban feltűnő installációval helyettük egy-egy dokumentumot, lényeges történeti értékű forrást emelünk ki, míg itt sokszor logikai kapcsolat nincs is, vagy a kiemelt rész forrásértéke másodlagos.

A felkelés leverését bemutató következő terem szintén teljes érzelmi töltésű asszociatív alapú, sötét színekkel festett, fekete hangulatu, fojtó légkörű szoba, az üszök, a pusztulás nyomaival. A felkelés elbukásának sem logikai indítékát, sem történeti gyökerét nem látjuk. Csak az érzelmi hatás ragad magával mindenkit. Ismét arra hagyatkoznak, hogy a tény köztudott. A kiállítás további részei is ezt a megoldást folytatják.

A kiállítás érzelmi hatását az egész termet felidéző, mozaikszerű momentumok megjelenítésével éri el, s a logikai gondolatmenetet háttérbe szorítják. Ez figyelhető meg a többi legújabbkori, háborúval foglalkozó kiállításnál is, akár utcai szemléltetésről, akár muzeumi megformálásról van szó.

Az asszociatív kiállítások másik típusa - s ez más indítéku is - a s z e c e s s z i ó h o z k a p c s o l ó d ó k i á l l i t á s o k csoportja. A lengyel plakátművészetben, kirakatrendezésben, diszlettervezésben, s divatban bizonyos modernebb formavilággal jelenleg igen erősen tért hódító szecesszió a muzeumokba is behatolt. A századforduló hangulatát idéző kiállítások mind e stílusban készültek. A logikai gondolatmenet itt méginkább ki van zárva, mint a háborúval foglalkozó legujabbkori témáknál. A kiállítás kifejezett célja ugyanis hangulat, benyomás keltése a látogatóban a századforduló koráról vagy korunkról. A kiállítások e területen formalizmusba csapnak át, s tanulságul csak megoldásuk szolgálhat, tartalmuk már kevésbé. Mindenesetre arra alkalmasak, hogy a muzeumi kiállítások repertoárját változatosabbá tegyék, a közönséget a muzeumba csalogassák, mert őket érdeklő divatfelkapta dolgokról van szó (pl. a Villa Nuove kiállítása: katonasapkák; vagy a budoár hangulatának az érzékeltetése, fotó-kiállítás).

Mindent egybevetve megállapíthatjuk, hogy a mi szigorú gondolatvezetésünkhöz, logikai alapú kiállításaink hatásához nagy érzelmi töltéssel járulhat hozzá ilyenszerű, asszociatív kapcsolatokra építő részek beállítása. Több tekintettel kell lennünk mind stílusban, mind témában a közönség igényeire.

Esztétikai alapú kiállítások

A kiállított tárgyakat magas fokú esztétikum jellemzi és kapcsolja össze, nem valamely határozott téma. Míg ez a rendezési alapelv képzőművészeti kiállításoknál természetesen, - hiszen valamennyi tárgyat éppen esztétikai értéke miatt állítanak ki -, addig pl. néprajzi kiállításoknál, még ha népművészetet is mutatnak be, magyar kiállítási gyakorlatban meglehetősen szokatlannak, hiszen természeténél fogva a néprajz nemcsak az esztétikumot tartja a népművészeti tárgyban lényegesnek, hanem egyéb népiéletbeli vonatkozásaival együtt szemléli. A néprajzi kiállítások közül a gdanski (oliwai) múzeum néprajzi kiállítása, a wroc-

lawi Sziléziai Muzeum néprajzi kiállítása és a gdanski muzeum - ottjártamkor rendezés alatt álló - régi művészetet bemutató kiállítása sorolható ide, s néhány fotókiállítás.

Az o l i w a i k i á l l i t á s a népművészetet mutatja be, jobbára össze nem tartozó, a népéletet együtt sem képviselő butorokkal, tárgyakkal a kasubi területről. A butorok és egyéb népművészeti tárgyak egy termen belül sem korban, sem stílus szerint nincsenek határozottan elválasztva. A rendező minden tárgyat önálló műalkotásnak fog fel, hasonlóan a képzőművészeti alkotásokhoz: esztétikusan, levegősen helyezi el őket a térben. A tárgyak a maguk szépségével hatnak, néprajzi vonatkozásaikat a rendezés nem tárja fel, nem is utal rájuk.

Hasonló elrendezésű a g d a n s k i központi muzeumi épületben most rendezés alatt álló, egészen a XII.századig visszanyúló m ű v é s z e t t ö r t é n e t i k i á l l i t á s, ahol a megoldások a terem gótikus architektúrájához igazodnak, s azal együtt alkotnak egészet.

A w r o c l a w i f o l k l o r k i á l l i t á s o n bemutatott alakoskodók, egy kerítés mögé helyezve (kb.30 bábu) mesterséges fényvel megvilágítva határesetet jelentenek a már említett asszociatív és az esztétikai felfogás között. A tárgyak néprajzi értékét csak a kiállítás egy termében hangsúlyozzák.

A g d a n s k i muzeum központi épületében rendezett m o d e r n l e n g y e l k é p z ő m ű v é s z e t i k i á l l i t á s - n a k ez a rendezési elv ugyan természetes alapelve, de úgy vélem, hogy ez még képzőművészeti kiállításokon sem lehet egyedüli szempont, s vagy stílusok szerint vagy mesterek szerint jobban el kellene különítenie a rendezőnek az anyagot.

Ez a rendezési elv valószínűleg a népművészeti és képzőművészeti anyag gazdagságából és színességéből adódik. A muzeumoknak szép tárgyaik rendkívüli bőségben vannak, termeik (volt kastélyok, kolostorok gótikus boltívei, stb.) szinte kínálják, hogy e

tárgyakat így helyezték el. Ez a felfogás nálunk sem ismeretleg, az olcsó, költségmentes megoldás miatt alkalmazni is szoktuk, de csak időszaki kiállításokon. Állandó kiállításban, úgy vélem, szegényes és kevesetmondó, ha nem kifejezetten képzőművészeti kiállításról van szó.

Logikai alapú kiállítások

A szigorú gondolatmenetet, okszerű kifejtést, indokolást követik, miként a hazai állandó kiállítások is. Ezek a legáltalánosabbak. Meg kell azonban jegyezni, hogy a Varsói Történelmi Múzeum, a Miczkiewicz Múzeum, a gdanski régi képzőművészeti kiállítás, valamint a wroclawi népviseleteket bemutató kiállítás megtekintése után bizonyos különbséget kell látnunk a magyarországi és lengyelországi hasonló szemléletű kiállítások között. A logikai elrendezés, a didaktikus módszer ugyanis a lengyelországi gyakorlatban kevésbé tisztán érvényesül, más rendezési elvek is hatnak, e módszert tehát még egy kiállításon belül sem tekintik kizárólagosnak.

Példaként idézem a V a r s ó m u l t j á t b e m u t a t ó történelmi muzeumi kiállítást, amely időrendet követ és termenként tagolja a témát. Az okszerű történelmi összefüggések hangsúlyozása kerül előtérbe, s ehhez ragaszkodik is mindvégig. Ám megoldása nem annyira részletező és magyarázó, mint hazai kiállításainké. Ennek egyik oka az, hogy viszonylag kevés tárgyat állítanak ki, s így adathalmazó jellegét csökkenti a levegősség.

De magyarázó jellege, logikai felépítése nem egyértelmű. Sokszor használ asszociatív alapú megoldásokat, vagy esztétikai indítékuakat is. Egy-egy logikailag és okszerűen valóban következő részben a hatás fokozása céljával csak egy-egy szép, de az egész témakörre csak asszociatív utaló tárgyat állít ki. Ezzel a részletes magyarázást megkerüli, s mintegy feloldja az asszociáció segítségével az esztétikumban. Ilyen felépítésű pl. a középkori pénzgazdálkodást és kereskedelmet bemutató rész, amelyben csak

egy mérleg, egy edény elterített pénz, s néhány érme kinagyított részlete látható. Hasonló elvű a régi viseletet bemutató rész is, ahol is néhány egykoru festményt, egyetlen ruhát és egy páncélinget állítottak ki mint tárgyat, egy korabeli rézmetszettel borított paraván fülkéjében. Ám a rézmetszet az egykoru viseletre is utal alakjaival. Az egész együtt igen levegős, tetszetős megoldás, elkerüli a részletezést, beleillik a gondolatmenetbe és mégis fogalmat nyújt a korabeli öltözködésről.

Hangulati értékű ebben a kiállításban az egyik gótikus boltív alá utalásszerűen elhelyezett néhány kép is. Hogy aszimmetrikus egyensúlyt teremtsenek, a térbe egy oszlopot állítottak, amely valójában funkciótlan; nyilván csak esztétikai szerepe miatt kerülhetett oda.

A hasonló, logikai alapon rendezett kiállításaink számára azt a tanulságot szűrhetjük le mindebből, hogy a tömény mondanivaló sok helyen feloldható, s ezek a lazítások a logikai vonal megtörése nélkül pihentetik a látogatót. Jobban betölti hivatását így a muzeumi kiállítás.

A négy alapelv, amely a lengyelországi kiállításokban megmutatkozik, mereven nem válik el egymástól. Sokszor együtt jelentkeznek, s csak szélsőséges esetekben válik kizárólagossá egy-egy módszer. Természetesen a téma, a kiállítás célja egy-egy szempontot feltétlenül kiemel, uralkodóvá tesz. Tanulmányutam világosan ráirányította figyelmemet e megoldások különbözőségére, alkalmazásuk lehetőségeire.

II. A kiállítások témája

A kiállítások témája nagyjából hasonló a magyar muzeumokban választott és bemutatott témákhoz. Néhány eltérésre, nálunk szokatlan, a gyakorlatunkban szinte érdeemtelennek tartott témáról azonban megemlékezem.

A wroclawi muzeum „Vitrinek” kiállításai

Legérdekesebbek hazai gyakorlatunk számára a wroclawi Sziléziai Múzeum előcsarnokában megnyitott „Vitrinek” című kiállítások. A múzeum előcsarnokában egy oszlopsorral határolt teret üveg-vitrinekkel vettek körül. Közepére öt asztalkát helyeztek el, ahol kávé, hűtőket ihatnak a látogatók, megvásárolhatják a műtárgymásolatokat, kiadványokat, megpihenhetnek a fárasztó muzeumi látogatás közben. A vitrinekben kisebb, érdekes, aktuális témákban szemlélődhet a látogató. Ottjártamkor kínai és japán művészeti bemutató volt. A múzeum igazgatója elmondta, hogy itt igen szokatlan kis ötleteket valósítanak meg. A nőnap alkalmával a „Mit hordanak a nők táskájukban?” című kiállítást rendezték meg, amely a régmúlt időket és a jelent is idézte. Most készülnek a „A flört története” című kiállításra. E témák közérdeklődésre tartanak számot, alkalmasak arra, hogy a várakozás, pihenés ideje alatt tartalmas látnivalóval szolgáljanak, esetleg becsalogassák az embereket a muzeumba. E kis kamarakiállítási lehetőséget használják fel olyan témák bemutatására is, amelyből szép és érdekes anyaguk van, de ez nagy kiállításra nem elegendő, s a közönségnek mégis be akarják mutatni. A husvétkor rendezett hímestojás kiállítás, a karácsonyi folklór kiállítás, s a látott japán és kínai kiállítás is ezek közé tartozik.

E kiállítási gyakorlat, ezek a témák ráirányítják figyelmünket arra, hogy a napi élethez, a közérdeklődéshez közelebb álló kiállítások megrendezése elevenebbé teszi a muzeumi programot, beszoktatja az embereket a muzeumba. A szigorú vonalvezetésű, didaktikus tudományos kiállítások mellett szükségesek ilyen jellegű bemutatók is.

A szecesszióval foglalkozó kiállítások

A szecesszió divatja nemcsak a stílus alkalmazásában mutatkozik, hanem a századforduló iránti érdeklődésben is. Egy olyan kiállítási részt láttam a Villa Nuove-ban, amely hangulatában

kifejezetten ezt a kort idézi. A kis szobabelsők egykoru fényképekkel, tárgyakkal telezsufoltan a századforduló hangulatát teremtették meg, asszociatív elrendezésük a hatást még csak erősítette. A téma maga nem körvonalazható, csupán benyomást kelt az emberben. A kiállítás egyik részében pl. egy zárt hengeralakú, feketére festett térben - ahová csak egy kisebb ablakon lehet betekinteni - mesterséges fényvel kiemelve, kirakatrendezői stílusban egy próbababa feje, lába látható, a térbe függesztve és a földön egykoru cipők, csizmák (valamennyi egyenként megvilágítva) földredobott vagy felakasztott ruhák, pongyolák, egy pipereasztal kellékekkel, stb. Aláírás: „Nem tudjuk, hogy ezek a tárgyak mondanak e nekünk valami lényegeset, vagy csak üzenetek, benyomások a multról.” Az elrendezés, a tárgyak valóban idézik a századforduló hangulatát, sőt áttételesen a szecesszió lényegére is utalnak.

A Villa Nuove egy másik, földszinti helységében, igen ötletes elrendezésben, tárgyakkal keverten összedobált fotókat találunk, melyek szirupos szerelmi témát érzékeltetnek. Az egész látványból az a végső hatás csendül ki, hogy a régi és a modern élet egyes jelenségei között rokonság mutatkozik. Okszerűen semmit sem magyaráznak, csupán hangulatokat idéznek fel. Ahhoz, hogy az esetleges okszerű összefüggéseket is kiérezzük ebből a bemutatóból, a lengyel viszonyokat jobban kellene ismernünk, mert ez a kiállítás a magyar néző számára indokolatlannak tűnik. Mintha egy kicsit a hippik igényeivel és a rusztikus tárgyak lakásbeli felhasználásának divatjával számolna.

Ezek a témák mindenesetre azt bizonyítják, hogy a mindennapi élethez, sőt a divathoz is közelebb lehet vinnünk kiállításainkat. A muzeum nem lehet pusztán a mult emlékeinek őrzője, a tudomány szentélye. A jelen élet részévé is tehető, anélkül, hogy a színvonalból engednénk.

Naiv festők, népművészek alkotásainak bemutatása

A háboru alatt elpusztult varsói Néprajzi Múzeumnak kiállítása nincs. Új épületét most készítik. Ám itt az egyes gyűjteményrészek a kiállítások témája szempontjából is tanulságul szolgálhatnak. A Néprajzi Múzeumban ugyanis rendkívül nagy gondot fordítanak a „népi alkotások” összegyűjtésére. Nálunk is van a népi szobrászatnak és festészetnek gyűjteménye (falusi faszobrok, szentképek), de a lengyel múzeumokban olyanok is fellelhetők e témakörből, amelyeket mi már nem tekintünk muzeális tárgyakként. Ilyenek a paraszti vásári festők alkotásai, amelyek a mi vásárainkon is árult falapra festett tájképekre, vagy tükrös keretbe foglalt szentképekre hasonlítanak. Művészi megformálásaiknak nem tekinthetők ezek a tárgyak, vagy csak egy kis részüknek sajátja ez az érték. Ennek ellenére mégis rendszeresen foglalkoznak velük, s nemcsak egy-egy lakáshoz illusztrációként gyűjtik, mint mi. Kétségtelen, hogy a paraszti izlés változásának folyamatát jól demonstrálják, s így a szociológiai és nem a néprajzi értékük az elsődleges. Kiállításaikon éppen ezért - ha nem kifejezetten tehetséges paraszt alkotók műveiről van szó - néprajzi és szociológiai vonatkozásaival együtt mutatják be mindig ezt az anyagot.

III. A kiállítások technikai megoldásai

A technikai megoldások szempontjából a lengyel és a magyar kiállítások között a legfőbb eltérés abból adódik, hogy Lengyelországban sokkal kisebb összeget fordítanak egy-egy kiállítás megrendezésére, mint nálunk. Ám a lengyel kiállítások ennek ellenére változatosabbak, megoldásaikban több a különbözőség. Náluk ugyanis nem egy központi csoport tervezi a kiállításokat, hanem a tervezésbe mindenkit, akit csak lehet, igyekeznek bevonni, s így ha a megoldás nem is annyira precíz, mégis gazdagabb ötletekben, jobban elütnek egymástól a kiállítások. Megoldásaik még az állandó kiállításokon is sokkal kisebb költségűek, mint

a magyarországiak. Kevés drága anyagot használnak (pl. textil, plexi, stb. nincs, vagy csak kevés van). A grafikai munka egyszerűbb, s lényegesen kevesebb, vagy egyenesen hiányzik; fotók helyettesítik a grafikát. A mesterséges megvilágítással és a háttérszínekkel azonban sokkal nagyobb mértékben élnek, mint nálunk. A levegősebb elrendezési elv miatt pedig sok esetben esztétikai jelentőségű, a témát nem gazdagító, de annak megértését nem is gátoló megoldással élnek, olyan elemeket építenek be, amelyek látványossá, modernné teszik az összképet.

Természetes térben való elhelyezés

A legköltségmentesebb és legáltalánosabb megoldás a tárgyak puszta kirakása különösebb installáció nélkül. Ez azonban csak olyan tárgyaknál lehetséges, amelyek magukban véve is hordoznak valamilyen fontos tartalmat. A képzőművészeti alkotások természetesen mind ilyenek. De mint erre utaltam a néprajzi tárgyakat (népművészet, folklór) is felhasználják ilyen módon.

A rendelkezésre álló tér, amelybe a tárgyat állítják, a muzeumokban a volt kastélyokban, kolostorokban való elhelyezése miatt, igen szép. Így kiegészítőként, eszközként használhatják fel gyakran magát az architektúrát is. E megoldás sok izlést, esztétikai érzéket követel.

A tér kitöltése mellett központi helyet foglal el a tárgyak egymáshoz való viszonya. Lényeges, hogy egymás hatását ne rontsák, inkább fokozzák. Ez csak úgy érhető el, ha a tárgyakat egyedenként kezelik, levegősen rendezik a kiállítást. Bár láttam példát arra is, hogy éppen tömeghatásukkal, zsufoltságukkal hatottak a tárgyak (alakoskodók elhelyezése a sziléziai folklórkiállításon).

E módszer csekély költségei miatt bármikor alkalmazható. Izlésnevelő szerepe nem jelentéktelen.

A háttér

Igen szép példákat láthattunk a háttér kialakítására, tárgyat hangsúlyozó szerepére a modern szoborkiállításon, a Történeti Múzeum kiállításainak egyes részleteinél. A színnel, mesterséges fényvel, tablókkal kiemelik a tárgy lényegét. Még a szobrokat sem teszik minden esetben körbejárhatóvá, sokszor megfelelő színű paravánnal nagyobb hatást érnek el.

A háttérret nem egy esetben szinbolikusan értelmezik, hangulat-keltő fotót alkalmaznak, s ez elé állítják magát a tárgyat, amelynek magában véve nem lenne meg a kellő hangulati értéke (pl. a Varsói felkelést bemutató kiállítás). Maga a hangulat vagy tény kifejeződik és megtalálható a kiállított tárgyban is, hiszen ezért teszik a megfelelő helyre, de erőteljessé fokozzák ezt a vonását a hasonló tartalmu háttérrel.

A fényt, a mesterséges megvilágítást nemcsak a tárgy közvetlen kiemelésére, megvilágítására használják fel igen változatosan, hanem akár pont- vagy körszerű, akár szórt fényvel a háttér ki-képzését is segítik, esetleg színes festéssel együtt.

A fotók

Külön kell szólni a fotók alkalmazásáról, amely náluk teljesen betölti a grafikák szerepét és azoknál lényegesen olcsóbbak is. A rajzokat csak ritka esetben használják. A fotók változatos felhasználását montázsként, nagy monumentális méretekben, ezekből kiugró részlet-felnagyításokban, zárt keretben egyaránt gyakorolják.

A legérdekesebb megoldást a Villa Nuove kiállításain láttam, ahol a mennyezetről zsinóron különböző magasságokban függtek alá a kb. 50x60 cm nagyságu fotók, egy-egy kocka oldalára kasirozva (néhol üres oldalu kockákba tárgyakat is helyeztek), s a látogató ezek között sétálhatott. Ugyanitt hatalmas méretü városkép-

fotók álltak a földön egy szimbolikus jelenetsorhoz kapcsolva, s a tablók nyílásaink át közlekedhetett az ember.

Wroclawban a fotó technikai és tematikus alkalmazásának összeforrottsága figyelhető meg a viseleti kiállításon. A népviseletek bemutatása azzal zárul, hogy a mába érkezést szemlélteti. A tárgyak és fotók együtt vannak kiállítva; pld. egy faragószék, mellette egy viseletdarab és egy fotó. A faragószék a régi technikát, a viseletdarab a régi ruhát szemlélteti, a fotón a hasonló viseletdarabot hordó ember farag hasonló faragószékén, de inge, sapkája már modern. A változás dinamikus szemléltetését a jól beépített és felhasznált fotó biztosítja.

A vitrinek

A vitrinek korántsem olyan kizárólagosak, nagyjelentőségűek kiállításaikon, mint a hazai gyakorlatban. Meglepően sok a szabad, vitrin nélküli kiállítás. Ez a pénzügyi okokon túl bizonyára összefügg azzal is, hogy a múzeumok patika tiszták, csak papucsban lehet belépni, s a tárgyak korántsem porosodnak annyira, mint nálunk. Ezzel a szabadon való kiállítással a hatást nagymértékben lehet fokozni, közelebb kerül a tárgy az emberhez, a teret kötetlenebbül kezelhetik, valószínűleg ezért is játszik nagy szerepet a természetes téreken való elhelyezés. A szabad térben megnő a háttér szerepe, s a mesterséges fényekkel való tárgykiemelés lehetősége is. A Sziléziai Múzeum viseleti kiállítása pl. végig szabad elhelyezésű, ugyanígy a folklór kiállítása is. A gdanski (oliwai) néprajzi kiállításnál is ezt a megoldást figyelhettük meg. A legújabbkori kiállítások anyaga sem volt üveg mögött, néhány fekvő tárolótól eltekintve.

A kiállításokon alkalmazott tárlók alakja, szerkezete is igen változatos. Több, nálunk alig alkalmazott hengeralku tárlót láttam falra szerelve, vagy a terem közepére állítva, de a Történeti Múzeum hosszú hasított fenyődeszka alapra épített falitárlói, vagy a paravánként kezelt álfalak besüllyesztett fülkéi

is nagyon szerencsésnek mondhatók. Úgyesen használták fel az ablakkarikákat, egyszer háttérként, máskor - színes diapozitíveket rakva rájuk - vitrinként hatottak.

+ + +

A lengyelországi kiállítások tanulmányozásának legfőbb tanulságaként a tárgyi anyag, a koncepció és a technikai megoldások egységét kell kiemelnem. Természetesen ott sem minden kiállítás rendelkezik ezzel az erénnyel, de mint a bevezetésben említettem csak a tanulsággal járó eltérésekre kívántam rámutatni, s nem a teljes kép megrajzolása volt a célom. Az említett törekvések hazai kiállításainkon sem ismeretlenek, de ott talán egy-egy említett vonás karakterisztikusabban kirajzolódik, jobban szembeötlik, mint hazai kiállításainkon.

Szabó László

A múzeumi népművelés szakirodalmából

A múzeumi eszközökkel történő népművelés javításának fontos feltétele, hogy képünk legyen az eddigi eredményekről és a jelenlegi gyakorlatról. Az alább közreadott irodalomjegyzék ezt a célt kívánja szolgálni, de csak a szükséges teendők kezdetének tekinthető, mert mind mennyiségileg, mind minőségileg kiegészítést és javítást igényel.

Összeállításánál alapvetően a Múzeumi Közlemények (és elődje: a Múzeumi Híradó), valamint a Népművelés c. folyóiratokat, továbbá a Népművelési Intézet Könyvtárának iratgyűjteményét vehettem eddig figyelembe. A címleírásban feltüntetett „NI” jelzetek az utóbbi lelőhelyre utalnak.

Az egyes kategóriák meghatározása a gyakorlati igények szerint történt. Ez a csoportosítás nem tekinthető véglegesnek, a további anyaggyűjtés során a változtatás szükségessé válhat. A csoportokon belüli időrendi felosztást a fejlődés áttekintésének lehetősége indokolja.

Az irodalomjegyzékekkel kapcsolatban minden írott vagy szóbeli véleményt, közlést a szerző - a további javítás érdekében - szívesen fogad.

Általános kérdések

DOMANOVSZKY György: Múzeumok és kiállítások a nép szolgálatában. Muz. Híradó, 1952. 3. sz. 8-14. p.

CSIPKA László: Tájékoztató a múzeumi tervek készítéséhez. Muz. Híradó, 1952. 3. sz. 87-88. p.

- PÉTER László: Széljegyzetek az ötödik muzeumvezetői értekezlet elé. Muz. Hiradó, 1952. 4. sz. 4-6. p.
- SZÁSZNÉ, Burger Alice: Muzeumi szakkörök. Muz. Hiradó, 1952. 4. sz. 39-40. p.
- MADARÁSZ Andor: Muzeumok és kiállítások népszerűsítése az üzemi sajtóban. Muz. Hiradó, 1952. 5. sz. 29-30. p.
- BALASSA Iván: Néprajzi munka muzeumainkban. Muz. Hiradó, 1953. 1. sz. 16-19. p.
- SOBÓK Ferenc: Jó bornak is kell cégér! Gondolatok a vidéki muzeumok propagandamunkájáról. Muz. Hiradó, 1954. 1.sz. 42-44. p.
- BANCZIK István - BARTOSS József: A tanács és a muzeum kapcsolata. Muz. Hiradó, 1954. 2. sz. 118-119. p.
- SOLYMÁR István: Javítsuk népművelési módszereinket. Muz. Hiradó, 1954. 3. sz. 199-202. p.
- PATEK Erzsébet: A Muzeumi Főosztály Módszertani Osztályáról. Muz. Hiradó, 1954. 3. sz. 211-213. p.
- A vidéki természettudományi muzeológia feladatai. Muz. Hiradó, 1955. 1. sz. 32-33. p. Aradi Mátyás hozzászólása 33-36. p. Gebhardt Antal hozzászólása 36-40. p.
- MANGA János: Vidéki muzeumaink feladatai a szocializmus építésének korszakában. Muz. Hiradó, 1955. 2. sz. 119-124. p.
- HAÁN György: Budapest Főváros Tanácsa V.B. Népművelési Osztálya és a budapesti muzeumok együttműködésének kérdése. Muz. Hiradó, 1955. 3. sz. 186-188. p.

- Muzeumok. Muz. Híradó, 1955. 3. sz. 207-218. p.
(A Nagy Szovjet Enciklopédia fenti címszó alatt meg-
jelent szövegének fordítása. Tört. áttekintés, a funk-
ciók értelmezése.)
- MANGA János: Muzeumok és a népművelés. Népművelés, 1960. 6. sz.
24-25. p.
- BÉRES András: A muzeumok ismeretterjesztő munkájáról. 71. p.
(Módszertani levél.) Debrecen, 1960. NI 1337.
- KATONA Imre: A muzeumok szerepe a népművelésben. Muz. Közl. 1962.
1. sz. 38-42. p.
- FEJŐS Imre: A muzeumlátogatás művészete. Muz. Közl. 1962. 1. sz.
50-51. p.
- BÉRES András - BARBARICH Ferenc: A muzeumi munka a népművelés-
ben. 157 p. 9 p. lekt. vél.; Budapest, 1962. NI 2439.
- A magyar muzeumok munkája 1962-ben és szemelvények 1963. évi
terveiből. Muz. Közl. 1963. 1. sz. 2-10. p.
- FÜLEP Ferenc: A magyar régészet feladatai az MSZMP VIII. kon-
gresszusa után. Muz. Közl. 1963. 1. sz. 10-18. p.
- KATONA Imre: A muzeumi népművelés néhány kérdése. Népművelési
Értesítő, 1963. 1-2. sz. 191-218. p.
- BÉNI Miklósné: A képzőművészeti ismeretterjesztés muzeumi fela-
datai. Muz. Közl. 1963. 3. sz. 23-25. p.
- PAPP László: A muzeológus-képzésről. Muz. Közl. 1963. 3. sz.
49-53. p.
- BÓGEL József: Vidéki muzeumaink - a népművelő szemével. Muz.
Közl. 1964. 2. sz. 16-19. p.

- KOREK József: A népművelési munka néhány kérdése a régészeti terepmunkák során. Muz. Közl. 1964. 4. sz. 52-55. p.
- MARÓTI Andor: A muzeumok a társadalom szolgálatában. Népművelés, 1964. 11. sz. 16-18. p.
- Muzeumok Igazgatói Tanácsának Nemzetközi munkaértekezlete. Budapest, 1964. 63. p. Előadás: Liptai Ervin - A magyar muzeumok szerepe a szocialista kultúra építésében.
- SZILÁGYI Miklós: Néhány szó a muzeumi népművelésről. Népművelés, 1965. 1. sz. 28-29. p.
- DOMONKOS Ottó: A tudományos és népművelő munka aránya a muzeumokban. Muz. Közl. 1965. 1. sz. 1-5. p.
- Irányelvek a magyar muzeumok 3. ötéves tervéhez. (1966-1970.) Muz. Közl. 1965. 3. sz. 155-166. p.
- A muzeumok ügyrendi szabályzata. Budapest, 1965. 65.p. C 2044.
- BALASSA Iván: A muzeumok eredményei és tervei. Népművelés, 1966. 3. sz. 10-13. p.
- BÉNI Miklósné: A magyar muzeumok népművelési munkája 1961-65. Muz. Közl. 1966. 1-2. sz. 11-19. p.
- MAKSAY László: A művészeti nevelés és a másolatmuzeum. Köznevelés, 1966. 10. sz. 398. p.
- ELGOZY, Georges: Muzeumok és emberek. Muz. Közl. 1966. 3-4. sz. 173-179. p.
- A tudatformálás fontos centrumai. Szolnok megyei Néplap, 1967. 11. sz. 4. p.

- SZILÁGYI Miklós: A múzeum sajátos ismeretterjesztő feladatai. Békési Élet, 1967. 1. sz. 92-100. p.
- VÖRÖS Károly: A történeti muzeológia kérdéseihez. Muz. Közl. 1967. 1. sz. 24-28. p.
- KISS László: Adatok a múzeumok 1966. évi munkájáról. Muz. Közl. 1967. 2. sz. 83-149. p.
- PETŐ Kálmán: Kirándulások, múzeum- és üzemlátogatások szerepe az ismeretterjesztésben. Szombathely, 1967. Kézirat. Szakdolgozat. 33 p. NI. 4777.
- HORVÁTH György: Népművelés a múzeumokban. Magyar Nemzet 1967. 217. sz. 1. p.
- SZÉKESSY Vilmos: A múzeumi propaganda néhány kérdése. Népművelés, 1967. 8. sz. 18-21. p., 9. sz. 18-21. p.
- POGÁNY Gábor: A múzeumok feladatai a szocializmus építésének jelenlegi szakaszában. Muz. Közl. 1968. 1. sz. 1-8. p.
- VERŐ Gábor: A múzeumi terület szervezeti változásai, gondolatok az előtérben álló feladatokról. Muz. Közl. 1968. 1. sz. 8-15. p.
- BODROGI Tibor: Az országos múzeumok szervezeti kérdései. Muz. Közl. 1969. 1. sz. 5-10. p. Hozzászólások 10-16. p.
- ROSNER Gyula: A honismereti mozgalom és a múzeumok együttműködése Tolna megyében. Muz. Közl. 1969. 1. sz. 64-69. p.

Egyes intézmények népművelési tevékenysége

- CSATKAI Endre: Hogyan növekedett a soproni muzeum látogatottsága? Muz. Híradó, 1951. 1. sz. 15-16. p.
- MANGA János: Milyen szempontok vezették a balassagyarmati muzeumot munkájában. Muz. Híradó, 1951. 1. sz. 25-27.p.
- CSILLÉRY Klára, K.: Közönségszolgálat a Néprajzi Muzeumban. Muz. Híradó, 1951. 2. sz. 37-38. p.
- KOVÁCS Béla: Természettudományi muzeumi problémák. Muz. Híradó, 1951. 3. sz. 28-30. p.
- Miskolcon tevékeny kulturközponttá vált a muzeum. Muz. Híradó, 1954. 2. sz. 127-129. p.
- MÁRKUS Dénes - MÓCZÁR László: A Mezőgazdaságfejlesztési kormányprogram népszerűsítése muzeumi kiállításokon. Muz. Híradó, 1954. 3. sz. 142-152. p.
- MÓCZÁR László: A Természettudományi Muzeum bekapcsolódása a mezőgazdasági kormányprogram megvalósításába. Muz. Híradó, 1954. 3. sz. 152-156. p.
- CENNER Mihály: Az Országos Színháztörténeti Muzeumról. Muz. Híradó, 1954. 4. sz. 254-260. p.
- BARBARITS Lajos: Hatvan éves a Mezőgazdasági Muzeum. Muz. Híradó, 1956, 3. sz. 149-151. p.
- ÉRI István: Muzeumaink szerepe és tevékenysége népművelési célkitűzéseink megvalósításában. Muz. Közl. 1963, 1. sz. 35-46. p.
- DÖMÖTÖR János: Izlésformáló munka a Tornyai János Muzeumban. Muz. Közl. 1963. 4. sz. 18-25. p.

HARMATI Erzsébet: A Pécsi Janus Pannónius Múzeum népművelési tevékenysége. Szombathely, 1965. Szakdolgozat. 35. p. 2. p. lekt. vél. NI 4178.

FÜR Lajos: A rákospalotai múzeum és az iskolák. Muz.Közl. 1966. 1-2 sz. 37-41. p.

BALASSA Iván: Veszprém megyei múzeumok. Népművelés, 1966. 8.sz. 14-16. p.

MAJOR Éva: Az Iparművészeti Múzeum népművelési tevékenysége. Szombathely, 1966. Szakdolgozat. 41. p. NI 4148.

ÉRI István: Veszprém megyei múzeumok tudományos és népművelő tevékenysége és a megye műemlékvédelme. Muz. Közl. 1967. 1. sz. 14-21. p.

MILOS László: A kőszegi Jurisich Miklós Múzeum népművelő tevékenysége. Szombathely, 1967. Szakdolgozat. 28. p. NI 4773.

DANKÓ Imre: Múzeumaink népművelő munkája. Baranyai Művelődés, 1968. márc. 95-99. p.

PETRESS Éva, F.: A múzeum népművelő munkájáról. 3. Fejér Megyei Népművelők Fóruma, 1968. 3. sz. 32-36. p.

Múzeumi Hónap (Nap, Hét)

SOLYMÁR István: A Múzeumok Napja. Muz. Híradó, 1952. 5. sz. 4-6. p.

GÁRDOS György: Hogyan készítsük elő múzeumunkban a Múzeumok Napját? Muz. Híradó, 1952. 5. sz. 26-29. p.

SOLYMÁR István: A muzeumi napok és 1955. évi propagandánk mérlege. Muz. Hiradó, 1955. 5. sz. 297-310. p.

BÉNI Miklósné: Az 1962. évi muzeumi hónap értékelése és az 1963. évi muzeumi hónap feladatai. Muz. Közl. 1963. 1. sz. 18-28. p.

NAGY Zoltán: A muzeumi hónap esztergomi tanulságai. Muz. Közl. 1963. 4. sz. 11-18. p.

BÉNI Miklósné: A muzeumi hónap 1964-ben. Muz. Közl. 1964. 4. sz. 1-7. p.

KOROMPAI János: Az 1964. évi Muzeumi Hónap tapasztalatai Heves megyében. Muz. Közl. 1964. 4. sz. 8-12. p.

BÉNI Miklósné: Muzeumi hónap 1965. Muz. Közl. 1965. 4. sz. 243-245. p.

DANKÓ Imre: A Pécs-Baranyai muzeumi hónap 1965. eredményei és tanulságai. Muz. Közl. 1965. 4. sz. 246-257. p.

Néhány szó a 4. Országos Muzeumi Hónapról. Népművelés, 1965. 11. sz. 15-16. p.

ABÓDY Béla: Muzeumi Hónap 1965. Népművelés, 1965. 12. sz. 22-23. p.

DANKÓ Imre: Pécs-Baranyai Muzeumi Hónap 1965. Művelődési Tájékoztató, 1966. febr. 58-64. p.

VERŐ Gábor: Az 5. Országos Muzeumi Hónap elé. Népművelés, 1966. 9. sz. 7-9. p.

DANKÓ Imre: A Pécs-Baranyai Muzeumi Hónap tanulságai. Szocialista Művészetért, 1966. 12. sz. 5. p.

BÉNI Miklósné: A Muzeumi Hónap 1966-ban. Muz.Közl. 1967. 1. sz.
1-13. p.

ROSNER Vilmosné: Az Országos Muzeumi Hónap és a tanuló-ifjúság.
Muz. Közl. 1967. 1.sz. 70-74. p.

POGÁNY Gábor: Országos Muzeumi Hónap 1967. Népművelés, 1967.
10. sz. 3-4. p.

A muzeumi hónap általános tapasztalatai, helye és szerepe a népművelésben. Muz. Közl. 1968. 1. sz. 44-48. p.

GÖNYEI Antal: A Muzeumi hónap elé. Népművelés, 1968. 10. sz.
12-13. p.

Beszámoló az 1968. évi Muzeumi Hónapról. Muz. Közl. 1969. 1.sz.
17-23. p.

BÉRES András: Gondolatok a Muzeumi Hónapról. Muz. Közl. 1969.
1. sz. 24-27. p.

Kiállítások (rendezési metodika, ismertetés, bírálat)

MÉSZÁROS Gyula: A régészeti kiállításrendezés kérdéséhez. Muz.
Hiradó, 1952. 3. sz. 3-5. p.

KOROKNAY István: A Mezőgazdasági Múzeum kiállításainak tanulságai. Muz. Hiradó, 1952. 3. sz. 22-24. p.

BOROS István: A Természettudományi Múzeum növénytári kiállítása. Muz. Hiradó, 1954. 3. sz. 180-188. p.

LÁSZLÓ Gyula: Szemléltetés régészeti kiállításainkon. Muz.Hiradó, 1955. 1. sz. 17-19. p.

- ILLÉS Árpád: A muzeumi kiállításokat tervező művész feladatai. Muz. Hiradó, 1955. 1. sz. 19-25. p.
- HOLL Imre: Beszéljen az anyag. Megjegyzések a történeti kiállítások rendezésének kérdéséhez. Muz. Hiradó, 1955. 1. sz. 25-26. p.
- BORECZKY László: Vidéken is emelhetjük a kiállításrendezés színvonalát. Muz. Hiradó, 1955. 1. sz. 26-29. p.
- LENKEI Andorné: Új rendszerű kövületbemutatás a Mezőgazdasági Múzeumban. Muz. Hiradó, 1955. 1. sz. 29-31. p.
- CSALOG József: Vándorkiállítás a múzeumok munkájának népszerűsítéséért. Ujítási ötlet. Muz. Hiradó, 1955. 1. sz. 51-54. p.
- BAJCSI András: A muzeumi kiállítások rendezésének kérdéseire. Muz. Hiradó, 1955. 2. sz. 133-135. p.
- LENKEI Andorné: A muzeumi magyarázó szövegekről. Muz. Hiradó, 1955. 2. sz. 135-137. p.
- SZUNYOGHY János: Szemléltetés természettudományi kiállításainkon. Muz. Hiradó, 1955. 3. sz. 205-207. p.
- PETRESS Éva, F.: A vidéki múzeumok kiállításrendezéséről. Muz. Hiradó, 1955. 4. sz. 255-260. p.
- BOROS István: A Természettudományi Múzeum „A fajok eredete és az ember származása” c. új kiállítása. Muz. Hiradó, 1955. 5. sz. 310-312. p.
- KECSKEMÉTI Tibor: „A föld és élet fejlődéstörténete” kiállítás néhány módszertani problémájáról. Muz. Közl. 1962. 1. sz. 43-46. p.

- UZSOKI András: A szombathelyi Savaria Múzeum állandó kiállításai. Muz. Közl. 1963. 1. sz. 52-56. p.
- TELEPY Katalin: Néhány gondolat képzőművészeti kiállításaink muzeológiai problémáihoz. Muz. Közl. 1964. 1. sz. 39-43. p.
- KRALOVÁNSZKY Alán: Néhány gondolat készülő régészeti kiállításainkhoz. Muz. Közl. 1964. 2. sz. 28-32. p.
- FITZ Jenő: A Veszprémi Bakony Múzeum új állandó kiállítása. Muz. Közl. 1964. 2. sz. 32-33. p.
- FARKAS Henrik: Didaktikai és technikai problémák a „Magyarország állatvilága” kiállítás bevezető részében. Muz. Közl. 1964. 4. sz. 19-21. p.
- DÖMÖTÖR Sándor: Gondolatok a békéscsabai kiállításról. Muz. Közl. 1964. 4. sz. 25-30. p.
- ÉRI István: A székesfehérvári István Király Múzeum új állandó kiállításáról. Muz. Közl. 1964. 4. sz. 32-37. p.
- GARAI Tibor: Forma és tartalom a kiállításban. Muz. Közl. 1964. 4. sz. 61-64. p.
- BÖGEL József: A népművelési felszabadulási kiállításokról. Muz. Közl. 1965. 2. sz. 114-118. p.
- KATONA Imre: Az iparművészeti kiállításokról. Muz. Közl. 1965. 2. sz. 123-127. p.
- ÉRI István: Zrínyi kiállítás Szigetváron. Muz. Közl. 1965. 1. sz. 32-36. p.
- NYILASSY Vilma, V.: Az új típusú irodalmi kiállítások egy újabb típusáról. Muz. Közl. 1967. 1. sz. 37-42. p.

GARAI Tibor: Ideológiai témák bemutatása muzeumi kiállításon.
Muz. Közl. 1968. 1. sz. 19-22. p.

SZATMÁRI Sarolta, B.: Az időszak- és vándorkiállítások bemutatásának tapasztalatai Komárom megyében. Muz. Közl. 1968. 1. sz. 31-34. p.

LÁSZLÓ Gyula: Muzeumrendezés és köznevelés. Muz. Közl. 1968. 2. sz. 104-124. p.

NÓGRÁDI Géza: Egy vándorkiállítás tapasztalatai. Muz. Közl. 1968. 2. sz. 130-135. p.

UZSOKI András: Kiállításrendezés, tárlatvezetés. Muz. Közl. 1969. 1. sz. 70-82. p.

UZSOKI András: A betűtipusok alkalmazása a muzeumi munkában. Muz. Közl. 1969. 2. sz. 51-61. p.

AGÓCSY Pál: Természettudományi kiállítások rendezéséről. Muz. Közl. 1969. 2. sz. 62-70. p.

MAKKY György: A kiállításrendezés egyes kérdéseiről. Muz. Közl. 1969. 2. sz. 82-84. p.

Tárlatvezetés

BALKÁNYI Enikő: Az irodalmi muzeum tárlatvezetéseinek módszertani problémái. A Petőfi Irodalmi Muzeum évkönyve. 1964. 15-19. p. Bp. 1964. Képzőműv. Alap.

Muzeumbarátok köre

ZÁHONY Imréné: A Szépművészeti Muzeum baráti köréről. Muz. Híradó, 1954. 2. sz. 98-101. p.

HOFFER Tamás: A Néprajzi Múzeum baráti körének összejevetelei.
Muz. Híradó, 1956. 3. sz. 199-200. p.

KREUTZ Raymund: Csepeli muzeumbarátok. Népművelés, 1961. 1. sz.

VÉGH Katalin, K.: A Borsod-Abauj-Zemplén megyei muzeumok baráti
köre. Muz. Közl. 1964. 1. sz. 48-50. p.

A muzeum és az iskola

SZŐKE Béla: Uttörők a győri muzeumban. Muz. Híradó, 1951. 1. sz.
13-14. p.

OROSZ Rózsi: Gyermekekrajzok a muzeumi élményekről. Muz. Híradó,
1951. 2. sz. 39. p.

Középiskolák muzeumlátogatása. Muz. Híradó, 1951. 3. sz. 25. p.

PETRESS Éva, F.: A székesfehérvári muzeum és az uttörők. Muz.
Híradó, 1952. 3. sz. 36-39. p.

LAJTA Edit, Sz.: Az Országos Szépművészeti Múzeum uttörő szak-
köréről. Muz. Híradó, 1954. 3. sz. 210-211. p.

SZEGEDINÉ LAJTA Edit: A Szépművészeti Múzeum uttörő szakkörének
1955. évi tervéről. Muz. Híradó, 1955. 1. sz. 59-
60. p.

JABLONKAY Pál: A kiállításrendezés iskolai szemmel. Muz. Híradó,
1955. 2. sz. 138-140. p.

HORVÁTH Ernő: Muzeumlátogatás az iskolai szemléltetés szolgál-
tában. Muz. Híradó, 1956. 1. sz. 18-20. p.

SOLYMÁR István: Muzeumok. Tájékoztató az iskolák muzeumlátoga-
tásához. Budapest, 1961. 64. p.

LENGYEL Dénes: Tanácskozás a Petőfi Irodalmi Muzeumban. Magyar-tanítás, 1965. 4-5. sz. 236. p.

LENGYEL Dénes: Tanárok és muzeológusok együttműködése a Petőfi Irodalmi Muzeumban. Muz. Közl. 1965. 2.sz. 136-137.p.

KISS Györgyné: Muzeum - iskola - gyermekkönyvtár. Veszprém megyei Módszertani Füzetek, 1967. 3. sz. 1-27. p.

LENGYEL Dénes: A Petőfi Irodalmi Muzeum és az iskolák. Muz. Közl. 1968. 2. sz. 99-104. p.

Előadások

DANKÓ Imre: Helytörténeti előadásaimról. Muz. Híradó, 1955. 2. sz. 148-151. p.

DALA József: A matyó hónap eredményeiről. Muz. Híradó, 1955. 2. sz. 151-153. p.

A Történeti Muzeum üzemi előadásorozata. Muz. Híradó, 1952. 4. sz. 35-36. p.

LÁSZLÓ Gyula: A régészeti diafilmek tervezéséről. Muz. Híradó, 1955. 4. sz. 265-268. p.

Tanulmányi kirándulások

SZENTMIHÁLYI Imre: A zalaegerszegi Muzeumi Bizottság tanulmányi kirándulásai. Muz. Híradó, 1954. 5. sz. 356-359. p.

Vetélkedők, pályázatok

MORVAY Péter: A néprajzi gyűjtőpályázatok és a hazafias nevelés. Muz. Híradó, 1954. 4. sz. 277-279. p.

MIKLÓS Róbert: Néhány szó a muzeumi pályázatról. Muz. Közl.
1966. 1-2. sz. 33-36. p.

DRAVECZKY Balázs - TAKÁTS Gyula: Néhány gondolat egy vetélkedő
muzeumi tapasztalatairól. Muz. Közl. 1967. 1. sz.
42-44. p.

MEZŐSI Károly: Országos vetélkedő honismeretből. Muz. Közl.
1967. 1. sz. 45-47. p.

HORVÁTH Attila: A „Tiszán innen, Dunán tul...” vetélkedő Bács-
Kiskun megyében. Muz. Közl. 1967. 1. sz. 48-50. p.

BERSÉNYI Iván: Geológus középiskolások vetélkedője a Természet-
tudományi Muzeumban. Muz. Közl. 1969. 1. sz. 46-49. p.

Közvéleménykutatás, hatásvizsgálati kérdések

MANGA János: Véleménykutatás a muzeumi munkában. Muz. Híradó,
1952. 3. sz. 29-34. p.

Véleménynyilvántartások Pécsről. Muz. Híradó, 1952. 4. sz. 37-
39. p.

PÉTER László: Látogatóink nyilvántartása és véleményük kutatá-
sa. Muz. Híradó, 1952. 5. sz. 28-33. p. Szerk. vél.
33-34. p.

Tallózás a véleménykutató cédulák között. Muz. Híradó, 1954. 1.
sz. 47-48. p. (Iparműv. Muz., Petőfi és József A. Muz.,
Pécs - Janus Pannonius Muz., Szekszárd - Balogh Ádám
Muz.)

Tallózás a véleménykutató cédulák között. Muz. Híradó, 1954. 2.
sz. 110-122. p. (Petőfi és József A. Muz., Tápiószele,
Balassagyarmat, Hajduböszörmény.)

Tallózás a véleménykutató cédulák között. Muz. Híradó, 1954. 3. sz. 235-237. p. (Néprajzi Muz., Pécs, Eger, Tata, Tápiószele.)

Tallózás a véleménykutató cédulák között. Muz. Híradó, 1954. 4. sz. 320. p. (Balassagyarmat, Siófok.)

Tallózás a véleménykutató cédulák között. Muz. Híradó, 1954. 5. sz. 394-396.p. (Tápiószele, Szekszárd, Gyula, Nagytétnyi Kastélymuzeum.)

GARAI Tibor: Néhány tapasztalat az „Ásványok és kőzetek világa” c. muzeumi kiállításról. Muz. Közl. 1962. 2. sz. 15-31. p.

SZÉKESY Vilmos: A muzeumlátogatók száma a statisztika tükrében a Természettudományi Muzeumban. Muz. Közl. 1965. 3. sz. 183-200. p.

PETŐ Kálmán: A szemléletesség didaktikai elvének hatásvizsgálata egy muzeumlátogatás kapcsán. Szombathely, 1967. Kézirat. Pályázat. 22 p. NI 4493.

Külföldi tapasztalatok

BOROS István: Muzeumok a Román Népköztársaságban. Muz. Híradó, 1955. 1. sz. 1-7. p.

RACSO Racsev: Muzeumok a Bolgár Népköztársaságban. Muz. Híradó, 1956. 1. sz. 10-12. p.

WEINER Mihályné: A népnevelés néhány új módszere a Német Demokratikus Köztársaság muzeumaiban. Muz. Híradó, 1956. 2. sz. 96-98. p.

TAKÁCS Marianna, H.: Látogatás az újonnan megnyílt Drezdai Képtárban. Muz. Híradó, 1956. 3. sz. 165-168. p.

WEINER Mihályné: Muzeológiai tapasztalatok olaszországi muzeumokban. Muz. Közl. 1962. 1. sz. 55-64. p.

FÜLEP Ferenc: Muzeumi tanulmányuton Nyugat-Európában. Muz. Közl. 1965. 4. sz. 262-277. p.

VERŐ Gábor: A legújabbkori munkásmozgalmi muzeológia néhány sajátossága a moszkvai és leningrádi muzeumokban. Muz. Közl. 1966. 3-4. sz. 155-167. p.

Ö s s z e á l l i t o t t a : Albertini Béla

Külföldi folyóiratszemle

A párizsi Louvre un. Flore pavilonját, amelyet eddig a pénzügyminisztérium vett igénybe (itt volt a lottó-igazgatóság), véglegesen visszaadták rendeltetésének: a muzeum része lett. Lehetővé vált ezáltal a francia szobrászat átfogó bemutatása és időrendi csoportosítása a XII.századtól maig. Ennek folyománya-képpen gyökeres átrendezést kezdtek el a muzeum egész területén, s ez sok vitára adott alkalmat. A Connaissance des Arts (1970. febr.) „Vihar a Louvreban” címmel beszámol a művészek, restaurátorok és közéleti személyiségek tiltakozásáról amiatt, hogy a képek és szobrok cipelgetése, felesleges és gyakran szakszerűtlen mozgatása rengeteg kárt okoz a felbecsülhetetlen értékű művekben. A Louvre teljes átrendezése egyébként előreláthatóan 1972-ben fejeződik be.

Muzeumi tárgyak mozgatása, szállítása, kikölcsönzése a tárgya annak a cikkek is, amely a csehszlovák Glasrevue-ben jelent meg (1970.Nr.370.). Itt arról értesülünk, hogy több szobrászati művön kívül az oszakai világkiállításra szállítják a prágai Szent György szobrot, a Kolozsvári testvérek világhírű alkotását is.

A külföldi sajtóban, elsősorban művészeti tárgyú folyóiratokban egyre gyakrabban találkozunk olyan hírekkel, felhívásokkal, amelyek az elharapodzó műtárgylopásokat jelentik be. A Weltkunst (1970.Nr.10.) arról ad hírt, hogy legutóbb a hamburgi muzeumból tűnt el egy 14 darabból álló empire ezüstkészlet.

Gyakran kap hangot a folyóiratokban az az általános aggodalom is, amely a nemzetközi műtárgy-csempészet terjedését kíséri. A Connaissance des Arts (1970. jan. 1.) számol be arról, hogy a Talleyrand gyűjtemény - amely főleg régi olasz grafikát tartalmaz - csempészdőött ki az ellentmondó paragrafusok utvesztőjé-

ben külföldre. A cikkíró követeli az állami ellenőrzés fokozottabb érvényesítését és a műtárgyvédelem hatályosabbá tételét.

Utóbbi folyóirat 1970. májusi száma beszámol arról a nagy felháborodásról is, amelyet az váltott ki, hogy a most száz éves jubileumát ünneplő bostoni muzeum csalárd módon szerzett több műtárgyat, melyek közül egy Raffaello kép a legértékesebb; állítólag 10 millió francia franknak megfelelő összeget adtak érte. Megtudjuk a cikkből azt is, hogy ugyancsak a hatóságok megtesztése árán jutott e muzeum törökországi bronzkori kincsekhez is, és hogy a török kormány ez ügyben jegyzéket is intézett az amerikai illetékesekhez. A hír kommentátora megjegyzi, hogy mind a Raffaello kép, mind a bronzkori aranyak esetében azzal vigasztalódhatnak a károsultak, hogy valószínűleg ügyes hamisítások birtokába jutott a muzeum.

A Museum 1969. évi 2. számában a nemzetközi műtárgyharácsolás afrikai elburjánzásáról találunk cikket. Szerzője megemlíti, hogy a védekezés leghatásosabb módja, ha állami ügyé teszik a műgyűjtést, a néprajzi tárgyak felvásárlását. A Közép-Afrikai Köztársaság székhelyén, Banguiban ezt a szép feladatot az 1966-ban alapított néprajzi muzeum vállalta, s maga az államelnök személyesen ellenőrzi ezt az Afrikában még eléggé ritka kezdeményezést.

Ugyanez a folyóiratszám bemutatja a svájci Abegg-alapítvány új muzeumát. Ennek az intézménynek egyik jellegzetessége, hogy a világtól távol, egy volt cisztercita remetelakban, Riggisbergben nyert elhelyezést: itt van a restauráló-konzerváló műhelyen, a muzeum tudományos apparátusán és előadótermén kívül a kis terjedelmű, de kiválóan megtervezett kiállító terem is. A muzeumot a nagyközönség csak nyáron, a délutáni órákban látogathatja: elsősorban autós turisták számára hozzáférhető. A gyűjtemény főleg régészeti és iparművészeti tartalmu (ókori kőfaragványok, kerámiák, közelkeleti apróbb műtárgyak), legértékesebbek a középkori textiliák. A cikk illusztrációi betekintést nyújtanak egy minden tekintetben korszerű kis muzeum belső életébe.

Harmadikként Gerő László tanulmányát találjuk a folyóiratban: „A budapesti királyi palota restaurálása és muzeummá történt be rendezése” címmel. Örömmel regisztrálhatjuk, hogy nemcsak a muzeumi és műemléki szakember számára nyújt szakszerű tájékoztatást a vár-ásatások lefolyásáról, a felmerült műemléki problémákról, a nehéz ujjáépítési viszonyokról, hanem annak is, aki csupán átlapozva e folyóiratot, a gyönyörű panoráma-képek lát tán kedvet kap a kérdés behatóbb megismerésére. A cikk a jó és hatékony idegenforgalmi propaganda szerepét is betölti.

A Museum sorrendben utolsó cikke egy manapság sokat vitatott kérdést boncolgat: hogyan tegyük közkinccsé, mindenki számára hozzáférhetőbbé a muzeumi tárgyakat; mi módon tegyük népszerűbbé a muzeumok látogatását. Mohamed és a hegy dilemmája ez: a látogató közönséget hozzuk-e be minél nagyobb számban a muzeumba, avagy a muzeumi műtárgy vagy egy egész kiállítás „látogassa” meg a közönséget munkahelyén vagy egyebütt? Ezzel kapcsolatban Jean Gabus neuchâтели muzeumigazgató felmérést végzett arról, hogy milyen arányban használják fel szabadidejüket muzeumlátogatásra a megkérdezett üzemi dolgozók. A szociológiai módszerekkel történt felmérésnek eléggé szomorú kép lett az eredménye: a szabadidőnek alig 1 %-át használják fel muzeumi kiállítások látogatására. E tapasztalatok után a francia-nyelvű Svájc néhány üzemébe, kísérletképpen, vándorkiállítást vittek: a munkahelyek, műhelyek, irodák falára, gyárak udvarán non-figuratív művészi alkotásokat, afrikai népművészeti tárgyakat helyeztek el. A cikk szerzője szerint ezzel a módszerrel sikerült felkelteni az érdeklődést a kiállítások és a muzeumok látogatására, de ez csak kezdet, s az ilyen vándorkiállítások nem pótolhatják azt, amit a muzeumok a maguk épületén belül nyújthatnak.

Különösen a francia sajtóban gyakori a muzeumok anyagi ellátottságának elégtelenségéről szóló hiranyag: órákra bezárnak muzeumok amiatt, mert nem képesek teremőröket alkalmazni, vagy mert nem tudják fizetni a villanyszámlát (Connaissance des Arts, 1970. május). Ugyanekkor számos új muzeum alapításáról értesülünk: megnyílt Marseilleben a francia kereskedelmi hajózás mu-

zeuma, mely egyben az i.e. II. század óta használt marseillei kikötő történetét is bemutatja. Itt láthatók azok a régészeti leletek, amelyeket Cousteau és békaember társai a tengerfenékről hoztak felszínre (Brèves Nouvelles de France, 1970.No.1060). A lebontásra ítélt párizsi vásárcsarnok pincéiben időszaki képi kiállításokat tartanak és tervezik, hogy ide építik a XX.század monumentális muzeumát (Breves Nouvelles de France, 1970:1064).

Érdekes ujitást vezettek be Párizsban: 74 párizsi muzeum ismeretdjét jelentették meg a tanulóifjúság számára. A könyv minden muzeum rövid ismertetésén kívül korcsoportok szerint váltakozó magyarázó szöveget ad, így a muzeumlátogató szülő vagy nevelő a kalauzolni szánt gyermekeknek a látottakról koruknak és szellemi fejlettségüknek megfelelő szöveg között válogatva adhat felvilágosítást (Brèves Nouvelles de France, 1970:1058).

Az ICOM „fiatal és dinamikus” igazgatója, Hugues de Varine-Bohan, nyilatkozott a szervezet munkájáról az új párizsi palotába költözés alkalmából. „A lelkesítő, tanácsadó és technikai segítséssel és mindazzal párhuzamosan, amit szervezetünk a muzeumi problémákkal kapcsolatban adhat, dokumentációs szolgálatunk ingyenesen felajánlja a nagyközönségnek mindazokat az értesüléseket, amiket a világ minden tájának muzeumairól, ezek kiállításairól begyűjtött” (Connaissance des Arts, 1970. máj.).

E dokumentációs tevékenységnek legfrissebb megnyilvánulása a Nouvelles de l'ICOM melléklete, amit Prágában adtak ki. Címe: Nemzetközi muzeológiai bibliográfia az 1967 évről, összeállítói: Václav Pubal és Yvonne Odon. A bevezetőben a szerkesztők bevallják, hogy összeállításuk kísérleti jellegű, és hiányosságok lehetnek benne. Első átforgatásra tapasztalhatjuk, hogy még kísérletnek is gyenge mű, adatközlése rendkívül hézagos. (Csak példának: egyetlen magyar vonatkozású muzeológiai címet sem találunk benne, még Muzeumi Közleményünket sem emliti.) Viszont 34 oldalon keresztül megkapjuk az ICOM muzeológiai irodalmi osztályozását, egy különleges decimális rendszert, amely a maga aprólékosságával és csoportképzéseivel szinte öncélú „tudomány”-

nak hat, amelyben a lényeg elvész. Tudjuk, hogy a nemzetközi dokumentációban válságosra fordult a helyzet, szinte áttekinthetetlen a feldolgozásra váró anyag, és a cikkáradat tovább növekszik mindenütt; de éppen ezért több energiát kellett volna fordítani az anyag gyűjtésére - ha már bibliográfia anevezenek a műnek -, mint terméketlen klasszifikálásra.

A kopenhágai iparművészeti muzeum jubileumi évkönyve az intézmény fennállásának 75. évét ünnepli. Igen nivós kiadvány; mind tartalmánál fogva, mind kiállítását tekintve mintaszerű. Törekednünk kellene arra, hogy a mi évkönyveink, muzeumi kalauzaink, kiállítási prospektusaink, katalógusaink is megközelítsék ezt a színvonalat. Iparművészeti Muzeumunk 1972-ben ünnepli alapításának 100. évfordulóját. Kitűnő alkalom ez egy, a dán példának megfelelő évkönyv megjelentetéséhez!

Jakabffy Imre

Hírek, események

A Postamuzeum

március 25-től április 15-ig nyitva tartó fotókiállítást rendezett a Magyar Posta 25 esztendeje címmel.

A kiállítás keretében bemutatták a fasizmus rombolásait, amely a postát, mint a hírközlés eszközt különösen súlyosan érintette: a felrobbantott központokat, a ledöntött csepeli rádiótornyot, a kiégett postaépületeket.

De láthatók voltak az újjáépítés és a fejlődés eredményei is. Az új postahivatalok épületei és belső berendezései, a modern szállítóberendezések, a járművek, a táviró és távbeszélőszolgálat teljesen korszerű műszaki készülékei, az új rádió- és televízióadók s nem utolsósorban a posta jóléti intézményei: üdülők, üzemi konyhák és egyebek.

A kiállításon közel kétszáz nagyméretű, javarészt színes felvétel szerepelt.

Vajda Endre

A Janus Pannonius Múzeum Helytörténeti Osztályának tevékenysége a jubileumi ünnepek idején

Múzeumunknak komoly szerep jutott a városi és megyei jubiláris ünnepségek megrendezésében. A dolgok természeténél fogva elsősorban a Helytörténeti Osztály munkatársai vehették ki részüket e fontos tevékenységből.

Elsőnek a „Várostarténeti kiállítás”-t rendeztük meg. Pécs 1944. november hó 29-én szabadult fel. E nap évfordulóján nyílt meg a reprezentatív kiállítás. A kiállítás első része visszanyúlt 1780-hoz. A város „elsőször” ekkor szabadult fel: ekkor ért véget a feudális egyházi hatalom uralma. A kiállításon idézett másik kor a fasiszta hatalom alól való felszabadulás időszaka és az azóta eltelt évek voltak. Az előbbi történeti esemény a szabad polgári fejlődésnek nyitott utat, az utóbbi a szocialista Nagypécs kialakulását tette lehetővé.

A kiállítás igyekezett „légkört teremtő” eszközökkel és korhűen érzékeltetni az érintett korszakokat. Tetszést is aratott, amit a látogatók viszonylag nagy száma is bizonyít: nyitvatartásának két hete alatt hatezren tekintették meg.

1970 márciusában saját tárgyi anyagunkkal és a rendezésben való részvétellel segítettük a Mecseki Szénbányák ünnepségét a megyesi igazgatási centrumban. Létrehoztuk az „Emlékek a mecseki vidéki bányászok történetéből” c. kamarakiállítást. A „házi jubileum” fényének emelésén túl ezzel a bemutatással célunk volt az is, hogy meggyorsítsuk, intézményesebbé tegyük a bányászok emlékeinek, hagyományaink gyűjtését, mentését.

Legnagyobb eseményünk a megyei felszabadulási ünnepség-sorozat szerves részeként megrendezett „Harc az új tavaszért Baranyában” c. jubileumi kiállítás volt, amely 1970. április hó 3-a és 26-a között állt a Tudomány és Technika Háza nagytermében. Rendezésénél arra törekedtünk, hogy az adott lehetőségekhez képest maximálisat nyújtsunk mind a történeti dokumentációs anyag mennyiségében és minőségében, mind pedig a rendezés színvonalában.

Ez a kiállítás négy fő témát tárgyalt: összefoglalta az ellenforradalmi kurzus megyei jelenségeit (a múltban Baranya az irredenta és sovíniszta politika egyik jelentős bázisa volt), bemutatta a világháborút követő rombolást és pusztulást, ismertette a megye felszabadulásáért vívott küzdelmet, bemutatta Ba-

ranya és Pécs fizikai és szellemi ujjaépítésének, szocialista fejlődésének eredményeit.

A muzeum munkatársai pályázatok elbírálásával, vetélkedők lebonyolításával és előadások tartásával is törekedtek segíteni a jubileumi rendezvények sikerét.

Fancsovits György

Szocialista szerződés a Természettudományi Múzeum és a Szabó József Geológiai Technikum között

„Egyrészt a Természettudományi Múzeum, másrészt a Szabó József Geológiai Technikum és Szakközépiskola alulirott képviselői, azon kölcsönös meggyőződés által indítatva, hogy mindkét intézmény célja és feladata a fiatalok széleskörű, sokoldalú felkészítése, hogy azok választott szakmájukban szocializmust építő hazánk és dolgozó népünk szolgálatában minél gyümölcsözőbben végezhessek munkájukat, elhatároztuk, hogy a két intézmény között szocialista szerződést kötünk.”

E sorok a Természettudományi Múzeumban az 1969. évi Múzeumi Hónap alkalmából a Geológiai Technikum számára rendezett földtörténeti vetélkedő megnyitásakor kerültek felolvasásra.

A két intézmény között a kapcsolat régi keletű. Ennek számos formáját és megnyilvánulását jegyezhetjük fel eddig is. Lássunk közülük néhányat. A Technikum ásvány-, kőzet-, ősmaradvány-anyagot kér oktató munkájához. A Múzeum duplumaiból kiegészíti a bemutató anyagot. - A Föld- és Őslénytár és az Ásvány-Kőzettár az ellenforradalmi pusztítás során elégett gyűjteményei pótlásához támogatást kér a szakintézményektől. Az iskola a kirándulásain gyűjtött legszebb darabjait ajánlja fel a Múzeumnak. - Szakmai ábraanyag, szakkönyvek kellenek a Technikum oktatási

munkájának elmélyítéséhez. A „geo-tárak” könyvtára rendelkezésükre áll. - Szükséges néhány téma kidolgozásánál a tömegesen előforduló apró ősmaradványok kiválogatása; az időigényes munkát nem győzik a preparátorok. A Technikum társadalmi munkában legjobb, leglelkiismeretesebb tanulóit küldi segítségül. (Közülük nem egy itt ismeri meg a kutatómunkát s az itt kapott élmények, benyomások, utbaigazitások lendítik őket a földtani tudományok buvárai közé.) - A Technikum tanára doktori disszertációját a Föld- és Őslénytár anyagából készíti. - A Technikum ünnepi rendezvényeire mindig meghívja és várja a Múzeum kutatóit. S folytathatnánk még, de talán ennyi is elég.

A kezdetben alkalmi kapcsolatok a földtörténeti vetélkedők révén váltak rendszeresebbé. Az első vetélkedőre, melyet az 1965-ös Múzeumi Hónap alkalmából rendeztünk, szorongva készültünk. Sikerül-e a kiállítások anyagát ilyen formában népszerűsíteni? Sikerül-e gyűjteményeink anyagát nemcsak a 20 versenyző, hanem a vetélkedőn résztvevő mintegy 120-140 néző számára is az érdeklődés középpontjává tenni. Sikerült! Annyira, hogy a következő hétfőn a Technikumban a tízpercekben nem a labdarugó bajnokság vasárnapi fordulójának eseményeit vitatták meg a hallgatók, hanem azt, hogy a győztes milyen jól ismerte a szilur vitrin anyagát s milyen remek példákat mondott a hasznosítható ásványokra.

Az évente ismétlődő vetélkedők nagyban segítették a kapcsolatok mélyülését és gazdagodását. Ez vezetett arra a gondolatra, hogy az évek óta tartó jó és kölcsönösen előnyös együttműködés irányát és feltételeit írásban - szocialista szerződés keretében - is rögzítsék. A két intézmény vezetőjének, párttitkárának, KISZ ill. SZB. titkárának aláírásával megerősített szerződés tartalmát röviden a következőkben lehet összefoglalni.

A Természettudományi Múzeum a Technikum szakmai oktató és nevelő munkájához nyújt elsősorban támogatást. Ennek keretében lehetőség van néhány érdeklődő és tehetséges tanulónak a múzeumi kutatómunkába való bekapcsolódására. A tudományos kutatók meglátogatják az iskolát, előadásokat tartanak, szemléltető anyagot

adnak a szaktárgyak jobb oktatásához s vállalják a Technikum által egyre jobban igényelt muzeumi hónapi vetélkedő rendezését. A Múzeum elősegíti azt is, hogy a hallgatók megismerjék tudományágunk művelőit, elsősorban hazánk szakembereit.

A Technikum vállalja: mozgósítja a tanulóifjúságot, hogy a Természettudományi Múzeum rendezvényein, kiállításain és egyéb programjain minél nagyobb számban vegyenek részt; szakmai ki-rándulási tervének összeállításánál figyelembe veszi a Múzeum gyűjtési igényeit; lehetővé teszi, hogy a Múzeum nyári ásatásain termelési gyakorlat keretében néhány tanuló résztvehessen; segítséget nyújt a Múzeum egyes fontos tudományos és muzeológiai munkáihoz az anyag előkészítésével és a preparáló eljárásokba való bekapcsolódásával; a KISZ-szervezet és az irodalmi szakkör segítséget nyújt a Múzeum ünnepélyeinek, rendezvényeinek változatosabbá tételében.

E főbb pontok jelzik a szerződés kereteit, melyet az élet követelte szükségletnek megfelelően még más pontokkal is ki lehet egészíteni, tartalmasabbá lehet tenni. Minden reményünk megvan arra e szerződés birtokában, hogy a két intézmény gyümölcsöző együttműködése nagyban elő fogja mozdítani nemcsak a természet-tudományi muzeumügy népművelő-ismeretterjesztő programjának fejlődését, hanem jelentős szolgálatot fog tenni a sokoldalúan művelt és képzett szocialista szakember-nemzedék formálásában is.

Kecskeméti Tibor

Személyi változások az országos muzeumok és a megyei muzeumi szervezetek vezetésében (1970. III-V. hó)

Dr. SZÉKESSY VILMOS, a biológiai tudományok doktora, a Természettudományi Múzeum főigazgatója - aki 1970. IX. 1-ével nyugalomba vonul -, 1970. III. 1-ével megvált intézménye vezetésétől.

Dr. KASZAB ZOLTÁNT, a MTA levelező tagját - addigi főigazgatóhelyettest -, a művelődésügyi miniszter 1970. III. 1-i hatállyal a Természettudományi Múzeum főigazgatójává nevezte ki.

Dr. BUKOVSKY RUDOLF, a Természettudományi Múzeum gazdasági hivatalának vezetője, 1970. V. 30-ával intézetétől megvált.

KÁLLÓ GYULÁT, a Központi Múzeumi Igazgatóság volt főelőadóját 1970. VI. 1-i hatállyal kinevezték a Természettudományi Múzeum gazdasági hivatala vezetőjének.

KARÁDI LAJOS, a Magyar Nemzeti Galéria gazdasági hivatalának vezetője 1970. IV. 1-ével intézményétől megvált, áthelyezéssel a Központi Múzeumi Igazgatóság állományába került.

HORVÁTH JÓZSEFNÉ 1970. IV. 1-ével a Magyar Nemzeti Galéria gazdasági hivatalának vezetésére kapott megbízást.

Múzeumi dolgozók kormánykitüntetései (1970. év III.-V. hó)

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa

Dr. SZÉKESSY VIILMOSnak, a Természettudományi Múzeum főigazgatójának, nyugállományba vonulása alkalmából, a MUNKA ÉRDEMREND arany fokozata kitüntetést;

BIRÓ KÁROLYnak, a Szépművészeti Múzeum főigazgatóhelyettesének, hazánk felszabadulása 25. évfordulója alkalmából, a MUNKA ÉRDEMREND arany fokozata kitüntetést;

Dr. BOROS ISTVÁNNak, a Természettudományi Múzeum ny. főigazgatójának, hazánk felszabadulása 25. évfordulója alkalmából, a MUNKA ÉRDEMREND arany fokozata kitüntetést;

Dr. DÖMÖTÖR JÁNOSnak, a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeum igazgatójának, hazánk felszabadulása 25.évfordulója alkalmából, a MUNKA ÉRDEMREND ezüst fokozata kitüntetését;

Dr. KARDOS LÁSZLÓnak, a Néprajzi Múzeum tudományos főmunkatársának, hazánk felszabadulása 25.évfordulója alkalmából, a MUNKA ÉRDEMREND ezüst fokozata kitüntetését;

Dr. HORVÁTH TIBORnak, a Hopp Ferenc Keletázsiai Múzeum vezetőjének, 60. születésnapja alkalmából, a MUNKA ÉRDEMREND ezüst fokozata kitüntetését;

Dr. MÁRFFY ALBINnak, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatóhelyettesének, nyugállományba vonulása alkalmából, a MUNKA ÉRDEMREND ezüst fokozata kitüntetését;

adományozta.

A Magyar Forradalmi Munkás Paraszt Kormány

Dr. SZALONTAI BARNABÁSt, a nyirbátori Báthori István Múzeum igazgatóját az ÁLLAMI NAGYDIJ III. fokozatában részesítette.

+ + +

TARTALOM:

K o d o l á n y i J á n o s: A Néprajzi Múzeum 25 éve	3
K o ó s J u d i t h: A felszabadulásunk negyed századára rendezett kiállítások az Iparművészeti Múzeumban	12
U r b a c h Z s u z s a: A Szépművészeti Múzeum kiállításai 1970-ben	19
K a p o s v á r i G y u l a: A Szolnok megyei múzeumok eredményei és tervei	24
C s é p a i F e r e n c: A műtárgyvédelem a Német Demokratikus Köztársaság muzeumaiban	36
B o g d á l F e r e n c: A Herman Ottó Múzeum és a Borsod megyei honismereti mozgalom	44
J u h á s z E t e l k a: A Népi kerámia kiállítás a Nemzeti Galériában	48
P e t r i k O t t ó: Grafikonok a kiállításokban	56
A l b e r t i n i B é l a: Gondolatok az 1969. évi Múzeumi Hónapról	63
M é s z á r o s V i n c e: Adatok a moszkvai Politechnikai Múzeum szervezetének és munkájának alakulásáról 1966-70 között	74
S z a b ó L á s z l ó: Lengyel múzeumok kiállításain	93
A l b e r t i n i B é l a: A múzeumi népművelés szakirodalmából	107
Külföldi folyóiratszemle	124
Hirek, események	129

INHALT:

K o d o l á n y i, J.: Die letzten 25 Jahre des Ethnographischen Museums	3
K o ó s, J.: Ausstellungen im Kunstgewerblichen Museum anlässlich des 25-ten Jahrestages der Befreiung Ungarns	12
U r b a c h, Zs.: Ausstellungen im Kunsthistorischen Museum im Jahre 1970	19
K a p o s v á r i, Gy.: Erfolge und Pläne der Museen des Komitats Szolnok	24
C s é p a i, F.: Schutz der Kunstgegenstände in den Museen der Deutschen Demokratischen Republik	36
B o g d á l, F.: Das Museum „Herman Ottó“ und die Bewegung für Heimatskunde im Komitat Borsod	44
J u h á s z, E.: Volkskeramische Ausstellung in der National Galerie	48
P e t r i k, O.: Diagramme in den Ausstellungen	56
A l b e r t i n i, B.: Gedanken über den Musealmonat 1969	63
M é s z á r o s, V.: Angaben über die Organisation und Tätigkeit des Politechnischen Museums in Moskau in den Jahren 1966-70	74
S z a b ó, L.: Meine Besuche in den Ausstellungen der polnischen Museen	93
A l b e r t i n i, B.: Aus der Fachliteratur der Volksbindungstätigkeit der Museen	107
Auslandsrevue	124
Nachrichten, Ergebnisse	129

E SZÁM MUNKATÁRSAI:

- K o d o l á n y i J á n o s , a Néprajzi Múzeum főigazgatóhelyettese,
K o ó s J u d i t , az Iparművészeti Múzeum osztályvezetője,
U r b a c h Z s u z s a , A Szépművészeti Múzeum muzeológusa,
K a p o s v á r i G y u l a , a Szolnok megyei muzeumi szervezet vezetője,
C s é p a i F e r e n c , a szolnoki Damjanich János Múzeum restaurátora,
B o g d á l F e r e n c , a miskolci Herman Ottó Múzeum muzeológusa,
J u h á s z E t e l k a , muzeológus,
P e t r i k O t t ó , a Közlekedési Múzeum osztályvezetője,
A l b e r t i n i B é l a , a Központi Muzeumi Igazgatóság Propaganda Csoportjának munkatársa,
M é s z á r o s V i n c e , ny. muzeumi főigazgató,
S z a b ó L á s z l ó , a szolnoki Damjanich János Múzeum muzeológusa,
J a k a b f f y I m r e , az Iparművészeti Múzeum főkönyvtárosa,
F a n c s o v i t s G y ö r g y , a pécsi Janus Pannonius Múzeum muzeológusa,
K e c s k e m é t i T i b o r , a Természettudományi Múzeum muzeológusa.

